

Liv. 5706 Liv. 77104 BIOTECA

institutului de Istorie a Partidului

de pe lângă S.C. și P.C.R.

ALEXANDRU A

Nr. STURDZA

1997

IN LUMEA

SOCIALISTĂ

bd 777532

Ce înseamnă Socialismul în România?

Richter Unde duce Socialismul.

8505/67

BUCUREȘTI

—
TIPOGRAFIA G. A. LAZAREANU

STRADA EPISCOPIEI, 3

1895.

40388/55

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARA
BUCUREȘTI
COTA: 1/55360

RC 233/
112

~~582/04~~

*S'a tras separat 200 exemplare pe hârtie v
numerotate și parafate de autor*

B.C.U. Bucuresti

C20043104

275(17)

BIBLIOTEC

Inst. ului de Istoria a Partidului
de pe lângă C. C. al P.M.R.

Nr. ....

TINERIMEI ROMÂNE

AUTORUL

INCHINĂ ACEASTĂ CARTE

CU DORINȚA

DE A O VEDEA LUPTĂND CONTRA SOCIALISMULUI

INTRODUCERE:

CE INSEMNÉZA SOCIALISMUL

IN

ROMANIA

— Aveugles que nous sommes! Comment pouvons nous croire que le corps politique n'a pas aussi sa loi, son âme, sa force plastique et que tout flotte au gré des écarts de l'ignorance humaine?

(Joseph de Maistre).

O națiune este o ființă viuetuitoare care se naște, crește și móre, în virtutea unor legi naturale, logice, nestrămutate și dumnezești. Pe lângă sufletul său, expresiune a solidarității naționale, fie-care națiune are geniul său propriu, și dēnsa nu póte trăi decât dacă se desvoltă conform aceluși geniū. Ea nu póte să și îndeplinescă misiunea (căci fie-care națiune are o misiune precum fie-care corp ceresc își are evoluția sa) decât dacă guvernul ce-i este ocăr-muitor se forméză și se desvoită conform cu acel geniū. «Orbī ce suntem!» striga cu frumoșe cuvinte comitele Joseph de Maistre, «cum ne putem închipui că corpul politic nu are și el legea sa, sufletul său, puterea sa plastică, și că totul plutește în voia ră-tăcirilor nesciinței omenești?»

Dar, iată tocmai orbirea celor ce au inventat socialismul; ei mai au pe lângă ignoranța adevăra-telor legi ale sociologiei, îndrăznéla declarațiunilor mincinóse și sofistice, asigurând că socialismul este panacea universală, că singur el are monopolul celei mai bune forme de guvernământ. Îi vom aplica versul lui Pope :

On the forms of government let the fool contest,
căci fără îndoélă nu este o cuestiune mai zadarnică decât de a discuta *in abstracto* asupra celei mai bune forme de guvernământ. Mai mult trebuie a ne întreba care formă convine mai bine unei anu-mite națiuni într'un anumit moment. Dar negreșit

nu socialiștii pot să judece această formă anumită și acest moment anumit, de óre-ce ei caută ca formă răsturnarea și ca moment distrugerea. Bebel a strigat în plin Reichstag, în 31 decembre 1881: «Scopul nostru pe terenul politic este republica, pe terenul economic socialismul, și pe ceia ce se numește terenul religios, ateismul». Și Bakunin scria în *Catechismul seú revoluționar*: «Revoluționarul s'a lepădat cu totul în adîncul firei sale, de întreg ordinul civil actual, de tótă lumea civilisată, de legi, de datine, de morală; el este adversarul lor cel mai neîmpăcat; el nu trăește decât pentru a le distruge. El nu cunoște decât o singură știință: distrugerea; el nu învață decât în scopul de a distruge».

Iată un lucru categoric; nu ne putem înșela. Forma este o republică, cu promiscuitatea ca bază și cu ateismul ca culme; momentul este distrugerea universală, cu plăcerea învoită de a se tăvăli în în noroi. Negreșit iată o teorie în adevăr satanică, și Mefistofele o resúmază în câte-va versuri lapidare: «Eú sunt spiritul care negă mereú; și acesta cu dreptate; căci tot ce există merită să fie distrus; ar fi deci mai bine ca să nu existe nimica. Ast-fel tot ceia-ce numiți păcat, distrugere, într'un cuvânt, rēul, iată elementul meú¹⁾».

Da, rēul, iată elementul socialismului și Goethe nu ar fi putut să'l zugrăvescă mai bine în ȕilele noastre. Rēul din nenorocire este contagios, și nenúmeratele defecte ale naturei omenești, afară de atâtea alte cauze, îl ajută să se întindă. Ar fi o nebunie de a nega existența acestui rēu, și criminal de a nu'l combate. Nu e vorba aici de o tulburare

1) **Faust**, I-a parte, vers 984—990: *Ich bin der Geist der stets verneint, etc., etc.*

trecătoare, de o utopie ôre-care, ci din contra de o adevărată bolă morală, de o gangrenă amenințătoare și îngrozitoare. «Socialismul, a spus unul din apărătorii săi, nu este o simplă tendință, ci o doctrină, ale cărei teze sunt formulate în mod lămurit și ale cărei mijloce de propășire sunt foarte bine fixate». Așa dar suntem preveniți și ni-se impune datoria de a cerceta remediul și de a combate răul.

Luptătorii însă sunt numeroși și se arată din și în și; pretutindenă un minunat curent născut dintr'un comun simțiment de conservațiune și dintr'o cugere sănătoasă, respinge acuma cu tărie torentul noroios al socialismului furios. Iată un spectacol demn de atențiune; nici un om cinstit nu poate rămâne indiferent în fața lui; așa dar și noi voim a ne încerca în această luptă.

În adevăr, adînc întristat de a vedea această lepră făcându-și apariția în România, și indignat, ca creștin și ca cetățen, de nerușinatele manopere întreprinse de niște nemernici pentru a înșela masa ignorantă și a atrage după sine pe cei-l'alți prin contagiune, vom ridica glasul aici ca să ferim contra acestor uneltiri criminale pe compatrioții noștri cari nu sunt în curentul cuestiunei și nu cunosc gravitatea ei. Orî cât de puțin autorisați am fi de a trata cuestiuni sociale și cu totă inexperiența vârstei noastre, ne-am crede culpabili de a păstra tăcerea atunci când conștiința noastră ne împinge să luăm condeiul. Așa dar, fără a ne perde prea mult în amănunte, ne vom încerca a expune cuestiunea cititorilor noștri.

Vom considera mai întîi răpede socialismul în general, în originea sa, în esența sa, în definițiunile și concludiunile sale, în practica lui, expunînd în mod pe cât se poate de succint nenumăratele obiecțiuni ce i s'au opus din toate părțile, atât de Bi-

serică în numele moralei și religiunii, cât și de economiști și de filosofi în numele științei și rațiunii. Vom cerceta apoi ce poate însemna în România această nenorocită teorie, de unde ne-a venit, de ce atârnă, ce scop are și ce viitor ar putea avea la noi, dacă nu i s'ar pune stavile la timp, căci este încă timp pentru a împedica influența sa vătămătoare. Ne va fi ușor să opunem apărătorilor socialismului, numeroase argumente, sănătoase și neatacabile, unele luate chiar de la căți va scriitorii pentru cari ei arată ore-care considerațiune.

De la Spencer, Paul Janet, Bastiat, Passy, Franck Garnier, Périn de Louvain și Leroy-Beaulieu până la papii Piu IX și Leon XIII și scriitorii catolici, protestanți și ortodocși, Winterer, Guillemenot, Re Colin, etc, toți de un comun acord aruncă anatema asupra socialismului. Această formidabilă opoziție dovedește condamnarea acestei doctrine subversive, căci negreșit, este cu neputință ca vocea popoarelor unită, prin gura membrilor săi cei mai autorizați, cu aceia a Suveranului Pontifice și a membrilor celor mai eminenti ai clerului din toate țările, să nu aibă dreptate față cu o ceată sêlbatecă însetată de rușine și de crime. Se recunoște aice mâna A-Tot-Puternicului Creator care opune Socialismului formidabila stavilă a Rațiunii, a Științei și a Religiunii.

I

Guillemenot ¹⁾ cualifică cu drept cuvânt de copişti și de plagiatori pe reprezentanții socialismului contempuran, cari în adevăr nu au mai nimica nouă în teoriile lor. De la Plato (*Republica* și *Tractatul despre Legi*) care visa o comunitate în care li-

1) *Léon XIII et le Devoir Social*, Bruges, 1893.

bertatea era sugrumată, de ôre-ce Statul remânea stăpân absolut și reglementa tôte după placu-î, toți legislatorii antichității duc până la comunism principiul egalității cetățenilor și a omnipotenței Statului. La Roma, proprietatea nu este decât un fapt convențional; în Grecia, Statul era singur proprietar; în sfârșit Esenienii, pe cari niște nebuni maniaci au voit în zilele noastre să-i reprezinte ca maștrii lui Isus-Christos, posedau tôte în comun și locuiau sub acelaș acoperiș. Socialismul se regăsește mai în tôte eresiele, de la Carpocratienii cari onorau promiscuitatea, până la Milenarii. În evul mediu, respectul exagerat pentru antichitate, de multe ori rău înțelesă, fu prilejul unor regretabile confuziuni; vedem niște jurisconsulți eminenți ca Puffendorf, Grotius, Roselli, Heinecii interpretând pe S. Thomaso de Aquino într'un sens absolut greșit ¹⁾. Teoriile socialiste se înmulțiră la sfârșitul vécului XVI-a și la începutul vécului al XVII-a, grație întinderii studiilor eline și latine și grație unei admirațiuni pasionate pentru antichitatea păgână. Thomas Morus voește comunismul (*Utopia*), Campanella de asemenea și'i adaogă promiscuitatea (*civitas solis*). Vécul al XVIII-a se legână cu cuvinte góle și resunătore înainte de a se scâlta în sânge. Wolf și Montesquieu au dat despre proprietate niște definițiuni desastrose, și Hobbes, teoricianul prin excelință al despotismului, declară, pentru a fi logic în nebunia sa, că proprietatea este

1) Și cu tôte acestea S. Thomaso de Aquino ne pare fôrte explicit. căci el afirmă că proprietatea este de drept natural, că este permisă și necesară: *Licetum est quod homo propria possideat. Et est etiam necessarium ad humanam vitam.* (S. Thom., II, II, *Quaest.* L. XVI, a, 2).

un furt¹⁾. Sfârșitul vécului al XVIII-a și secolul nostru aŭ avut trista onóre de a agrementa comunismul cu ateismul și Robert Owen este cel d'întěi ca dată într'o serie de creeri detracăți și de spirite bolnăviciose. Saint-Simon confundă tóte în capul sěu și voește să împărecheze o papalitate despotică cu un comunism neînfrinat. Babeuf reduce tot la un sistem de părți egale și preconisěză o republică întemeiată pe comunitate. Fourier adaogă pe lângă aceste nerozii niște pretențiuni științifice prin faimosul principiŭ că *atracțiunile sunt proporționale cu destinele* și organiză falansterul sěu care tratěză ómenii ca niște cantități matematice. Louis Blanc, Pierre Leroux, prea faimosul Proudhon, etc. amestecară tóte aceste teorii saŭ le dădură o culóre proprie și conformă temperamentului lor propriŭ.

Erórea fiind din tóte timpurile, nu trebuie să ne mirăm că ea are o istorie așa lungă și așa vechie. Socialismul, acéstă eróre monstruósă, a avut nenumărate nuanțe; el a oscilat între un despotism grotesc și o libertate fără frîu. Nu ar fi, credem noi, paradoxal să alăturăm de Hobbes în privința exagerărei manifeste a conclusiunilor despotice, pe jurisconsultul Bluntschli, care nu esită a considera naționalitățile mici ca niște organe rudimentare destinate să fie absorbite de puterile mari, singurele organe ale omenirei ajunse la deplină desvoltare. Prin acéstă teorie s'ar putea scuza multe rîpiri și

---

1) Revoluția franceză a avut o bogată recoltă de visări góle cu aplicări sângeróse. Este o glorie pentru Tocqueville (*L'ancien régime et la Révolution*) că a deslegat cu o sagacitate adâncă intru cât judecățile generale ce se fac asupra acestei epoce sunt greșite, și este asemenea o glorie pentru ilustrul Taine că a studiat și analizat în mod magistral acele timpuri prea faimóse.

cuceriri¹⁾ și Napoleon ar fi putut să se servescă de ea, el care pentru a satisface ambițiunea sa de a vedea lumea prosternată la picioarele lui, a dus la mórte cel puțin 2 milioane de ómeni.

Despotismul duce la robie și comunismul cobóră pe om la rangul de dobitoc²⁾. Și unul și altul sunt contrarie naturei omenești, care trebuie să se miște într'o libertate temperată de legi drepte; și tocmai fiind-că sunt contrarii firei nóstre, ele au un caracter de revoltă și de orgoliósă desfidere.

Orí-ce ar zice Paul Janet³⁾, socialismul este prin origină și prin esență revoluționar. Și când ȃicem *revoluționar*, nu voim numai a apropia socialismul, sub diferitele sale fețe, de faimósele principii de la 1789 (carí nu erau decât consecințele visárilor din

1) Răpirea nequalificabilă a Bucovinei 'și-ar găsi scuza în teoria lui Bluntschli, precum și tiranisarea sistematică a Românilor din Transilvania ar putea egalmente să găsescă un sprijin în ast-fel de sofisme.

2) Consecințele funeste ale socialismului nu au scăpat vederei pėtrunđetőre a lui Lamennais; el scria în 2 Maiú 1847. «*Il m'est évident que la réalisation d'un pareil système réduirait les peuples à une servitude telle que le monde n'en a point encore connue, réduirait l'homme à n'être qu'une pure machine, un simple outil, l'abaisserait au dessous du nègre dont le planteur dispose à son gré, au-dessous de l'animal. Je ne crois pas que jamais idées plus désastreusement fausses, plus extravagantes et plus dégradantes soient entrées dans l'esprit humain, et ne mériteraient elles pas ces qualifications qui, à nos yeux du moins, ne sont que justes, il n'y en aurait pas de plus ridicules et de plus impraticables*».

3) *Les origines du socialisme contemporain*, 1883, Paris.

acele vremuri trecute prin ciurul creerului amețit al lui Jean Jacques Rousseau), dar mai considerăm încă socialismul ca *contrar* ordinei, libertății, naturei, armoniei lumei. Acest cuvânt *contrariu* are în sine sensul de *revoltă*, ceia ce este vechiul ca lumea. Instinctul maselor democratice este aici de acord cu ostilitatea raționată a publiciștilor. În tot-d'a-una ele au atribuit socialismului un caracter esențialmente revoluționar. Nimica nu este mai opus, mai contrar libertății decât socialismul, prin care absolutismul revoluționar încercă să realizeze pretențiunile sale cele mai îndrăznețe. Așa dar socialism însemnăză Revoluțiune și i putem fără temere aplica cuvintele comitelui Joseph de Maistre: «*La Revolution est plus terrible que du temps de Robespierre. En s'élevant elle s'est raffinée. La différence est du mercure au sublimé corrosif*». Dar, prin socialism, Revoluția este în picioare; nu numai că este în picioare, dar umblă, alergă, se năpustește. Și în fapt, pentru a nu vorbi decât de Franța, câte sisteme, toate pătate cu acest caracter satanic, nu am vădut noi arătându-se la dînsa în zilele noastre: extravagantele lui Saint-Simon, copilăriile falansterului, comisiunea Luxemburgului, atelierele naționale, răscolele din junie și în sfârșit Comuna? ¹⁾ Toate

1) Comuna din Paris este una din cele mai mari crime ale secolului nostru atât de fecund în crime. Eată ce spune eminentul scriitor Maxime du Camp, despre acest oribil eveniment: «*Toute la ménagerie des passions mauvaises avait brisé sa cage pendant la Commune, et durant deux longs mois, s'est vautrée en pleine bestialité au milieu du bouleversement moral le plus extravagant que jamais l'histoire ait eu à constater*». (*Les Convulsions de Paris*, tome I, p. III). Și cu toate acestea s'a găsit un apologist al Comunei, socialistul evreu Rudolf Meyer. Nu ne am fi putut aștepta la ceva mai puțin din partea unui evreu!

nu au lăsat în urma lor decât stârpiciune, sânge și ruine.

Diferința ce este între utopiile și visările comuniste (căci cine ține de comunism ține de socialism) ale secolelor trecute și teoriile socialiste, colectiviste și anarhiste de astăzi, constă într'acesta că: mai înainte ele nu aveau un corp de doctrină, pe când de 60 ani încôce socialismul se afirmă prin teorii de școlă și că el caută să aducă în domeniul economic cele din urmă aplicațiuni ale principiilor revoluțiunii. Dacă el nu trage îndată după sine toate consecințele creșterii revoluționare, el le face să se presimtă și le face inevitabile prin curentul de erori și de pasiuni ce crează în societate. Partizanii lui Saint-Simon proclamă reabilitarea sensualității; Fourier are mai mult instincte decât un sistem, dar toate instinctele sale sunt utilitare și el proclamă dreptul suveran al voinței generale asupra distribuției bogățiilor, acel drept care este esența oricărei reglementații socialiste¹⁾. Cu Proudhon, socialismul din 1848 ia un caracter mai definit de dogmaticism și el trage cu îndrăznélă din idea revoluționară ultimele sale consecințe sociale. Nimeni nu a fost mai egalitar decât Proudhon. Socialismul rămâne astăzi, ca principii, ceia ce a fost în tot-

¹⁾ Deja Bentham (*Works*, tom. I, p. 301), departe de a fi absolutist ca Hobbes, scria în favoarea guvernului popular. În Codul său constituțional, el pune suveranitatea în înfreg poporul, dicând că «este mai bine să dai puterea suverană celei mai mari porțiuni posibile a acelorora pe cari trebuie mai cu sémă să-i faci fericiți», de óre-ce «acea proporție este mai convenabilă decât oricare alta pentru realizarea acestui scop». Suveranitatea mulțimei! în adevăr, s'a vădut în Franța în 1793 destule frumoase exemple!

d'a-una de 60 ani. Să se cerceteze pe Lasalle, pe Marx, sau Internaționala, acelaș fond se regăsește în tot-d'a-una.

Evreul Lasalle își propune să sfărîme legea de fier a salariului, și pentru a atinge acest scop el invocă inițiativa Statului din care vrea să facă un vânător al capitalul. Cât privește proprietatea, Lasalle voește ca ea să dispară cu timpul prin puterea combinațiilor societății de producțiune.

Karl Marx, Evreu și dînsul, este marele și sgomotosul Mesia al socialiștilor contimpurani. Cine nu a cetit operele extravagante ale acestui nebun nu 'și pôte închipui ce enormă cantitate de sofisme și de aberațiuni pot încăpea în creeri omenești. Friedrich Engels, ¹⁾ amic și colaborator al lui Marx, ȳice despre el că lumea îi datorește două mari descoperiri: concepțiunea sintetică a istoriei din punctul de vedere materialist și demonstrațiunea misterului producțiunii capitaliste, prin explicația *plus-valutei*. Se ȳice că grație acestor două descoperiri socialismul a devenit o știință!! Marx voește să înlocuiască proprietatea privată prin proprietatea colectivă; Statul trebuie să devie capitalistul unic și să reglementeze în mod suveran tótă activitatea economică. Marx este fondatorul și organisatorul *Internaționalei*, această grozavă asociațiune care 'și propune ca prim scop să realizeze, prin legea unei nivelări absolute, regimul colectivității. Dar acest sistem nu este singur. El are un asociat îngrozitor și primejdios prin crimele sale, cu tóte că este mai puțin periculos în mijlócele sale de propagandă. Acest sinistru tovarăș al socialismului, este anarhismul, care a

1) *Die Entwicklung des Socialismus von der Utopie zur Wissenschaft.*—cfr: Dr. Schaefflé, *De la Quintessence du socialisme.*

întrecut foarte mult nihilismul moscovit. Anarhismul actual voește o anarhie socialistă. El suprimă, ca Proudhon, Statul său guvernul. Așa dar este ușor de a vedea întru ce se distinge socialismul anarhist de socialismul colectivist. Pentru acesta din urmă, Statul său societatea socialisată este singurul proprietar, care absorbă mai tot. Pentru celălalt, din contra, Statul este răul care trebuie să fie suprimat. Mijlocele de tactică sunt și ele diferite; socialismul colectivist vrea să întrebuințeze mijlocele pe care Statul actual le procură, între altele sufragiul universal. Socialistul anarhist din contra disprețuește acțiunea politică și face apel la violență. *Catehismul revoluționar* al lui Bakunin este evanghelia lui. Cine nu vede cu cât cel d'întâi este mai primejdios decât cel de al doilea. Cu drept cuvânt, în remarcabila sa operă ¹⁾ crede Winterer că mișcarea socialistă este o amenințare permanentă cu mult mai gravă decât anarhismul, cu toate că crimele recente ale anarhismului au absorbit mai tota atențiunea publică.

Și unul și altul duc egalmente războiul contra societății; diferențele nu sunt decât în metodă și în arme. Colectiviștii voesc să cucerească cu ajutorul proletariatului o majoritate contra organizării sociale actuale. Anarhismul găsește această metodă prea lentă și se înarmază cu petrolul și cu dinamita. El țintește brutalmente tripla basă socială a autorității, a familiei și a religiunii. Sub acest din urmă raport el diferă încă de colectivism; el nu ține în

1) *Le Socialisme contemporain, histoire du socialisme et de l'anarchisme*, Paris, 1894, V. Lecoffre. — cfr. Emile de Laveleye, *Le Socialisme contemporain*, și Paul Leroy-Beaulieu, *Le collectivisme, examen critique du nouveau socialisme*, Paris, 1888.

250

mod ipocrit, ca celălalt, că religiunea este o afacere privată. O societate compusă de grupuri anarhiste, fără legătură determinată, fără familie, fără autoritate, nu pôte fi visată decât de ura socială ajunsă la deliriu.

Vom analiza acuma mai cu amănunte doctrina socialistă ca să ne luminăm bine asupra intențiilor sale. Ne va fi și mai ușor atunci să vedem până unde importanța sa în România este absurdă și primejdiosă.

II

Cu tôte că socialiștii se împart în diferite secte (marxiști, posibilști, alemaniști, brusiști, blanquiști, independenți, anarhiști și alți vagabondiști¹⁾), toți au același program: 1) lupta claselor, 2) expropriarea capitalistă, 3) socializarea mijloacelor de producție, și același strigăt: «Proprietatea este un furt! Burghezul, eată dușmanul! Proletari din tôte țările, uniți-vă!»

---

1) Herbert Spencer îi tratéză pur și simplu de nemernici: «Ei sunt numai niște nemernici (*scamps*) cari, într'un mod său într'altul, trăesc pe spinarea ómenilor cari valoréză ceva, niște vagabonđi sau niște gogomaní, niște criminali sau niște indiviđi pe cale să devie criminali, niște tineri în sarcina părinților lor cari muncesc din greú, niște bărbați cari și apropiază banii câștigați de soțiile lor, niște indiviđi cari împărțesc câștigul femeilor prostituate, și amestecată cu toți aceștia o clasă de femei corespunđătoare, mai puțin vizibilă în aparență și mai puțin numerosă». (*L'Individu contre l'Etat*, p. 27). Frumósă societate, în adevăr! Și ceva mai departe filosoful englez adaogă (p. 64). «Indulgența pentru ómenii cari duc un traiú greú nu cere de loc toleranța pentru nemernici!»

Iată strigătele de război ale socialismului ; iată'l așa cum îl înțeleg doctorii săi însemnați. Iată acea doctrină de subversiune a cărei eróre și perversitate Papa Leon XIII le denunța într'un document memorabil ¹⁾. Să analizăm în mod succesiv și cu cât mai multă precisiune această doctrină, încurcată mai în tot-d'a-una, și care are mai numai o singură dogmă bine definită, aceea a proprietății colective a capitalului.

Sistemul colectivismului se rezimă pe un prim sofism care conchide de la parte la totul. Baza economică ce Marx a dat-o socialismului așa dis scientific este falsă. El numește *capital* instrumentele de lucru sau mijlocele de producțiune, adică solul, cărierile și minele, usinele, uneltele, mașinele, comerțul. Statul sau societatea trebuie să aibă în mod exclusiv proprietatea colectivă a acestui capital și lui numai îi este rezervată întrebuințarea tuturor mijlocelor de producțiune. Plecat de la un principiu economic fals, Marx a ajuns la o eróre gigantică. El măsoară cantitatea de muncă prin durata muncii ; munca pentru dânsul este substanța care crează valoarea (*die werthbildende Substanz*). Deci, se întreabă Marx, cum se întâmplă ca munca, care crează valoarea, să aibă mânele góle pe când capitaliștii grămădesc tesauré peste tesauré ? Capitalistul posedă instrumentele de producțiune ; de la salariatul care se adresază lui, capitalistul nu cumpără în realitate decât *puterea muncii*, și întrebuințând'o, el își apropiază valoarea creată de dînsa. În această valóre creată, este, dice Marx, ceva mai mult decât valoarea de schimb. După calculele sale, 6 ore de muncă sunt îndestulátore pentru ca salariatul să dobândéscă

1) S. D. N. Leonis Papae XIII Litterae Encyclicae:—De Conditione opificum: *Rerum Novarum*, etc.

cei 4 franci de întreținere; deci, ȳice el, salariatul muncind mai mult decăt 6 ore, produce o a doua valóre al cǎruĩ beneficiũ capitalistul ȳl are singur. Tocmai aceea a doua valóre constituie faimósa lui *plus valuta* pe care admiratorii lui aũ numit'o revelațiunea misterului profitului (*das Geheimniss der Plusmacherei*). Dar diabolicul Jidan nu se oprește în drum; el urmȳzǎ cu deducțiunile sale. Plus-valuta devine capital, creazǎ alte valori și așa mai departe; capitalul decĩ se mǎrește în mod indefinit, tot în detrimentul salariatului. De acolo pǎnǎ la împǎrțirea societǎței în exploatați și exploatatori, nu mai e decăt un singur pas. Marx l'a fǎcut, și, ȳice el, pentru a opri aceste rele, propune proprietatea colectivǎ și exploatarea ei de Stat, ca sǎ se asigure ast-fel împǎrțirea egalǎ a beneficiurilor.

Insǎ de la acest început care atacǎ proprietatea privatǎ sub formǎ de capital, Marx trebuia fatal-minte sǎ ajungǎ la conclusiuni care se declare proprietatea solului o violațiune și în sfârșit sǎ cualifice de furt ori-ce fel de proprietate¹⁾.

Argumentul istoric al colectivismului marxist care dǎ acestǎ rușinósa originǎ proprietǎței private nu se susține mai bine decăt teoria marxistǎ a valórei. Iși póte cine-va închipui o asemenea aberațiune? Nici un om nu are drept la proprietatea sa, nici mǎcar la ceia ce a dobândit-o prin sudórea frunței sale? Dar, ascultați ceia ce spune Leon XIII în termenĩ minunați: «omul care consumǎ resursele

1) In ochiĩ autorului socialismului colectivist, ca și in ochiĩ socialiștilor in genere, capitalul este improductiv. «Dacǎ ar fi așa, serie Naquet (*Socialisme contemporain*, Paris, 1890) ne putem întreba pentru ce omul s'ar fi trudit sǎ'l creeze? Este mult mai simplu sǎ te odihnești și sǎ te folosești in loc de a'ȳi bate capul cu munca».

spiritului său și puterile trupului său pentru a'și procura darurile naturii, nu face alt-ceva decât să'și aplice așa dîcînd sie însuși acea porțiune a naturii trupesti ce cultivă și-i lasă ca un fel de marcă a persoanei sale, așa în cât în totă dreptatea acel bun va fi posedat de atunci ca propriu, și nu va fi iertat nimărui să violeze dreptul său într-un mod»¹⁾. Și să nu se opue providența Statului, căci «Statul este posterior omului și înainte ca el să se fi putut forma, omul primise deja de la natură dreptul de a trăi și de a'și apăra existența»²⁾. Și în sfârșit vom adăoga cu Encyclica *Rerum Novarum*: «să nu se opună legitimității proprietății private faptul că Dumnezeu a dat întregului nemănenesc pămîntul ca să se bucure de el, căci Dumnezeu nu l'a dat omenilor ca să'l stăpînescă în mod confus toți împreună. Acest adevăr nu are acest sens. El însemnăză numai că Dumnezeu nu a fixat o porțiune fie-cărui om în particular, ci a voit să lase delimitarea proprietăților industriei omenești și instituțiilor popórelor».

Negreșit, numai pe baza nestrămutată a dreptului natural se pôte aședa proprietatea, care nu este numai o creațiune a legii pentru utilitatea comună. Ca și familia, ea emanăză de la natură, ea se reazimă pe un drept anterior legilor și convențiunilor sociale. Prin urmare, socialismul nu este numai o utopie, el este o nedreptate, o violare a dreptului. Pentru cei mai mulți economiști precum și pentru Papa, proprietatea este complementul natural al personalității omenești; ea are de basă dreptul și economia. Legitimitatea ei este întemeiată pe dreptul

1) Encyclica sus citată. Despre condițiunea lucrătorilor.

2) *op. citat.*

individului și pe dreptul familiei; ea este confirmată de interesul general¹⁾.

Pentru economiști ca și pentru Leon XIII substituirea proprietății personale prin proprietatea colectivă ar sărăci societățile. Dreptul de proprietate are de corolar dreptul de a transmite proprietatea, amândouă fiind de drept natural. Și această proprietate și această moștenire «autoritatea publică violază justiția, când sub numele de impozite, ea le încarcă cu sarcine exagerate,» căci ele aparțin particularilor nu publicului. Statului ca și mulțimilor, hoțiilor mascate ale fiscului precum și poftelor brutale ale mulțimilor, se poate opune cu drept cuvânt regulile vecinice ale justiției, contra căreia nu pot nimica nici decrete suverane nici legi populare. Nu este învoit! *Non licet!* Spoliatorii de sus, sau spoliatorii de jos, se pot înveli în mantia interesului public, Papa are dreptate când îi opește cu vechia poroncă a Decalogului: «Nu vei lua binele altuia!»

Așa dar teoria socialistă asupra proprietății este falsă. Proprietatea în sine nu este și nu poate fi produs al furtului. Ea nu este decât produsul muncii acumulate, a salariului transformat. Da, a muacei; căci, trebuie să muncești! Munca zămislește în mod silit proprietatea. Proprietatea este așa dar fructul muncii, sau cel puțin așa trebuie să fie, căci nimeni nu are dreptul să dobândească ceva în paguba altuia: Nu vei pofti binele altuia²⁾. Ceia ce

1) Anatole Leroy-Beaudien; *La Papauté, le socialisme e la démocratie*, Paris, 1892—ctr. Encyclica lui Leon XIII despre constituțiunea creștină a Statelor: *Immortale Dei*, etc., precum și *Scrisorile sale Pastorale*, din 1877-78.

2) *Non concupisces uxorem proximi tui, non domum, non agrum, non ancillam, non bovem, non asinum, et universa quae illius sunt.* (Deuter. V, 21).

ar fi o crimă care ar cere pedeapsă cerească, ar fi de a se rîpi cuiva ródele muncēi sale. Eată ce ar trebui să înțelegă doctorii socialismului: «Eată că simbria ce ați luat prin fraudă lucrătorilor voștrii strigă contra vóstră, și strigētul lor a ajuns până la urechile Deului armatelor»¹⁾.

Libertatea, acea libertate necesară fără de care omul nu ar mai fi om²⁾, resuméză condițiunile în care puterile omenești se exerciteză cu mai multă putere. Omul, destinat să realizeze în mod liber sfârșitul său superior, trebuie să urmărească și prin libertate realizarea destinsului său temporal. Munca trebuie să fie liberă, căci numai munca liberă produce bună starea. Dar munca : și cum este preconisată de socialiști, este o muncă de ocaș, de rob, și nu póte produce decât abrutisare. Apărarea libertăței în muncă, ce cerem, nu ne apropie de fel de enormități morale de acum un secol, resumate în formula celebră a fisiocraților : lasă să facă, lasă să treacă ! Acésta ar fi anarhism ; noi însă condamnăm amēndouē aceste aberațiuni.

Bună starea ce se póte dobândi prin muncă, nu implică necesitatea bogățiilor. Gladstone a spus-o, scopul de urmărit este de : «a desvolta, în mase, simțimēntul economiei, și cu încetul să le atragă spre acea constituire a micului capital care este baza conservátore a națiunilor»³⁾. Este o faptă dată la lumină de erudițiunea modernă : caracterul

1) *Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quae fraudata est a vobis, clamat: et clamor eorum in aures Domini sabbaoth introivit* (Iac. V. 4.)

2) Stuart Mill, *On Liberty*.

3) *Gladstones Speeches*, London, 1885, p. 203 șeqq. fr. Carlyle, *Past and Present*, London, 1888, p. 131, 149, 203

eminaminte popular al corporațiunilor uvriere din evul mediū, și eficacitatea acestor venerabile instituțiuni pentru a garanta drepturile lucrătorului de toate rangurile, după modul de întrebuițare a puterelor productive ce corespundeau condițiunilor economice ale timpului. Lucrătorii asociați în sînul corporațiunilor fură în stare prin adunarea și coordonarea puterelor lor, de a realiza pentru producțiunea perfecționărilor la care nu ar fi nici odată putut ajunge, dacă ar fi rămași izolați și lăsați la voia lor, căci individualismul exagerat este și el un pericol pentru libertate. Unii economiști, cari se numără ađi între apărătorii cei mai convinși ai libertăței muncēi, nu au esitat să recunoscă că reglementația ce'și impusese singură munca la început, a avut asupra meseriilor influințele cele mai fericite. Inspirată de dorința de a așeza dreptatea în toate felurile de industrie și de negoț, reglementația meseriilor ajută în mod puternic la toate progresele muncēi; ea dovedī că în materie economică, ca în ori-ce altă materie, dreptatea este sorgintea ori-cărei prosperităței¹⁾.

Insa această reglementație nu este aceia a socialiștilor; căci reglementația comunistă tinde la distrugerea ori-cărei libertăți.

Munca distruge invidia, și prin urmare aduce liniștea; săracul vede atunci că miseria sa nu este o rușine și el nu va mai fi dispus să dea crezământ

---

1) Cfr. Périn, de Louvain: *Les Doctrines économiques depuis un siècle. Mélanges de politique et d'économie. De la richesse dans les Sociétés chrétiennes. Les lois de la société chrétienne. L'Economie politique d'après l'Encyclopedique sur la condition des ouvriers. Le socialisme chrétien*, p. 23.

declamațiunilor energumenilor contra proprietății și capitalului. În adevăr, erórea de căpetenie, comună diverselor secte socialiste, este de a crede că capitalul și munca sunt dușmani din naștere, parcă natura a înarmat pe cei bogați și pe cei săraci ca să se combată reciproc, ca într'un duel obstinat. «Acésta este, observă Leon XIII, o aberație așa de mare, în cât trebuie aședat adevărul într'o doctrină opusă: căci, ca și în trupul omenesc, membrele, cu tóta deversitatea lor, se adaptéză într'un mod minunat unii cu alții, așa în cât să formeze un întreg exact proporționat, tot ast-fel într'o societate, amêndouë clasele sunt destinate, de natură, să se unescă în mod armonios și să remâc mutualminte într'un perfect echilibru. Ele aú o necesitate imperiósă una de alta, și nu póte fi muncă fără capital, precum nici capital fără muncă»¹⁾. Eată adevărul, și tóte declamațiunile sofistice ale lui Marx ale lui Bebel, Liebkuecht și C-ie nu vor putea schimba întru nimic adevărul.

III

Incăpăținarea socialistului este aceia a revoluționarului pëtruns de o gelosie posomorîta contra societății aristocratice ori burgheze, contra familiei, contra religiei. *Conceptiunea sintetică a istoriei* a colectivismului marxist, este curat materialistă și înlătură pe Dumneđeú din lume, ca o ipotesă de prisos. Statul socialist, saú societatea socialisată fără Dumneđeú, nu póte cunóște contractul nedisolubil al căsătoriei creștine. În Statul socialist nu este loc pentru drepturile și datoriile familiei, pentru educația sănătósă a copiilor. Negățiunea ori-cărui drept de

1) Guillemenot, *op. citat.* p. 94.

moștenire relativ la mijlocele de muncă vatămă perpetuitatea familiei ¹⁾).

«Cât timp în totă Europa educația claselor conducătoare va consta a face să se admire de tineri timp de 6 zile ale săptămânei pe aceia cari odinioară au făcut isprăvile cele mai mari în bătălii și să-și amintești, duminica numai poronca de a depune spada, cât timp clasele conducătoare vor fi supuse unei discipline morale în care exemplele extrase din paganism intră cu a șapte-spre-zecea și preceptele creștinismului cu a șaptea parte, nu este nici o aparență ca vițiile actuale ale organizării familiale și școlare să pótă fi ameliorate ²⁾.)» Dacă această plângere a filosofului englez este justificată pentru sistemul de educație actual, cu cât mai mult va fi justificat pentru sistemul grotesc al socialiștilor. Spencer se ridică contra sistemului familial al Statului ³⁾, contra Statului părinte și regulator suprem al familiei. Socialiștii voesc ca educația copilului să fie luată de la părinți; ei se întrebă chiar la ce vârstă s'ar putea smulge pe copil de la muma sa. Eată Lakedemona întrecută! Dară, noi întrebăm: ce devine copilul fără mamă, ce devine familia chiar fără mamă? Socialiștii nù voesc nici familie, nici soție, nici mamă. Liebknecht și Karl Kautsky ⁴⁾ voesc ca femeia să dispue de sine; în sfârșit prea renumitul Bebel, în cartea sa asupra femeii ⁵⁾ vrea

1) Winterer, *op. citat*, p. 34.

2) Spencer, *op. citat*, p. 104.

3) *Ibidem*, p. 99.

4) *Die Neue Zeit*, revistă oficială a socialismului german.

5) S'a găsit în România un om destul de nimica ca să traducă această carte desgustătoare precum și un editor destul de nedibaciu ca să o publice. În adevăr, asemenea opere ne fac să dorim stabilirea unei censure.

s'o scape de ceia ce el numește în mod pompos robia vatrei (*die Knechtschaft des Hauses*). Acésta odiosă caricatură a femeii, a soției și a mamei întrece ca aberațiune tot ce s'a putut vre-odată grămădi ca monstruosități de un nebun în deliriu. Acești ómenī ajung la o ignobilă promiscuitate, care cobóră ființa omenescă de desubtul raselor degradate și a animalelor. Nici odată acei ómenī nu vor pricepe mǎreția rolului mamei, a mamei creștine mai cu sémă, care este inima familiei, sufletul vatrei, tovarășa soțului, educátorea némului omenesc¹⁾.

Să ne amintim acea datină atât de respândită a evului mediu, a proprietăței vatrei; acea tradiție a continentului European care impunea, încă acum abia o sută de ani, fie-cărei familie bogată ori săracă, posesiunea locuinței sale. Nu se consimțea a se da în căsătorie o fată unui pretendent care nu posedă propria sa vatră²⁾. Aceste datine salutare, observă D. Leplay, sunt cele d'ântăi între acele care concureză la prosperitatea unei națiuni. În sînul unei societăți imperfecte sub alte raporturi, ele dau familielor o demnitate, o independență de care ele nu se bucură în tot-de-auna la popóre care, mai înaintate sub alte raporturi, au adoptat rēul obiceiū de a'și închiria domiciliul lor.

Socialiștii însă nu pricep și nici nu vor familie și vatră. Dar de ce să mai insistăm? În matematică ajungī la niște axiome, ce sunt adevăruri care nu mai oferă nici o materie la demonstrație și înaintea cărora tacī. Dar unde este mijlocul, de pilda, de a demonstra că două paralele nu se întălnesc nici odată! Tot așa este și cu unele adevăruri ale ordinei

1) Veđi Encyclica lui Leon XIII asupra căsătoriei și familiei: *Arcanum*, etc.

2) Guillemenot, *op. citat*, p. 180.

morale. Ele au puterea unei axiome; ele au tota claritatea, tota evidenta lor si prin aceasta evidenta, ele nu se demonstreaza unor spirite sanatoase. Socialistii insa, si acesta o vedem din ce in ce mai aprilet, sunt spirite bolnave, creeri dezechilibrate. E vr'un mijloc de a face ca un dobitoc sa pricapa ce este inteligenta si ca un nebun sa pricapa ce este ratiunea? Ratiunea si inteligenta de o parte, dobitocia si nebunia de alta parte, adeca omul sanatos si socialistul, constituiesc niște paralele care nu se vor intalni nici odata!

IV

«Statul nu va inceta de a fi o intreprindere capitalistă decât atuncea când clasele lucrătoare vor fi domnitore: atunci numai va fi posibil să'l transformi și să faci dintr'insul o asociațiune socialistă. Scopul ce urmărește democrația socialistă este datorit acestei convingeri. Democrația socialistă voeste să ajungă la cucerirea puterii politice prin clasele lucrătoare; cu ajutorul lor, ea voeste a face din Stat o asociațiune economică care să 'și fie singură suficientă în lucrurile esențiale¹⁾.»

Bebel numește această asociațiune economică societatea socialisată; iată acea faimosă societate a viitorului (*Zukunftstaat*), despre care socialistilor nu le place să-i întrebă.

Mai toți șefii socialismului cosmopolit au comunicat profanilor vre-una din visările lor asupra acelei societăți; totuși, observă Winterer, nici în Germania,

1) *Grundsätze und Forderungen der Sozialdemokratie* von Karl Kautsky und Bruno Schoenlank, p. 130. Această carte este un comentariu al programului congresului din Erfurt.

nici aiurea, socialismul nu a admis în programele sale *oficiale* o schiță a societății din viitor. Comentariul mai sus citat a lui Kautsky se încercă a justifica această rezervă a cărei scop se poate pricepe foarte bine. El pretinde că acea tăcere este logică și cu totul conformă teoriei marxiste.

Teoria materialistă a istoriei omenirii după Marx nu recunoște, în adevăr, influința unor cauze superioare: «Nu ideile oamenilor, dice Kautsky în faimosul său comentariu, nu ideile oamenilor *determină* istoria omenirii, ci dezvoltarea *economică*, care înainteză în mod iresistibil, nu după dorințele și capriciile oamenilor, ci conform unor legi *determinate*» ¹⁾.

Curată aberațiune! Căci am putea întreba pe Kautsky, *ce a determinat* acele legi, după care trebuie să se facă dezvoltarea economică însărcinată, la rândul ei, să *determineze* istoria omenirii? Dar o contradicere oarecare nu a ambarasat nici odată pe un discipol al lui Marx. Dar eată ceva și mai ciudat: «Absența libertății muncii, dice Kautsky ²⁾, pierde în asociațiunea socialistă ceea ce e penibil în dînsa: *ea devine baza libertății celei mai înalte de care nîmul omenesc a putut vre-o-dată să se bucure.*» Odinioară dezvoltarea economică producea societatea din viitor; acuma, pentru a câștiga timp, el întrevede deja în societatea socialisată, *libertatea cea mai înaltă* — isvorită în adevăr din distrugerea libertății muncii. O sancta stupiditas!!

Dar nu este destul; Kautsky ³⁾ voește ca să începem acea libertate mai înaltă și el găsește un termen de comparație, un ideal în istoria omenirii,

1) Kautsky, *ibidem*, p. 138.

2) *Ibidem*, p. 169.

3) *ibidem*, p. 175.

adecă: *antica aristocrație din Athena car se ocupa cu știința și cu artele și lăsa munca sclavilor.* In societatea socialisată, sclavii vor fi înlocuiți prin mașine, și bunii lucrători, *liberi* de ori ce muncă, și cu mult mai aristocrați decât Atenienii, *vor avea toți libertatea să se ocupe cu știința și cu artele, adecă libertatea celei mai nobile plăceri.*

Legi determinate care determină o desvoltare economică care și dânsa determină istoria omenirii!! Și libertatea cea mai înaltă determină libertatea celei mai nobile plăceri!! Să pricépă cine póte! In adevăr, Kautsky recunoște fie-căruia dreptul de a face visări asupra societăței din viitor; se vede că el a uzat cel d'întâi de acest drept în modul cel mai larg. Intrebăm acuma pe medicii alieniști ce diferența există între aceste visări și ceia ce se petrece în creerii nebuloși ai bolnavilor lor.

Dar să lăsăm metafisica și să vedem partea practică a acestui program. In resumat Marx nu vede în Statul socialist decât o vastă asociațiune economică, o asociațiune de producțiune și de consomațiune¹⁾. Ast-fel se recunoște Statului dreptul de a

1) Iată aici acel faimos program din Erfurt, care a slujit, de temă - batjocurilor pline de spirit ale lui Eugen Richter. Acel program voește 1) Sufragiul universal pentru amândouă sexuri și la toate alegerile. 2) Legislația directă prin popor. 3) Educația dată în vederea serviciului militar general. 4) Abrogarea tuturor legilor care împedică libe a manifestare a părerilor. 5) Abrogarea legilor care în privința drepturilor publice și private, pun femeia într'o situație de inferioritate față de bărbat. 6) Religia declarată lucru privat. 7) Laicizarea scoalei...și gratuitatea instrucțiunei, a furniturilor scolare și a alimentațiunei. 8) Gratuitatea procedurii și apărării în fața tribunalelor... și abolițiunea pedepsei de moarte. 9) Gratuitatea asistenței medicale... și a îngropării. 10) Impositul progresiv asupra venitului și capitalului.

întrebuința toate mijlocele necesare pentru sfârșitul social care ar fi buna stare comună. «*Non omnia quae necessaria sunt civitati partes sunt civitatis*, s'ar putea răspunde cu Aristotel. A voi ca Statul să intervie ori când crede de cuviință pentru comunitate, ar fi intervenționismul de toate zilele, de toate momentele în cele ce sunt mai mult în afară din puterea sa, ca religia, ca procrearea copiilor, etc. Cum nu se vede pericolul iminent ce oferă pentru viața societăților existența unui Stat idropic, absorbind toate forțele vii ale unei națiuni? ¹⁾

Herbert Spencer se ridică cu elocuență contra omnipotenței Statului: «Nu Statului datorim noi acele nenumărate invențiuni folosite, de la sapă până la telefon; nu Statul a făcut descoperiri în fizică, în chimie și altele care slujesc manufacturelor moderne; nu Statul a imaginat acele mecanisme care servesc la fabricarea obiectelor de tot soiul, la transportare omenilor și lucrurilor dintr'un loc într'altul, și contribuie la confortul nostru în multe moduri!... Acestea sunt rezultatele activității spontanee a cetățenilor izolați sau în grupuri!.. Lăsați Statul numai cu resursele pe care funcționarii le-au inventat și mersul guvernului va fi de 'ndată oprit!» ²⁾ Hegel declarase Statul dumnezeesc! Ce

---

1) «În sfârșit, dacă avem motive grave pentru a ne teme de un Stat-Providență, de un Stat omnipotent, de Statul-Dumnezeu, ce se va întâmpla cu absorbirea tuturor Statelor într'unul singur, poporul universal? Aceasta este instituțiunea contra natură prin excelență. Iată tocmai care ar fi primul rezultat al legii internaționale ce unii doresc din toate puterile lor. (Guillemetot, *op. citat*, p. 119).

2) *L'Individu contre l'Etat*, trad. Gerschell, p. 94.

monstruositate! Statul, ca divinitățile indice are o mulțime de brațe, și poate prin urmare mai ușor să sugrume ori ce inițiativă individuală. Eată tocmai cea ce voesc socialiștii prin neobosita lor intervențiune a Statului; dar ori-care ar fi acel grad de intervențiune, el nu face alt-ceva decât să deplaseze inegalitățile, și mai în tot-de-auna într'un mod foarte nedrept. De la această intervenție la nedreptate, de la nedreptate la despotism, de la despotism la robie, de la robie la nimicire, mersul treptat este sigur.

În adevăr cu cât intervențiunea Statului se mărește, cu atât se răspândește printre cetățeni noțiunea că totul trebuie să fie făcut pentru densenii și numai printr'înșii. Ideea că scopul dorit trebuie atins prin acțiune individuală sau prin asociațiuni particulare devine din ce în ce mai străină fie-cărei generațiuni, pe când ideea că el trebuie atins prin concursul guvernului devine din ce în ce mai răspândită, până ce intervenția guvernului va fi considerată ca singur mijlocul practic.

Dar odată ce s'a pus ca principiu că Statul are datoria de a reglementa în materie de producțiune, și s'a admis dreptul care corespunde necesarmente cu această datorie din partea claselor care compun majoritatea societăței; când odată s'a luat ca ideal al organizării economice acea imixțiune a oficialului în relațiunile de interes privat, pornirea spre organizarea socialistă este fatală. Cu tôte că din intențiune ești dușman al socialismului, consecințele socialiste se impun prin imperioasa logică a faptelor. Teorii comuniste, îmbrăcate în parte, unele după altele, de diferite parlamente, și ajutate în mod tacit dacă nu pe față de mulți ómenii politici cari caută să aibă partizani, sunt susținute într'un mod mai mult sau mai puțin sgomotos sub o formă

sau alta de niște șefi populari, pe când ele sunt împinse și mai departe de niște societăți organizate. Să se gândească numai cineva la consecințele așiziunii solului de către Stat, această violare formală a drepturilor imprescriptibile ale proprietarilor actuali. Ori nu conduce acesta direct la socialismul de Stat? Socialismul de Stat tinde să înlocuiască libertatea prin nedreptate și concurența prin intrigă. Să se citească asupra socialismului de Stat concludsiunile recente ale D-lui André Liesse¹⁾: «Departee de a tinde să micșoreze inegalitatea condițiunilor, drepturile de vamă o măresc. De aice o consecuență care se produce de almintrelea pentru socialismul de Stat: fie-care voește să fie protejat. Este foarte evident că la limită, dacă totă lumea ar fi protejată, nimeni n'ar fi protejat. Inegalitatea condițiunilor ar remâne. Ea ar fi agravată prin faptul că cei din urmă plasați în seria inegalităților ar fi mai nenorociți ca mai nainte.»

Socialismul implică sclavagiul, am dis-o mai sus; acesta este riguros exact. Fie-care membru al comunităței socialiste considerat ca individ ar fi sclavul comunităței în totalitatea sa. O asemenea relație a existat de obicei în comunitățile militante, chiar sub formele unui guvern quasi popular. În Grecia antică²⁾ principiul era admis că cetățenul nu'și aparține a sieși nici familiei sale; cetatea era la Greci equivalentul comunităței. Și această doctrină, apropiată unui Stat unde răsboiul este permanent, socialismul o reintroduce din neștiință într'un Stat care trebuie să fie numai industrial. Serviciile fie-căruia vor aparține totalităței; și aceste servicii vor fi

1) *La Question sociale*, 1895, Paris, Chajlley. cfr : Spencer, *op. citat*, p. 47.

2) cfr. Fustel de Coulanges, *La cité antique*.

plătite de autoritate așa cum ea va crede de cuviință. Așa în cât, chiar dacă autoritatea este atât de bine-făcătoare cât ni se făgăduiește, robia, ori-care ar fi forma sa îndulcită, va fi necesarminte rezultatul organizării¹⁾.

Mecanismul comunismului (și încă odată când dicem comunism dicem și socialism) este necesarminte constituit, de altmintrelea ca și mecanismul social actual, de elementele naturei omenești existente, ale cărei defecte vor produce aceleași rele într'un caz și într'altul. Iubirea de putere, amor-propriul, nedreptatea, nesinceritatea, care de multe ori, într'un timp relativ scurt, causéză ruina organizărilor private, vor aduce în mod inevitabil, acolo unde efectele lor se grămădesc din generație în generație, niște rele cu mult mai mari și mai grele de vindecăt de ôre-ce organizația administrativă, vastă, complicată și înzestrată cu tôte resursele, odată ce va fi desvoltată și consolidată, va deveni necesarminte iresistibilă. Și rezultatul final ar fi o reîntôrcere la despotism; și cine dicem despotismul mulțimei dicem cel mai greu, cel mai crud, cel mai oribil despotism.

«Dar ne vom fi păzit de tôte aceste rele; vom lua măsură pentru a ne feri de asemenea nenorociri,» vor dicem fără îndoială energumenii. Dacă ei sunt politicieni «practici cu măsurile lor reglementare nouă,» ori comunisti cu proiectele lor de reorganizare a muncii, răspunsul lor este în tot deauna acelaș: «In adevăr planuri cam analôge nu aũ isbutit din cauza unor împrejurări neprevăzute sau din cauza unor accidente nenorocite sau prin faptele rele ale aceloră cari erau însărcinați să-le execute; dar de astă dată vom profita de experiențele trecute

1) Spencer, *op. citat.* p. 61.

și vom reuși.» Se pare cu neputință ca să bagi în capul acelor ómenî acest adevăr, care de altminterlea este destul de evident, că prosperitatea unei societăți și partea de equitate în organizarea ei depind în fond de caracterul membrilor săi; și că nici un progres nu póte avea loc fără acest progres în caracter care rezultă de la exercițiul unei industrii pacinice sub restricțiunile impuse de o viață socială bine organizată. Nu numai socialiștii, dar și prelinșii liberali, cari le pregătesc drumul, cred că prin dibăcie defectele omenirei pot fi corectate prin bune instituțiuni. Acesta este o ilusie. Orî-care ar fi structura socială, natura defectuoasă a cetățenilor se manifestază în efectele rele ce produce. Nu există o alhimie politică prin care să se pótă transforma instincte de plumb într'o purtare de aur¹⁾.

V

Am vędut că socialismul țintește de o potrivă la distrugerea proprietăței, a familiei și a societăței în folosul unui fel de Stat-idropic, despotic și crud. Dar această nebunie nu se putea opri aici; în mod logic ea trebuia să atace și religia cu reprezentanții și apărătorii ei.

Marx a negat pe Dumnezeu, sufletul, viața viitoare și orî-ce ordine supranaturală; el a făcut din istoria omenirei istoria producțiunei și a consumațiunei. Oamenii și lucrurile sunt judecate numai din acest punct de vedere exclusiv. În adevăr nici odată nivelul vieței omenești nu a fost atât de înjosit. Niște discipoli ai lui Marx s'aũ încercat a scrie istoria după concepțiunea sintetică a maestrului. Ea este o adevărată schimonosire a celor ce aũ scris

1) Spencer, *ibidem*, p. 64.

și au gândit ómenii până azi. S'a is, ın adever, că teoria socialistă nu este decât o teorie economică și că nu se ıntinde pe terenul religios. Acesta nu este exact. Colectiviștii atribuiesc maestrilor lor ındoitul merit că au desveluit misterul produiunii capitaliste și că au ınzestrat timpul nostru cu o concepiune sintetică a lumei de tot materialistă. Marx a ajuns să numesca religia o idee sau o concepiune neraionala a lumei. Materialismul brutal al lui Marx și a discipolilor sei exclude ori ce religie, de óre ce el exclude pe ınsuși Dumnezeu.

Programul socialismului german, programul din Gotha și programul din Erfurt mai binevoesc a considera religia ca o afacere privata. Marx a atacat cu violena acesta clausa a programului din Gotha; el cerea cu brutalitate ca să fie stersa. Mai mulți delegați facura aceiași propunere la congresele din Halle și Erfurt. Numai tactica a meninut clausa; se temeau de a speria pe popor declarând fățiș resboiului religiunii¹⁾. Ast-fel se adaoga ipocrisia blasfemului.

Dar religia pe care programele socialiste o trateza ca o afacere privata nu pote fi decât sentimentalismul religios; acea religiune nu este creștinismul. «In adever, ice Winterer, creștinismul nu este numai un simiment care subsistă ın ıntimele ınstincte ale sufletului, unde el scapă de or-care violena exteriora. Creștinismul est viu, el există ın Biserica fondată de Isus-Christos, ın Biserica cu dumnezeesca sa constituie, ın Biserica cu drepturile și cu legile sale, ın Biserica cu vieta sa creștină.» Dar ıntrebam noi unde este loc pentru Biserica lui Isus Christos ın societatea socializată? In cartea sa desgustatore asupra femeii, Bebel a scris că ın socie-

1) Winterer, *op. citat*, p. 29 & seqq.

tatea viitorului, Biserica va cădea de sine ¹⁾ și Karl Kautsky adaugă că condamnarea la moarte va fi pronunțată contra religiei ²⁾. Noi știm însă din norocire că Biserica se rează pe un cuvânt cu mult mai autorizat și mai puternic decât acela al lui Bebel.

Aceste teorii nebune, aceste aberațiuni fără nume se propagă din nenorocire în țările noastre cu o repeziune ce o ușurează gangrena ireligiunii care ne råde. Ateismul este o boală morală, care din punctul de vedere social are cele mai triste consecuențe. Căci acolo de unde Dumnezeu este gonit, nu există dreptate: »Studiul metodic al societăților europene ne-a arătat, observă D. Leplay ³⁾ că fericirea individuală și prosperitatea publică sunt în proporție cu energia și cu puritatea convingerilor religioase.» Acesta este un adevăr riguros. Experiența îl atestă și Leplay îl dovedește cu istoria în mână. Popoarele rămase credincioase decalogului, prosperază, acele care 'l transgresază declină, acele care 'l renegă, dispar ⁴⁾. Tocmai idealul creștin este atacat de socialiști, de ore-ce ei simt că acolo este scutul vieții societă-

1) *Die Frau*, p. 519.

2) Kautsky, *op. citat*, p. 43. În 1878, Most este tot atât de hotărât. «Democrația știe că țărele creștinismului sunt numărate și că momentul nu este depărtat când se va dice preoților: să regulați socotelile voastre cu Cerul, căci v'a sunat ceasul!» — «Pentru mulțime, socialismul servește de religie,» mă dice și Liebknecht. Și Joseph Dietzgen, preot protestant trecut în rândul socialiștilor: «Societatea omenească cultă este ființa supremă în care credem. Mântuitorul timpurilor nouă se numește munca; poporul voește să devie fiul lui Dumnezeu!» Iată blasfeme odioase!

3) *Réforme Sociales*, tom. I. pap. 9.

4) *op. citat*. cfr. Graty: *La Morale & la loi de l'Histoire*.

ților : «Și eată că drept culme a nenorocirei niște consilierii blestemați nu 'și fac nici un scrupul de a exploata, și prin urmare de a ațîța grijele poporului, făcînd să lucéscă înaintea ochilor lui, ca în ȕilele revoluționare ale lui Amos și Esaia, idealul judaic al unei prosperități viitoare, și în acelaș timp îi ea credința în compensațiile cerești, ale cărui perspective'i permiteau să rabde pe pămînt ¹.)» Nu prin cultul vițelului de aur al ovreilor și al francmasonilor se vor vindeca plagele Sociale. «Omul nu trăește numai din pîne!» ȕice marele cuvînt creștin. Doctrina Bisericeii asupra demnității celor săraci pôte singură să plece sufletul prea des mândru al celui bogat spre cel sărac ².) și să inspire celui sărac acea resemnare amestecată cu demnitate care'l apropie de cel bogat în viața comună a munceii. «Cu acéști doctrină s'a micșorat un abis scump orgoliului omenesc, și prin ea se va obține ca din amîndouă părți să se dea mîna și ca voințele să se unescă în aceiaș prietenie ³.)

Religia, măi putem adăoga cu Leon XIII, religia fiind singură capabilă de a distruge rēul în rădăcina sa, toți trebuie să 'și amintescă că prima condițiune de realizat, este restaurarea moravurilor creștine, fără de care tôte mijlócele suggerate de prudența omenescă ca fiind cele măi apte, vor fi puțin folosite ca să producă efecte salutare ⁴.)

1) Recolin, *Solidaires*, Paris, 1895, p. 139.

2) Veđi admirabila Predică a lui Bossuet asupra «eminentei demnității a săracilor în Biserică».

3) Marquigny . *La Solution Catholique de la question ouvriere* Paris, Lecofre.

4) Encyclicele sale: Despre *Condițiunea lucrătorilor*, despre *Libertatea omenescă*, despre *Constituțiunea creștină a Statelor*. cfr: Mgr. Ireland, *L'Eglise et le Siècle*. Paris, 1894

Dar, mai vor dice încă câte-va spirite doritoare de bine dar rătăcite și fără religione, «dar noi putem vindeca acele rele fără ajutorul religiei; avem *sciința*, și ne ajunge, nu ne trebuie nici religie, nici credință, nici Dumnezeu.» Acésta este fals și prin un atare argument se pune cineva la nivelul socialiștilor și anarhiștilor cari pretind că și lor nu le trebuie nici religie, nici credință, nici Dumnezeu. Să nu se adăpostéscă nimeni la spatele sofismelor. Balzac a ȓis cu multă dreptate și cu mult spirit: «*Un déiste est un athée sous bénéfice d'inventaire.*» Și noi adăogăm după Balzac, ca să'l complectăm, dacă se póte: «Un învățat fără religione este un anarhist sub beneficiu de inventar!» sau încă: «Un învățat care nu este creștin este un anarhist sub beneficiu de inventar!»

D. Brunetiére, într'un récent și remarcabil studiu publicat în *Revue des deux mondes* (décembre 1894) a demonstrat într'un mod riguros însuficiența sciinței în soluția, nu numai a problemelor morale, ci încă a tuturor problemelor. El a conchis la *fallimentul sciinței*, și acésta hotărâre va rămâne, or ce-ar dice și ori cât ar mai protesta D. Berthelot.

În adevăr, religiunea și numai religiunea creștină póte să răspundă tuturor cerințelor omenirei și să le dea o soluțiune definitivă, conformă cu rațiunea, cu tradițiunea și cu credința.

VI

Muți ómeni din societate sunt convinși că Evanghelia este pătrunsă de socialism; și acésta

---

cap. IV: *l'action Sociale de la jeunesse française*, pag. 159.—precum și Félix Klein, *Nouvelles Tendances en religion et en littérature*. Paris, 1894; acelaș, *Autour du Diletantisme*, Paris 1895.

păreră greșită este susținută și încurajată, înt'un scop interesat, de mulți socialiști. Sunt persoane care mai ar face din Proudhon ateul, sau din Marx, jidanul, discipoli înconșienți ai lui Isus. Aicea este, dice D. Anatole Leroy-Beaulieu,¹⁾ o echivocă. Ceia ce se numește socialismul Evangheliei, departe de a se asemăna cu socialismul ce cunoștem, este tocmai partea lui opusă. El s'a născut din renunțare dar nu din cupiditate, ca francmasonismul și socialismul; el are de principiu disprețul dar nu dorința bogățiilor, ca anarhiștii. Pretinsul socialism evangelic este acela al monăstirilor, ale căror prim articol este consacrarea sărăciei. Eată singurul socialism care pôte fi realizat și care pôte să dureze; dar el nu este acela în care se légănă veacul nostru. Cu consacrarea sărăciei, comunismul încetază de a fi o utopie²⁾. Este lucru ușor să faci să trăescă în liniște societăți mici în care toate sunt comune, când fie-care membru se despoe cu bucurie de tot ce posedă. Cetatea monastică, fondată pe acest comunism evangelic, este la antipozii unei himerice cetăți egalitare visată de socialismul modern. Una a fost zidită de spiritul de sacrificiu și a avut de lucrătoare caritatea și libera ascultare: cea l'altă nu pôte fi clădită decât de dorință și de învidie și nu pôte avea alt arhitect decât constrângerea.

Afară de acésta, inegalitățile sociale sunt o lege a Providenței și dacă ne putem exprima ast-fel, o lege a harului divin, în acelaș timp și o lege a naturei. Prin acésta numai, socialismul ar fi în con-

1) *Le socialisme, la Papauté et la Démocratie*; loc. citat, cfr. Périn de Louvain, *Le Socialisme chrétien*, p. 17.

2) Este óre întrebăm noi, vre-unul, dar unul singur, între socialiști, colectivști și anarhiști, care să fie capabil de a se consacra sărăciei? Nu, nici unul, negreșit, căci toți au de scop luarea bunului altuia și distrugerea societăței

tradiție cu creștinismul ¹⁾). El ruinează planul dumnezeesc; și acesta în două moduri: având pretențiunea să niveleze toate inegalitățile sociale, ceia ce este o nerozie, și pretinzând să substituie pretutindena obligația legală liberei carități, constrângerea iubirei, ceia ce este o nedreptate. Egalitatea ce el visază nu este decât o parodie greoaie a egalității evanghelice, și solidaritatea sa numai o grosolană și diabolică contrafacere a fraternității creștine ²⁾).

Pentru Biserică, problema distribuirii bogățiilor este înainte de toate o problemă morală. Prisosul bogățiilor trebuie, prin canalul carității, să se reverse asupra acelor cari sunt săraci. Afară de aceasta ea nu poate admite ca caritatea viue să fie înlocuită cu un mecanism administrativ. În acest sens, Biserica este silit liberală; ea va fi în totdeauna cu adversarii absorpțiunii individului de colectivitate ³⁾).

Eată dar socialismul combătut și osîndit în mod unanim. Să conchidem dar. Am vedut prin citațiunile doctorilor celor mai autorizați ai colectivismului și prin diferitele programe legislative ale în-

---

1) Mișcarea provocată acum de curînd în Germania de preotul Nauman și de partizanii săi sub. porecele înșelătore de *Isus om din popor*, și de *Isus este ajutorul*, a fost atacată în mod violent în două rânduri în Ianuarie trecut, la Reichstag, de D. de Stumm. Tendințele acestui «protestantism social» sunt îngrijitoare și cu drept cuvînt D. de Stumm a semnalat Reichstagului cu multă tărie pericolele ce el le prezintă.

2) A. Leroy Beaulieu, *op citat*.

3) Socialismul era una din ciumele anatematizate de *Syllabus*. Pentru Leon XIII ca și pentru Piu IX, socialism a rămas sinonim de comunism și de colectivism; este o eróre anti-socială condamnată de Biserică, în numele Evangheliei.

trunirilor socialiste ceia ce ar putea fi organizarea unui asemenea Stat comunist. Sunt în istorie puține exemple de asemenea nebunii. Un popor ocărmuit cu asemenea legi ¹⁾ ar ajunge fatalmente la anarhie. Individualism și colectivitate, observă D. Périn de Louvain, eată cele două poluri ale socialismului. Saă colectivitatea înghite tot ca în sistemele lui Saint-Simon, lui Fourier, lui Cabet; saă individualismul disolvă tot prin anarhie ca în sistemul lui Proudhon.

În rezumat o societate nebună după independență, fără credință, fără Dumnezeu, lacomă de bună stare, de lux și înjosită prin compromisuri, se îndrumază spre asuprirea universală.

Dar, socialismul nu este decât negațiune. Nicăeri el n'a dat o idee precisă și determinată despre societatea din viitor. El știe ce vrea să distrugă, dar nu știe ce vrea să clădească. Nu trebuie să ignorăm miseriile sociale actuale; trebuie să le semnalăm, căci a contribui la arătarea răului este a contribui la vindecarea lui. Sunt câte odată unele revendicări justificate în plângerile socialismului. Trebuie satisfăcute dreptele revendicări și trebuie combătute miseriile sociale prin toate mijloacele ce sunt în puterea societății. Avem dreptul de a spera că aceste miserii se pot îndrepta fără răsturnări și fără eșafoduri. De aceia un sistem care nu cunoște decât omul material și care nu oferă nici o adevărată consolare durerilor morale ale omenirei, nu va domni peste această omenire. O or-

---

1) Negreșit, dice Herbert Spencer, între credințele cele mai monstruoase, una din cele monstruoase este aceia că trebuie o lungă învățătura pentru o simplă meserie, aceia de ciubotar, de pildă, și că singur lucrul care nu cere învățătură este de a face legi pentru o națiune. (op. citat. p. 112).

ganisare economică funestă trebuie și poate să fie modificată: dar ordinea socială stabilită de Dumnezeu nu va fi distrusă.

«Revoluția, dicea viconte de Bonald, a început prin declarația drepturilor omului. Ea nu se va sfârși decât prin declarația drepturilor lui Dumnezeu.» Socialismul a început printr'o declarație de război civilizațiunii și omenirii. El s'a afirmat prin *Capitalul* lui Marx și prin *Catehismul revoluționar* al lui Bakunin. El își urmărește calea cu scrierile lui Bebel, și cu bombele lui Ravachol și pumnalul lui Caserio. El ar putea sfârși prin

*Dies irrae, dies illa
Solvat saeculum in favilla*

dacă nu cumva se va reuși, după cum sperăm, a' l' sugruma sa și a' l' anihila.

Nimic în zilele noastre, nu-i este iertat să rămână în afară de chestiunile sociale; fie-care trebuie să aducă piatra sa de contribuție înfrumusețării Patriei, apărării Civilizațiunii, progresului omenirii spre Frumos, spre Bine, spre Adevăr.

Așa dar, celor trei strigăte de război ale socialismului, vom opune cele următoare:

Inegalitatea este garanția progresului! — Libertatea este puterea vitală a omului! — Proprietatea este un ce natural, necesar și sacru! — Familia este fundamentul societăților! — Religia este mireasma care împiedică o națiune să se corumpă!

Socialistul, eată dușmanul! — Oameni liberi, oameni cu inimă, cu rațiune, cu știință și cu credință ai tuturor națiunilor, uniți-vă!

VII

Am văzut ce este socialismul în genere și efectele sale în străinătate. Nimic nu se naște din

nimic; așa dar socialismul în occident a avut în țările noastre câteva rădăcini în unele din defectele stărei actuale de lucruri și mai cu seamă în starea socială specială creată de dezvoltarea industriei precum și de grămădirea exagerată a populației în câteva orașe mari. Considerând dar acestea și comparându-le cu starea socială de la noi, ne întrebăm: de unde óre s'a născut la noi această caraghioasă ciupercă? ce a putut-o produce? Rădăcina socialismul la noi nu are născătoare; nimic în starea noastră actuală nu a putut să'l producă. Prin urmare, el este numai o importățiune străină, transplantată așa tam nesam în țara noastră, ca multe alte importățiuni occidentale nenorocite ce ne bântue mereu. O simplă ochire asupra stărei poporului nostru poate convinge de acesta pe orî și cine, fără multă osteneală. Nu negăm că sunt multe și nenumărate miserii la noi, că țeranul mai cu seamă este în multe județe într'o stare de sălbătăcie grozavă, că bóle crunte 'l chinuesc, că cultura lui intelectuală este foarte întărdiată, etc. etc ¹⁾. Tóte acestea sunt adevărate, dar ele totuși nu dau de loc prilejul unui socialism óre-care, și de altminterlea socialismul nu prea prinde la țară; țeranul nostru, în lipsa instrucțiunei și a altor cualități, are un mare bun simț pe lângă instinctul omului care trăește mai aproape de natură și pe lângă acea in-

1) Vedi A. D. Xenopol *Istoria Românilor*. Blaremburg, *Essai comparé sur les Institutions, les lois et les moeurs, de la Roumanie*, Bucarest 1888, p. 446. C. Boeresco *De l'amélioration de l'état des paysans roumains* Paris, 1861. C. Arion, *La situation économique et sociale du paysan en Roumanie*. Paris, 1895, carte având unele lucruri bunicile afară de întempestivele și absurdele declamațiuni contra boerilor. Nu se face statistică cu injurăturî!

dolență orientală care constituie unul din defectele noastre naționale dar aice are ceva bun ; ast-fel el nu dă mare credământ șgomotóselor predicí ale corifeilor socialismului la noi. Cât privește industria de abia există la noi așa în cât nu vedem lucrători în miserie.

Insă, cu tóte că socialismul la noi nu are nici măcar dece ani de existență, și că la țară el nu găsește multe urechi ascultátóre, totuși, îl vedem producând o óre-care mișcare ici și colo, în populația săracă și de jos a orașelor, mai cu sémă în Iași, unde elementul francmasonic și jidovesc îi ușurază calea. Și conducătorii socialismului la noi se recrutează mai mult, aprópe ca și în Rusia, în ceia ce se póte numi *proletariatul bacalaureaților, Abiturienten proletariat*, după expresiunea plină de spirit a prințului de Bismark ¹⁾, adecă în acea clasă de ómeni neisprăviți, ai căror creeri nu au putut digera nimic din cele învățate la liceu, sau fiind digerate în mod anormal, le-au tulburat mințile. Căci nu e vorbă, dar la noi socialiștii se pot împărți în duoé clase, acei ce sunt exploatați și acei ce exploatează ; unii gugumani, alții șarlatani ; unii cu capul plin de șgomote resunátóre, orí cu nimicuri copilărești, alții ambițioși de rînd, saltimbanci și actori obraznici ; unii credënd că tot ce sbórá se mănâncă și alergând în tóte părțile unde'i împinge lipsa lor de judecată ; alții mîncând cu lăcomie tot ceia ce nu sbórá și înșelând fără sfială pe toți ; toți declasați, toți bolnavi într'un fel sau într'altul, toți atinși de diferitele forme ale nevrosei, toți presintând ochiului unui observator calm și adînc, diferite casuri patologice și morbide, orí diferite casuri prevăđute de codicele

1) In ședința Parlamentului german din 9 Mai 1884.

Penale. Conchidem deci credem cu dreptate, cre-
dându-i destinați osândeii ori nebuniei.

Și această nevroză și această lipsă de sens moral, sunt din nenorocire favorizate de felul traiului lor, de mediul lor ambiant, precum și de influințele francmasonice și evreești. Destui de numeroși sunt la noi francmasonii, cu toate că nu au ajuns periculoși ca în Franța și în alte țări¹⁾. Legăturile lor cu socialiștii și cu Ovreii sunt incontestabile; cea mai mare parte dintr'înșii sunt evrei; scopul ascuns este tot un fel de comunitate precum și distrugerea familiei și a religiei. Cât privește pe Ovrei, eată adevărata noastră plagă socială. În loc de a copia dobitocește toate prostiile respândite prin jurnalele socialiste franceze și germane și a ni le aplica nouă fără nici un motiv, mai bine ar face socialiștii de a ne da mâna ca să scăpăm de ovrei; dar tocmai aice atitudinea lor față cu această rasă infamă, abjecțiunea și rușinea omenirii, dovedește culpabila lor unire cu dênșii. Dar, socialiștii sunt nu numai dușmani ai civilizațiunii la noi, ci ei mai sunt încă și trădători la Patrie, căci ori cine stă în legătură de prietenie cu ovrei este dușmanul poporului român²⁾. Deja în 1859, în Parlamentul englez, în privința cuestiunii din Orient, evreul Disraeli se opunea unirii principatelor ce o susținea Lordul Cecil; și în 1871, la Congresul din Berlin, evreul Waddington ne a înzestrat cu acele drep-

1) Goethe se temea cu drept cuvânt de ruinele ce această sectă barbară pregătea civilizațiunii. De altmintrelea, francmasonismul este fortreța ireligiunii. cfr. Meurin, *La Franc-maçonnerie, synagoue de Satan*, Paris, Retaux.

2) Se știe bine că diarul evreesc *Egalitatea* nu lasă se treacă o săptămâna fără să insulte și să batjocurească neamul românesc.

turi ce am fost siliți a le acorda jidanilor, pentru nenorocirea noastră. Socialismul judeo-masonic care ne róde, ne pregătește într'un timp óre-care, prin acei cămătari nerușinați, prin ingerințele jidanilor în mai toate afacerile noastre de comerț de bancă, ziaristisă, etc. prin minciunile, sofisme, blasfemele, neroziile respândite dilnic de organele *Lumea Nouă*, *Munca*, *Adevărul* și cărțile socialiste traduse în românește ca *Femeia* lui Bebel și broșura lui Bracke, socialismul judeo-masonic ne pregătește, dacă nu-î opunem stavile la timp, un fel de blocus material și moral care ne ar da spectacolul ovreilor cumpărând și vînzînd mulțime de ómeni, bărbați, femei, copii, reduși la cea din urmă miserie ¹⁾.

Socialiștii și republicanii nu aű ce cűtű în România. Monarhia constituțională este acum bine aședată la noi pe baze solide, și nimeni nu are dreptul sű se atingű de dűnsa. Orű-ce abatere de la acűstű cale este un pericol și o amenințare pentru națiune.

Eatű dar adevűrații noștrii dușmani interiori și exteriori; eatű în contra cűi trebuie ca toți Roműni cu iubire de patrie și de progres sű se unűscű. Dar noi ne perdem puterile luptűndu-ne unii contra altora: luptele de partid ajung la un diapazon întristűtor; numai înjurűturi și personalitűți! Fie-care are fetișul sűű politic ²⁾ și cultul acesta pentru cutare saű cutare fetiș ne face sű uitűm Patria și Religia,

1) Ar fi un jaf ca acela zugrűvit de celebrul pictor Horace Vernet în faimosul sűű tablű *La Prise de la Smalahunde* se vede ovrei despuind cadavrele.

2) Anthropologistul Bastian spune cű un sűlbatec din Guinea, cűnd este bolnav trebuie sű se vindece numai decűt pentru ca nu cumva fetișul sű fie mincinos; alt-fel el este sugrumat. Tot așű la noi în punctul de vedere moral, cu fetișul politic ce trebuie sű'l aű cu orű ce preș.

pe care socialismul judeo-masonic îl sapă de la bază cu încetul, cu siguranță și cu acea grimasă sarcastică proprie fiarei sălbatică, ce se simte fericită că ține în ghiare prada sa. Nu negăm necesitatea celor două partide în jocul parlamentarismului constituțional; el este necesar, ca două greutateți într'o balanță, dar am dori să vedem dușmănia ce ele arată una pentru alta îndreptată contra socialismului și contra evreilor. A da împământămintea evreilor este o greșală capitală; a lăsa pe un socialist să pătrundă în Parlament este iar o greșală capitală. Dar amândouă s'ar putea opri aci de acum înainte. Să nu se mai dea împământămintea absolut nici unui Ovreiū, și să nu se mai lase nici un socialist să pătrundă în Parlament. Mulți nu 'și dau destulă seamă că socialiștii lingușesc pentru a înșela mai bine și înșel pentru a înghiți mai bine; suntem în dreptul nostru de legitimitate apărare contra socialiștilor și evreilor. Ori vom aștepta și noi bombe vre unui Ravachol? Nici o transacțiune nu este posibilă cu acei ómeni. Trebuie să pierim noi ori să piară ei! Trebuie să înțelegem bine odată că ori ce fel de socialism implică sclavagiul; el ar impiedica progresul nostru și ne ar opri pe loc ori ne ar doborî. «Numai înceata modificare a naturei omenești prin disciplina vieței sociale poate produce schimbări permanente și favorabile. Constituțiile *pe hârtie* deșteaptă un suris de compătimire la cei ce au observat rezultatele lor, și *sistemele sociale pe hârtie* deșteaptă acelaș suris la cei ce cunosc faptele pertinente în complexul lor¹⁾.» Da, sin-

1) Veđi minunatale conclusiuni ale lui Herbert Spencer. cfr. Thomas Mackay, *Plea for Liberty* London, 1891, a căreii prefață de Spencer a fost tradusă de D. T. Maioreșcu, *In contra Socialismului (din libertate în asuprire)*, București 1895. p. 51,27, etc.

gur Constituțiunile care nu sunt nici atacate nici desființate de Revoluțiunii (căci socialismul este revoluționar), sunt Constituțiunile nescrise, Constituțiunile care sunt în suflete, în credințe, în tradițiuni, în moravuri. Și tocmai acele Constituțiuni pe care le avem noi, toți Români patrioți, credincioși religiunii creștine și doritori de bine, acele Constituțiuni ne vor permite a ține piept socialismului evreo-masonic!

VIII

Să conchidem: socialistii în România ca aiurea, atacă tripla bază a societății, religiunea, familia și proprietatea, servindu-se de aceleași arme ca colectivistii marxiști și ceilalți în vederea unui Stat intervenționist și omnipotent. Din nenorocire, manoperele lor sunt favorizate de starea spiritelor în orașe și de unele din defectele noastre naționale.

Ca religie, poporul, la țără și într'o mică minoritate din orașe, are mai mult simțimentul credinței amestecat cu superstițiunii decât credința adevărată. Aici însă acțiunea Bisericeii nu este perdută și un ore-care respect al tradițiunii, simțitor mai mult în Moldova, ușurează o restaurare a moravurilor creștine. În societatea înaltă și în partea luminată a burghezimei, adevărata credința se găsește mai mult în persoanele generațiunii precedente; cea mai mare parte este indiferentă și practică religiunea numai de cuviință ori se adăposteză într'un scepticism ce'l crede de bun gust. Inșă și aice respectul tradițiunii pôte produce un revirment.

Dar în clasa de jos a orașelor, în partea mai puțin luminată a burghezimei, printre mulți profesori, studenți, jurnaliști, etc, credința nu numai că nu există, dar încă când nu se manifesteză prin o indiferență ascunsă și bănuitoare, se arată prin o dus-

mănie răutăcioasă și orbă. Eată terenul favorabil socialismului evreo-masonic.

Cât privește familia, starea moravurilor în genere este foarte, decădută. Ușurința divorțului, adulterul, prostituțiunea, libertatea prea mare dată tinerilor, puțina soliditate a educațiunei dată fetelor într'un cuvânt o destrăbălare întreținută de gustul exagerat al luxului, de vătămătórea influență a romanelor și a teatrului francez contemporan ¹⁾ face ca spiritul de familie să nu existe decât într'o mică minoritate. Aici mai cu sémă răul este grav și ar fi timp să se remedieze, dacă nu voim ca cu timpul socialismul evreo-masonic să vatăme cumplit cu ideile subversive ce el răspândește asupra familiei, căsătoriei și educațiunei.

În privința autorităței, vom emite numai părerea că sistemul intervenționist exagerat preconizat la noi și care se manifestéază printr'o tendință însemnată la acaparea de Stat a tuturor instituțiunilor (Banca Națională, monopolurile, organisarea scólei și a clerului etc...) să nu ne fie vătămător, pregătind terenul socialismului. Din nenorocire, unii din ómenii nostri politici fac niște confusiuni regretabile în definițiunile unor măsuri preconizate de Socialiști cu unele măsuri ale Statului, folositóre, necesare și de bună credință. Este de o extremă necesitate ca prudența cea mai mare să prezideze aplicațiunilor unor măsuri ale Statului, și noi nu ne îndoim că se va recunoște la timp pericolul iminent ce oferă acest teren pri-

---

1) Etalajiul unor librării din capitală poate confirma părerea noastră. Se oprește intrarea în țară a gravurelor cu subiecte religiose, chiar a maestrilor mari ai picturei, și se toleréază la vitrinele acelor magazii niște gravure reprezentând nudități, scene erotice, ba chiar și obscenități !!!

mejdios. Socialismul evreo-masonic pescuește în apă tulbure și știe cu o diabolică dibăcie să profite de greșelile și de imprudența adversarilor lor: *sapienti satis sat*, dice latinul, și nu trebuie să prea înțrăm în amănunte.

«La politique! scria Lamartine, elle occupe une place immense; c'est l'œuvre de ce siècle: tout le monde y travaille ou y pense, même ceux qui affectent de la dédaigner. Ce sont des systèmes, des encouragements, des enthousiasmes, des conseils, des reproches, quelquefois des injures, le plus souvent des malentendus. On n'est pas là pour rectifier, pour expliquer, pour justifier sa pensée ou ses actes. Il faut se résoudre à être mal compris, mal jugé, calomnié même. C'est la condition de la vie publique, et de la lutte des opinions: toute cette poussière ne retombe que quand on s'arrête. Allons toujours. Cherchons la justice!» Dreptatea, da, eată rădăcina orî-cărei activități sociale bine ordonate, simțimântul dreptăței care pe de o parte menține propria libertate personală, iar pe de alta respectă aceiași libertate la cei l'alți. Și fără acest simțimânt, fără acéstă flacără, fără acéstă iubire de dreptate, färe caritate decî, nu se va face nimica pentru soluțiunea problemei sociale.

Acel simțimânt de dreptate, acea caritate evan-gelică există tocmai în tradițiunea creștină; de aceea noi credem că adevăratul leac, la noi ca și aiurea pentru vindecarea relelor sociale este restaurarea tradițiunei creștine, și nu numai tradițiunea faptelor și instituțiunilor, dar și mai nainte de tôte tradițiunea principiilor, a acelor principii sănătoșe și morale, care dau o temelie sigură unei națiuni.

Legile nu sunt suficiente pentru a vindeca un

rău ; se p^ote grămădi codice peste codice și să nu se schimbe mai nimica în moravurile unei națiuni ; legile trebuie să fie auxiliarele moralei și a religiunii.

Conchidem deci cu Leon XIII și cu Herbert Spencer că numai prin corectarea caracterelor se p^ote în realitate remedia relelor actuale la noi ca și aiurea. Avem destule legi, ne trebuie moravuri ; avem destule inteligențe, ne trebuie caractere. Capitalul ne lipsește, în adevăr : dar capitalul nu se dobândește decât prin muncă și nu se păstrează decât prin economie ; noi suntem leneși și cheltuitori. Invățați pe popor ce e economia și el va dobândi capitalul ; prin capital va dobândi prosperitatea, și prin prosperitate libertatea. Invățați pe popor ce e morala și religiunea, și el va avea moravuri, prin moravuri demnitate, prin demnitate caracter.

Prin Sc^olă și prin Biserică numai se p^ote în mod practic respândi principiile simple dar bune, morale, sănătoșe, crestine. Așa poporul va fi adus cu încetul să pric^epă în deplinătatea lor, frumoșele cuvinte ale lui St. Augustin : *«In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus charitas !»*

Așa precum în or-ce trup diversitatea membrilor concurge, prin legea fiziologică, ca să producă armonia în manifestările lor materiale, așa și prin concursul armonic al tuturor resorturilor sufletului se îndeplinește într'o ființă opera morală. Precum într'o societate, diversitatea aptitudinelor individuale concurge, în virtutea legii solidarității și a ierarhiei, să producă armonia în mișcarea generală, tot ast-fel, prin concursul armonic al diferitelor popore se îndeplinește în omenire opera lui Dumnezeu¹⁾.

Și opera lui Dumnezeu, socialiștii nu vor putea s'o dobore nici odată, precum în zadar se încercă ei a goni pe Creator din lume : *In ipso enim vivimus et movemur et sumus !*

1) Bastiat, *Harmonies Economiques*, chap. XXI & XXII.

EUGEN RICHTER

UNDE DUCE

SOCIALISMUL

JURNALUL UNUI LUCRĂTOR

TRADUCERE DE

ALEXANDRU A. C. STURDZA

cu

prefața edițiunei franceze

de

PAUL LEROY-BEAULIEU

JURNALUL

UNUI

LUCRĂTOR SOCIALIST

PREFAȚA EDIȚIUNEI FRANGEZE

Unul dintre ómenii politici germani cei mai cu vađa, D-nul Richter, și în acelaș timp unul dintre șefii și dintre cei mai însemnați oratori ai partidului progresist în Reichstag, a publicat de curând, sub o formă familiară, o schiță a viitorului ce socialismul păstrează omenirei, dacă cumva socialismul va remâne învingător, lucru de care ni-se va ierta să ne îndoim încă, cu tóte prorocirile ce se fac.

Mijlocul în care d-nul Richter a aședat tablourile viitórei saú mai bine ȓis eventualei comunități socialiste este fórte bine ales. Autorul presupune că, în urma unei revoluțiuni, socialiștii aú rămas învingători în Germania și pe tot continentul europén, Englitera și Statele-Unite remănénd încă credincióse la ceia ce s'a convenit a se numi individualismul.

Un cinstit legător de cărți din Berlin, fanatic al ideilor noué, asistá saú mai bine ȓis ia parte cu entusiasm la răsturnarea vechei societăți; apoi, în așteptarea minunelor ce va produce noua stare de lucruri, el începe redactarea unui jurnal intim unde'si fágădueste de a descrie pentru urmașii săi tóte

dulcile emoțiuni, toate satisfacțiunile, toate admirațiunile ce transformarea socială nu va lipsi a-î procura.

Un șir de descrieri naive și precise, relative la constituțiunea comunității socialiste, la regimul muncii, la viața zilnică, la afacerile publice, se dezvoltă sub pana micului legător. Dar, cu încetul, în spiritul său, în contact cu trista realitate, entuziasmul se micșorează, apoi desnădăjduirea începe a se arăta; și în sfârșit prin progrese treptate, complecta pierdere de iluziuni, întristarea amară copleșesc sufletul lui.

Ingrozitoare monotonie a vieții noi, asuprirea fizică și mentală, interdicerea absolută a oricărei ameliorări personale, neputința de a avea o inițiativă proprie, stingerea vatrei, obstacolele la relațiunile și la bucuriile familiei, conștiința nulității individuale în acest mare întreg care încinge firea omenescă cu regulamentele sale fără milă, o adunătură de condițiuni enervante și desgustătoare, iată tabloul ce ne arată d-nul Eugen Richter, cu multă artă și adevăr, printr'o gradație nesimțită.

Broșura sa a avut în Germania un succes colosal; s'a scos mai bine de 225.000 exemplare.

Ni s'a cerut de a o da și publicului francez care, și dânsul, începe a fi atins de infecția socialistă.

Suntem fericiți a asocia, în această circumstanță, numele nostru aceluia al șefului liberalilor germani.

De mult combatem și noi socialismul sub toate formele sale, în toate dozele cu care se încercă a se inocula acest venin în vinele societății moderne.

Ne adresăm, în adevăr, de obicei, la publicul cult, mai mult decât la însuși poporul. Dar publicul cult, saū acela care trece ca atare, are foarte multă trebuință de a fi luminat, și apoi, ideile de la înălțime se cobără pe mulțime.

O manie generală de a discuta ceia ce este necunoscut, de a se legăna în aiurări sentimentale, de a câștiga favórea poporului ori pentru a'si procura sufragii în alegeri, ori cititori pentru țiar, ori încă pentru a aduce credincioșii la cutare saū cutare credință, temerea de a părea înapoiat ori sătul, o nouă formă, într'un cuvânt, a respectului omenesc, unit cu acest instinct de imitație care asociéză tóte spiritele nesigure la curentul ce pare predominant, iată influențele care respândesc socialismul.

Salónele, catedrele de învățămînt, presa, o parte a clerului, fără a vorbi de corpurile politice, devin, care mai de care, în măsuri diferite și sub porecle diferite, propagatorii doctrinei noi. Onóre spiritelor în adevăr tari și personali, liberalilor și democraților cari, ca Richter, în loc de a predica transacțiuni primejdióse, preludiul capitulațiilor definitive, opun cu strășnicie capul și pieptul lor la asaltul acestui dușman a orî-cărei civilizațiuni și a orî-cărei independențe de spirit.

Oare acéstă doctrină este nouă? Nu, de sigur; antichitatea a cunoscut'o precum și evul mediū; dar atunci ea nu era considerată decât ca joc de imaginațiune, cum sunt sistemele filosofilor.

Inceputul acestui secol a văzut dezvoltându-se, fără a fi însă prea tulburat, ciudatele fantasii ale lui Fourier, de unde eșeau de altmintrelea câte-va idei sugestive și folositoare, programele reu definite, câte o dată excentrice, câte o dată și pline de intențiuni și de preșiceri ale partizanilor lui Saint-Simon, precum și declamațiunile elocvente și încoerente ale lui Proudhon. El primea aceste critice ale societății, aceste proiecte, de altmintrelea foarte nedecise, de transformări, cu o indulgență ironică.

Astăzi, situațiunea este cu totul alta. Favorizat de dezvoltarea industriei mari, socialismul a devenit mai precis, mai metodic și mai îndrăzneț: el își închipue că este o sistemă științifică; el cere aplicarea integrală a programului său și a găsit o formă nouă: *colectivismul*.

Când, acum zece ani, am ținut la Collège de France niște prelegeri asupra *colectivismului*; când anul următor, am publicat acest curs,¹⁾ înțelegem că ideile colectiviste erau să înainteze iute în mulțime; atunci însă publicul nu era încă deprins cu acest cuvânt și nu-l înțelegea.

Astăzi el îl pricepe mai bine: socialismul actual este colectivismul, adică «aproprierea de Stat și întrebuințarea de el a tuturor mijloacelor de producțiune».

Acest program nu este nici obscur, nici ascuns;

---

1) Vezi *Le Collectivisme, examen critique du nouveau socialisme*, de Paul Leroy Beaulieu, Paris, Guillaumin, 2-a ediție, 1888.

el este mărturisit de socialiștii germani; el este recunoscut de socialiștii francezi, ca D-nii Guesde și Lafargue. El este evanghelia nouă.

Eugen Richter, în broșura care urmăzează, ne arată cu atâta spirit și bun simț cât și exactitate care ar fi realizarea aceluși program.

El nu inventează nimica; tot ceia ce ȳice de constituȳiunea sa și mai bine de desorganizarea familiei și a casei, de direcȳiunea atelierelor, de petrecerile publice, de bucătăriile publice, de alegeri și de totă conducerea afacerilor, de viața atât privată cât și națională, sub noul regim, el îl împrumută de la programul hotărât de Congresul socialist din Erfurt și de la scrierile lui Bebel, marele șef socialist german.

El ne arată toate peripeȳiile vieții micului legător de cărți din Berlin și a familiei sale în *societatea socialisată*, precum și reversul acestor peripeȳii în acel spirit naiv și cinstit.

Trei învățăminte rees mai cu sémă din aceste tablouri pline de viață: preocupăția neobosită de o parte a guvernăntilor socialiști, de a vedea redeseptându-se inegalitatea și reconstituindu-se capitalul privat; îngrozitorea opresiune și favoritismul șefilor de ateliere cari uu mai sunt decât niște funcționari și sunt fără nici o concurență; prea marea diminuȳiune a producȳiunii, despuiată de principalul ei resort, iniȳiativa individuală recompensată în mod spontanee și generos de succesul întreprinderii.

Nenumăratele desilusiuni ale regimului egalității

sunt mai cu sémă de reținut, atonia somnolentă, rutinieră și risipitoare care rezultă din el.

Un scriitor englez, Mallock a spus cu dreptate : «Ori-ce muncă productivă care întrece satisfacerea necesară a cerințelor alimentare este în tot-d'a-una motivată de dorința inegalității sociale».

Tendința la superioritate este marele motor al némului omenesc : afară de sfinții și de asceții, admirabilă dar infinetesimală minoritate, toate silințele sunt suscitade și susținute, în ordinea intelectuală precum și în ordinea industrială, de dorința superiorității, superioritate de avere, superioritate de situație, superioritate de reputație, superioritate de considerație. În afară de speranța unei superiorități recunoscute și efective, nu este loc pentru nici o silință omenescă întrecând ceia ce este necesar simplei subsistențe.

Naturele care tind la superioritate, când se înalță, comunică ceva din mișcarea lor ascensională întregului ném omenesc. Suprimați această ascensiune a naturelor celor mai tare, confiscați saũ micșorați averile mari și cele de mijloc, prin urmare și silințele mari, și societatea va scădea, nivelul mediu va cădea în acelaș timp cu nivelul superior și nivelul cel mai de jos va deveni și mai infim.

Acest instinct al inegalității este atât de puternic la om în cât, cu toate piedicile, chiar într'o societate în care toate instrumentele de muncă ar aparține Statului, și toate monedele ar fi suprimate, capitalul privat nu ar întârzia să apară din nou.

Tablourile atât de viue ale lui Eugen Richter sunt pline de detalieri plăcute dar adevărate: profesiunile care trebuie trase la sorți sau între care trebuie stabilită o rotație, fiind-că nimeni nu mai vrea să aibă o profesiune penibilă sau displăcută; femeile care reclamă, în numele egalității, dreptul de căsătorie, așa cum s'a concedat tuturor dreptul de muncă; tragerea la sorți în fie-care trimestru a apartamentelor; salariul lucrătorului înlocuit cu un fel de împrumut ca acela al soldaților; pedepsele pentru supraproducere individuală; neputința liberei discuțiuni când toate tipografiile aparțin Statului; negoțul secret ce se stabilește pentru bunurile de muncă; neputința transacțiunilor internaționale regulate, etc.

La sfârșitul cărței, regimul socialist este doborât de lucrătorii mai de valoare, adică de metalurgii sau mecanicienii din Berlin, cari văd că sunt înșelați în speranțele lor în ceia ce privește venitul integral al meseriei lor. Lucrătorii dibaci, și acesta este fără îndoială sub regimul socialist, ar fi în sfârșit cu mult mai puțin plătiți decât sub «regimul corupt al capitalismului».

Noi dorim ca să se citescă mult în Franța această broșură a lui Richter.

Avem oare veri o temere ca colectivismul să triumfeze? Noi nu credem că el va isbuti peste curând; dar ne temem de transacțiunile ce propun toate acele spirite nehotărâte, toți acei visători, toți acei lingușitori cari sunt nenumărați în Parlament, în presă și în public.

Socialismul de Stat, socialismul de catedră, socialismul ȃis creștin, tóte aceste varietăți inconsciente saũ ipocrite ale socialismului pur și simplu, toți acești complici saũ precursori ai colectivismului, trebuie combătuți cu tãrie, și fãrã milã, de toți aceia cari țin la civilizație, adicã nu numai la un întreg prețios de bunuri materiale, dar și la libertatea intelectualã și moralã.

Nu se póte transige cu socialismul, el nu póte fi decãt respins. Tóte mijlócele artificiale pentru a suprima saũ a reduce inegalitatea sunt atentate la libera expansiune a talentului, a activitãței și a progreselor omenirii.

De sigur nu ne temem ca sã se proclame în mod brusc: «Socializarea tuturor mijlócelor de producție și suprimarea orĩ-cãrei proprietãți private». Dar aũdim voci resunãtore care cer, în Parlament, cu aplause, ca Banca Franciei sã devinã o instituție de Stat, ca funcționarii Statului sã facã scómpul și sã distribue creditul, ca Statul sã rescumpere cãile ferate, sã rescumpere minele, ca Statul sã distribue pensii tuturor acelorã cari nu aũ știut nici sã lucreze îndestul, nici sã economisescã îndestul, ca moștenirea în linie colateralã sã fie desființatã, ca impositul progresiv sã fie stabilit asupra veniturilor și asupra succesiunilor, etc.

Intre aceste mãsuri și colectivism: noi nu facem din parte-ne nici o diferențã. Ele plec de la acelaș principiũ, ele tind la acelaș scop: acela de a suprima saũ de a reduce pe cât posibil inegalitatea

între ómenî; însă, inegalitatea este sancțiunea responsabilităței personale, inegalitatea este marele resort al progresului omenesc.

Orî-ce măsură socialistă, cât de moderată ar părea în formă și cât de restrînsă în aplicațiile ei, trebuie să fie respinsă fără milă de tóte spiritele preveđetóre.

Socialismul este ca morfina; mai întêi o ieî în doze mici, de curiositate, pentru a îndulci o mică durere; fatalminte mărești doza. S'ar putea ajunge, printr'o gradație lentă, dar sigură, a se aduce societatea într'o stare de anemie, de lingóre, de bólă universală și permanentă, de depresiune intelectuală și morală precum și materială, pe lîngă care relele cele mai grozave ale societăței actuale, cât de demne sunt de compătimire și de vindecare, nu ar mai fi decăt miserii fără însemnătate.

Paul Leroy-Beaulieu.

JURNALUL UNUI LUCRĂTOR SOCIALIST

I. SERBAREA IZBÂNDEI

Stégul roș al Democrației sociale internaționale fâlfâie încă deasupra castelului regal și deasupra tuturor edificiilor publice din Berlin. Ah! dacă ar mai trăi încă scumpul nostru defunct Bebel, că să pótă vedea acésta! El tot ne-a preșis că «catastrofa este la porțile nóstre.» Imi aduc încă aminte, par că ar fi de ieri, modul cum Bebel, în ziua de 13 Septembrie 1891, într'o adunare la Rixdorf, strigă cu glas profetic că: «ziua marei mișcări va veni mai iute decât să așteptă.» Puțin timp mai curând, Frederic Engels arătase anul 1898 ca acela al triumfului democrației sociale. Tot a ținut ceva mai mult.

Dar nu are a face! anii noștri de suferințe și de lupte pentru drépta cauză a lucrătorilor sunt în sfârșit încoronați cu succes. Regimul social putred al capitalismului și al exploatărei s'a spulberat. Vreaș să descriu, cât voiș putea mai bine, pentru urmașii mei, stabilirea domniei noi a fraternității și a filantropiei universale.

Și eș am participat la renoirea omenirii. Tot ce am putut să economisesc în timp și bani, ca un cinstit legător de cărți, într'o vieță de om, tot lu-

crul de care nu am avut trebuință pentru familia mea, l'am consacrat necesităților luptei. Datoresc literaturii democratico-socialiste și asocierilor noastre, siguranța și tăria de principii precum și desvoltarea mea intelectuală. Soția mea și copiii mei au aceleași idei. Cartea lui Bebel asupra femeiei este de mult Evanghelia soției mele Paula.

Ți-o de naștere a societății democratico-socialiste era și ți-o de căsătoriei noastre de argint. Astăzi serbarea izbândeii a pus fundamentul unei noi fericiiri de familie. Fiul meu Franz s'a logodit ađi cu Agnes Müller. Ei se cunoscău de mult și se iubesc din tótă inima. In exaltarea acestei țile, noua legătură s'a făcut. In adevăr, amândouă sunt încă cam tineri, dar ei sunt lucrători dibaci în specialitățile lor. El este tipograf, dēnsa modistă. Să sperăm că nu le va lipsi nimica. Indată ce noua organizare a muncii și a locuințelor va fi stabilită, ei se vor căsători.

După prânz, ne-am dus cu toți să ne plimbăm pe bulevardul Teilor¹⁾. Era o mulțime de ómenii, o petrecere fără seamăn. Poliția nu mai există ; poporul menține el însuși ordinea într'un mod minunat. In grădina publică, pe piața castelului, o mulțime compactă forma ca un zid. Noul guvern era adunat în castel. Aceia cari până acum conduceau partidul democrațiilor socialiști au luat într'un mod provisoriu frânele guvernului; deputații socialiști din Berlin forméză până la o nouă combinație, municipalitatea. Indată ce un membru al puterei se arăta la feréstră saú la balconul castelului, bucuria poporului se arăta din nou. Se aruncau pălăriile și se agitaú batistele, toți cântău *marselieza lucrătorilor*.

Séra, iluminăție minunată. Statuele vechilor regi și

---

1) *Unter den Linden*, bulevardul principal al Berlinului.

generală, ornate cu steaguri roșii făceau un efect cam straniu în mijlocul luminelor roșii ale focurilor de Bengal. Acele statue nu mai vor rămâne mult la locul lor, ci vor fi înlocuite cu cele ale marilor martiri ai democrației sociale. S'a hotărât deja de a se ridica înaintea Universității, în locul statuelor celor doi frați de Humboldt, acele ale lui Marx și lui Ferdinand Lasalle. Monumentul marelui Frederic, va fi înlocuit cu statua nemuritorului Liebknecht.

În interesul familiei, serbarăm până foarte târziu noaptea cea și de două ori solemnă. Chiar tatăl soției mele, care locuște cu noi și care până acuma, nu voia să audă de democrația socială, era plin de simpatie și de veselie.

Sperăm că vom putea peste curând să părăsim modesta noastră locuință de la etagiul al treilea. Aceste vechi ziduri au fost martori timp de ani întregi la multe bucurii pacifice, dar și la multe întristări, la supărări și la muncă aspră.

II. LEGILE NOUË

Este foarte plăcut de a se vedea în ce mod burghezii se grămădesc la hotare spre a emigra. Unde pot merge? În totă Europa, afară de Elveția și de Anglita, democrația socială domnește acuma. Corăbiile care pleacă pentru America nu pot lua pe toți emigranții. În America, în adevăr, Revoluția a fost învinsă și democrația socială nu pare a se putea stabili acolo până mult mai târziu. Dacă ar putea să plece toți exploatații! Din norocire nu au putut lua multe lucruri cu dănsii, grație repeziciunii cu care a izbucnit Revoluția. Tote efectele de Stat, ipotecile, acțiunile, obligațiunile, biletele de bancă au fost declarate nule și fără nici o valoare. Domni burghezi pot tapisa cu ele cabinele

lor din corăbii. Bunurile mobiliare, mijlocele de transport, mașinele, uneltele, toate instrumentele au fost confiscate în folosul Statului socialist.

Țiarul *Vorwaertz* ¹⁾ care era până acum țiarul conducător al partidului nostru, a înlocuit *Jurnalul oficial*. El se trimite gratis la totă lumea. De ore-ce toate tipografiile au devenit proprietatea Statului toate cele l'alte țiare au încetat din viață. Afară din orașul Berlin, țiarul *Vorwaertz* apare cu un supliment relativ la localitatea unde se distribuie. Până la alegerea unui nou Reichstag ²⁾, deputații cari reprezentau până acuma democrația socială, formați într'un comitet legislativ, vor decreta legile; ne trebuie multe și nenumărate legi pentru ca să potă funcționa noua organizare.

Programul partidului, așa după cum a fost hotărât în 1891 la congresul din Erfurt, a fost proclamat în mod provisoriu dreptul fundamental al poporului. În consecință, o lege a transformat toate mijlocele de muncă, solul și sub solul, minele, puțurile, mașinele, uneltele, mijlocele de transport, în proprietate a Statului, sau cum se țice acuma, a *Societăței*. O altă lege a decretat obligațiunea universală la muncă, cu drepturi egale pentru toți, bărbați și femei, de la 21 ani împliniți până la 65 ani. Până la 22 ani, estă crescut pe sarcina Statului. Producțiunea privată a încetat. În așteptarea reglementării noiei producțiuni socialiste, fie-care trebuie să muncască în folosul Statului în profesiunea ce a esercitat'o până acum. Fie-care trebuie să facă un inventariu de lucrurile care i-au rămas ca proprietate privată după luarea în posesiune să-

---

1) Țiar socialist, publicat la Berlin și a căruț titlu însemnăză «*Inainte!*»

2) Camera de Deputați.

vîrșită de Stat, unelte de casă, veșminte întrebuintate, monede, creanțe asupra Statului. Moneda de aur trebuie să fie depusă la casieriele publice. In locu-î se vor distribui niște bonuri.

Noul guvern, grație caracterului hotărît al cancelarului care'l conduce, procedeză într'un mod atât de energic pe cât de practic. De acum înainte trebuie oprit ori-ce ar putea restabili domnia capitalului. Armata este licențiată; nu mai sunt impozite, de ôre-ce guvernul ridică asupra venitului producțiunei sociale ceia ce este necesar trebuințelor generale. Medicii și legiștii sunt întreținuți de Stat și sunt datorî a consacra serviciile lor publicului. Cele trei ȃdile ale Revoluției și serbarea victoriei au fost declarate sêrbători legale. Am luat'o pe o cale care conduce la niște vremuri nouê și minunate.

III. NEMULȚĂMIȚI

Agnes, nora mea, nu se pôte consola, și Franz este fôrte supărat; Agnes se teme să nu piarză zestrea ei. De mult căutase, prin muncă, să pue la o parte valoarea unei zestre. Mai cu sêmă de când este logodită cu Franz, a muncit ȃioa și nôptea, cu o bucurie plină de încredere și de speranță. De abia se odihnea puțin la orele mesei; ceia ce prietenele sale cheltuiau pentru toaletă, pentru plimbări, pentru petreceri, dênsa 'l economisa spre a mări micul sêu capital. Când se logodise, ea avea deja o mică condicuță de la casa de economie pentru mai bine de 2000 mărți¹⁾. Franz spunea tôte acestea în sêra logodnei cu mândrie și cu satisfacție. Tinerii se gândeau deja la prima întrebuintare ce vor face de acêstă mică avere. Ei bine, tôtă acêstă

---

1) 2500 franci.

silință, totă această muncă vor fi zadarnice. Când Agnes, tulburată de toate sgomotele răspândite voi să retragă depositul său de la casa de economie, în Klosterstrasse, ea găsi în uliță grupuri agitate. Bătrâni, femei, slugi, povesteau cu strigăte și cu lacrimi să veniseră să 'și caute paralele. Impiegatul spusese că legea nouă declarase nule și fără valoare toate condicțiile casei de economie precum și toate titlurile și obligațiunile.

Agnes leșinase aproape de frică, după cele ce ne spusese. În biurou, angajatul o asigură din nou de această veste de necrezut. Pe când venea la noi, ea auzi că deputațiunile creditorilor casei de economie se duceau spre castel ca să vorbească cu cancelarul; m'am dus și eu îndată; Franz veni cu mine.

O mulțime de oameni era adunată pe piața castelului; prin podul Lasalle, fostul pod Impăratul Wilhelm, mase compacte veneau fără încetare în spre grădina publică. Cuestiunea casei de economie mișca toate spiritele, Porțile curților castelului erau în toate părțile solid închise; primele ranguri se încercară în zadar a pătrunde cu sila. De odată, prin niște găuri ce nu vădusem nici odată și făcute în uși, se arătară țevi de pusce ținute de angajații castelului.

Cine știe tot ce s'ar mai fi întâmplat, dacă cancelarul nu s'ar fi arătat în acel moment la balconul de-asupra ușei centrale în spre grădina publică, și n'ar fi cerut liniște. Cu un glas care se auzea de departe, el anunță că cuestiunea casei de economie va fi îndată supusă hotărârii comitetului legislativ. Toți bravii patrioți, toți bravii democrați socialiști trebuie să aibă încredere în justiția și în înțelepciunea reprezentanților poporului. Un hura puternic mulțumi pe cancelarul nostru. În acel moment, pompierii se arătară din toate părțile venind în

galop. În lipsa poliției când mulțimea se grămădea spre uși, se telegraphiasse de la castel că este un incendiu. Bravii pompieri fură primiți cu hohote. Apoi totă lumea plecă în dispozițiile cele mai vesele și cele mai încrezătoare. De-ar putea Reichstagul să găsească o bună soluțiune!

IV. ALEGEREA PROFESIUNILOR

20043104

Afișe mari roși acoper colónele de anunțuri, ca odinioară pentru apelul și consiliul de revisie pentru militari; o mulțime compactă staționa înaintea lor. Conform cu legea nouă, municipalitatea în numele guvernului ordonă tuturor indivizilor, bărbați și femei, de la 21 până la 65 ani de a face alegerea unei profesii în timp de 3 zile. Declarațiunile se primesc la toate vechile comisariate de poliție și în toate localurile administrative. Se amintesc expres femeilor și tetelor că, cu începere de la intrarea lor în atelierele naționale, a cărei dată se va fixa mai târziu, ele vor fi scutite de sarcinile casnice, de îngrijirea copiilor, de pregătirea mâncărei, de îngrijirea bolnavilor și de spălatul rufelor. Toți copiii vor fi crescuți în sălile de asil și în casele de educație națională. Prânzul se va lua în bucătăriile naționale ale districtului. Toți bolnavii vor fi transportați în spitalele publice. Rufele vor fi toate spălate în niște stabilimente centrale. Durata muncii va fi aceeași pentru toate profesiunile, pentru totă lumea, bărbați și femei, orî în atelierele naționale orî în cele-lalte servicii publice; ea va fi de 8 ore pe zi, până la alte dispozițiuni.

Fie-care trebuie să presinte certificate care se dovedescă capacitatea sa pentru cariera ce alege, și să arate în acea declarațiune ce profesiune a exercitat până acuma. Nu este permis nimărui de

preot, căci după hotărîrea de la congresul din Erfurt (1891) care a trecut în legea fundamentală a națiunii, ori ce aplicare a resurselor Statului la întrebuintări religioase sau bisericești este interzisă. Persónele care voesc cu tóte acestea să îndeplinescă cariera preoțescă sunt libere s'o facă în orele lor de repaos, după ce au îndeplinit timpul normal de muncă într'o carieră recunoscută de Stat.

Când aceste porunci au fost cunoscute, viața stradelor sëmăna cu aceea a unei reședințe de plasă în timpul recensământului. Persónele care se hotărau pentru aceiași profesiune se adunau în grupuri și percurgeau orașul strigând voios și cãntând cãntece patriotice, purtând și semnele meseriei lor. Femei și fete se adunau ici și colo și 'și povesteau tóte farmecele ce era sã le aducã acele profesiuni nouë, odatã ce ele vor fi și scutite de sarcinele casnice. Amauđit cã mulți au ales o nouã profesiune; mulți cred cã alegerea unei cariere este deja sinonimul adoptãrei ei.

Eú, fiul meu Franz, nora mea Agnes, remãnem cu toți credincioși profesiunii nóstre actuale, și am declarat'o. Soția mea a cerut sã supravegheze copii. Ea dorește ast-fel sã urmeze cu educația fiicei nóstre Anicuța care are 4 ani, și pe care ar trebui s'o trimetem la asilul național de copii.

Dupë întâmplarea de la castel, ministerul a hotărît sã restabilescã o miliție de 4000 ómeni și s'o pue în garnisonã la arsenal și la casarma adjacentã. Spre a uita suvenirile dispãcute ale trecutului, soldații noui vor purta nu o uniformã albastrã ci o uniformã brunã, și o pãlãrie de pãslã cu o panã roșie.

V. O ȘEDINȚĂ A REICHSTAGULUI

Ađi am obținut, cu multã greutate, pentru Franz și pentru minë sã intrãm în tribunele Reichstagului,

în edificiul pieței Regale. Cuestiunea zilei era aface-rea depozitelor de la casa de economie. Franz a aflat că se găesc actualminte la Berlin cel puțin 50000 creditori ai casei de economie din 2 milioane de locuitori. Prin urmare să nu ne mirăm că toate împrejurimile Reichstagului, piața Bebel, și Sommerstrasse sunt pline de o mulțime de oameni, cea mai mare parte rău îmbrăcați, și cari așteptă cu temere rezultatul deliberărilor. Totuși, la sosirea noastră, puterea armată era deja ocupată să facă loc în ulițe.

De ore-ce alegerile generale pentru Reichstag nu au putut încă să aibă loc și mandatele tuturor membrilor aparținând partidului burghez au fost invalidate, nu vedurăm în sala de ședințe decât vechii noștri tovarăși și apărătorii noștri credincioși.

Șeful serviciului de statistică era însărcinat de cancelar să presinte un raport asupra faptelor relative la cuestiune:

«In casele de economie ale Germaniei, spuse el, nu sunt decât 8 milioane la activ, pentru depozite care întrec în total peste 5 miliarde de mărci (*Ascultati! ascultați!! la stânga*) a căror dobândă anuală întrec 150 milioane de mărci. Depozitele date caselor de economie au fost plasate pentru 2.800 milioane de mărci aproape în ipotece, pentru 1.700 milioane de mărci aproape în titluri, pentru 400 milioane în întreprinderile publice și corporațiuni, și pentru 100 milioane în împrumuturi cu amănec. Inșă, titlurile au fost toate anulate de lege. (*Prea bine! prea bine!! la stânga.*) Datoriile ipotecare au fost stinse prin transferarea în mâinile Statului a tuturor proprietăților funciare. Și sumele împrumutate cu amănec au fost întrebuințate în folosul poporului, prin restituirea gratuită

a amanetelor depuse în stabilimentele publice (*aprobări la stînga*).

Prin urmare nu se găsește nici un mijloc pentru a rambursa depozitele făcute la casa de economie. S'ar putea numai despăgubi creditorii prin bonuri ce le-ar da dreptul de a'și procura ceva în magazinele Statului.»

După acest raport, un membru de la dreapta Adunării luă cuvîntul și spuse:

«Milióne de bravi lucrători și buni democrați socialiști (*agitație la stînga*) vor simți o amară decepțiune, dacă, acumă când lucrătorul trebuie să culegă întreg venitul muncii sale, ei vor vedea că li se smulge rodul unei munci grele prin confiscarea depozitelor lor de la casa de economie. Care lucru a favorizat economia, a făcut'o posibilă? Uă muncă harnică, economia, privațiunea, lipsa multor plăceri, spre exemplu a tutunului și a băturilor, tóte lucruri de care cei-l'alți lucrători se foloseau, (*agitație la stînga*). Mulți au cređut că vor putea, prin depunerea acelor bani la casa de economie, să'și creeze o resursă pentru casurile de nenorociri extraordinare, o mângâere pentru bătrînețele lor. A-și asimila cu aceia cari nu au economisat nimica va fi resimțit ca o insultă de milióne de persóne.» (*aprobări la dreapta și strigăte sgomotóse în tribune*).

Președintele amenință că va da tótă lumea afară din tribune. (*Strigăte: suntem poporul!*)

Presedintele. — Poporul are dreptul de a nu primi legile când el este chemat să voteze; dar el nu are dreptul de a lua parte la discuțiune în Reichstag. (*Viue și generală aprobare. Acei cari au tulburat liniștea sunt expulsați.*)

Un orator de la stînga are cuvîntul: «Nici-o dată, ștece el, nici-o dată un democrat socialist nu s'a gîndit la economie (*protestări la dreapta*). Ori-

cine a fost supus burghezilor, cari predicaū economia, nu trebuie să se aștepte la nici o atențiune în Statul socialist. Apoi, multe deposite, aū de origine un furt în dauna lucrătorilor. (*Protestări la dreapta*). Nimeni nu trebuie să ȃică că democrația socială spānzurā hoții mari, și lasă în libertate milioane de hoți mici! Capitalurile casei de economie, în diferitele lor plasări, aū contribuit să prelungească exploatarea poporului. (*Viue aprobare la stînga*). Numai un burghez pōte să facă opoziție contra confiscării depositei de la casa de economie.»

Președintele chiamă pe orator la ordine, din cauza insultei grave ce conține epitetul *burghez* dat unui membru al Reichstagului socialist.

Atențiunea se mărește când cancelarul se ridică de pe scaunul său: «Până la un punct, ȃise el, trebuie să dau dreptate amēndurilor onorabili oratori. Se găsește mult adevēr în cele spuse asupra originii imorale a depositei făcute la casa de economie precum și asupra efectului lor imoral sub regimul capitalului. Inșă considerațiuni asupra trecutului nu trebuesc să vē distragă de la epoca în care trăim. (*Prea bine!!*) Trebuie să hotărîm această cuestiune fără sentimentalism și ca socialiști practici. A restitui 5 miliarde unei fracțiuni a populațiunei compusă de 8 milioane de persoane, ar fi a zidi noua egalitate socială pe o inegalitate. (*Aprobări*). Această inegalitate s'ar simți imediat în tōte cuestiunile de consumațiune și ar deranja viitōrea organizare metodică a produțiunei și a consumațiunei. Măine, tot cu acelaș drept ce'l aū astăzi creditorii casei de economie, aceia cari nu aū economiele lor în această casă, ci plasate în unelte, în instrumente profesionale, în mijlōce de muncă, în bunuri, ar reclama capitalul lor (*tōrte drept*). Unde

ar fi dar barierea nemișcătoare care ar opri reacțiunea în contra organizărei socialiste actuale? Tot ceia ce ómenii economi aũ putut vre-odată să spere din ródele muncei lor și din privațiunile lor, are să devie înmulțit de dece și de o sută de orı partea tuturor, grație sublimelor instituțiunii ce avem intențiunea de a crea pentru binele lucrătorilor. Dar dacă ne luați acum acele miliarde și dacă le scóteți din capitalul ce trebuie să fie întrebuințat pentru binele comun, colegii mei din acest minister precum și eu însumi nu mai vom putea lua rãspunderea unei stabiliri practice a democrației sociale.» (*Aprobări sgomotóse*).

Un mare numér de oratori mai era înscris. Inșã președintele observă că dacă se ține sémã de ședința comisiunei care precedase, și de timpul ce se acordã fie-cãruı deputat pentru cetirea documentelor, durata maximum a șilei de lucru, care este de 8 ore, trecuse, și că prin urmare urmarea ședinței nu va avea loc de cât a doua și. (*Strigãte: la votũ! la votũ*). O propunere pentru închiderea discuțiunei este pãesintatã și adoptatã. Reichstagul, numai cu câteva voturi de opunere, votézã ordinea șilei pur și simplu asupra petițiunei pentru restituirea depositelor de la casa de economie. Ședința se ridicã.

Multe strigãte de nemulțumire se auđirã în tribune și pe strade. Inșã poliția goni lumea din împrejurimile Reichstagului. Câți-va ticãloși furã a-restați, dintre care multe femei. Se șice că mai departe, câți-va deputați, cari votaserã contra restituirii depositelor, aũ fost huiduiți. Se adaogã că poliția a întrebuințat în mai multe rânduri în contra publicului armele noui ce se numesc *casse-têtes* și care aũ fost făcute dupã un model englezesc. La

noi, fură scene cam tragice; nora mea nu voia să se liniștească; în zadar soția mea căuta să o mângâie prin perspectiva frumoasei zestre ce toate părechile de logodiți vor primi mai târziu de la guvern.

«Nu vreați cadouri, striga dânsa cu violență, vreați productul muncii mele! Un atare procedeu este mai rău de cât furtul și tâlhăria!» Mă tem ca evenimentele de aici să nu fie tocmai favorabile pentru a întări principiile socialiste în sufletul no-rei mele.

Socrul meu are și el o condicuță de la casa de economie. Nu îndrăznim a spune bătrânului că această condicuță nu mai are valoare; el nu este sgârcit dar mai deunăzi încă, el povestea că lăsa să se grămădescă dobândi peste dobândi. La mórtea lui noi era sa ne folosim de sentimentele sale de recunoștință pentru îngrijirile ce-î dădusem la noi. În adevăr, trebuie ca cineva să fie ca mine întărit în ideile socialiste pentru a răbda cu inimă ușoră asemenea perderi.

VI. FIXAREA MUNCEI

Căsătoria lui Franz cu Agnes este aménată la o epocă nedeterminată. Aici, poliția a comunicat tuturor ordinul de a se pune la lucru conform cu alegerea făcută de fie-care și cu planul dresat de guvern pentru organizarea producțiunei și consumațiunei în țera noastră.

Franz este în adevăr chemat ca tipograf, dar nu aice, ci la Leipzig; acuma Berlinul nu mai are trebuință decât de a două-decea parte din tipografia de odinióră. La diarul «Vorwaertz» nu se vor admite decât democrați socialiști absolut siguri. Franz, din cauza declarațiunilor ce făcuse pe piața Castelului, cu ocasiunea acelei nenorocite afaceri a casei de eco-

nomie, este cam în defavóre. De altmintrelea, politica, după bănuelile sale, a influențat împărțirea muncii și în alte casuri. Partidul Țis al «Tinerilor» a fost cu desăvârșire împrăștiat. Unul dintre ei a fost trimis ca tapițer la Inowrazlaw, fiind-că acolo se simte lipsa de tapițeri și că aice sunt prea mulți. Franz spuse cu ôre-care supărare că vechea lege în contra socialiștilor, cu expulsările sale, reînviue sub o altă formă. Trebuie să trecem cu vederea multe lucruri unui mire care se vede despărțit de logodnica sa pentru un timp nedeterminat.

Mă 'ncercai să mângâi pe Franz, aducându-i aminte că în casa vecină, au despărțit chiar pe cei însurați. Femeia se duce ca supraveghetóre de bolnavi la Oppeln¹⁾, bărbatul ca comptabil la Magdeburg. «Cum se pôte despărți ómenii însurați? Acésta este o curată infamie!» striga Paula. Saraca mea soție uita că în noua nóstră societate, căsătoria este numai o relațiune privată, după cum Bebel a dovedit'o în cartea sa asupra femeii. Tóte căsătoriile se pot orî face orî desface fără intervenirea unui ôre-care funcționar. Prin urmare guvernul nu este ținut să știe cine este căsătorit. Pe registrul stărei civile, fie-care este înscris numai cu pronumele său și cu numele de familie al mamei sale, ceea-ce este cu totul logic. Intr'o organizare metodică producțiunei și a consumațiunei, coabitarea celor căsătoriți nu pôte să fie subordonată locului unde muncesc; contrariul ar fi cu neputință, căci organizarea muncii nu pôte să țină sémă de relațiuni private în totdeauna revocabile.

«Totuși, spuse soția mea, în fostul funcționarism, de multe orî s'a schimbat numiri care deveneau dis-

---

1) Oppeln este o localitate situată la o distanță de vr'o 500 kilometri de la Magdeburg.

plăcute pentru motive personale». Adevărat, gândii, și m'am dus îndată la primărie. Imi aduceam aminte că un vechiū amic și membru al partidului meu, cu care făcusem cunoștință la Ploetzensee pe timpul legii contra socialiștilor, ocupa acuma o situație influentă în comisiunea industrială. Inșă am găsit, la primărie, biuroul asediat de sutimi de persoane care veniseră pôte în acelaș scop.

Intâlnii pe drum un alt tovarăș de odinióră, care lucréză în aceeași comisiune și cărui povestit'am tôte cele ce le avém în suflet. El mă povățui să aștept ca cū timpul să se uite participarea lui Franz la revolta de la casa de economie, pentru a se cere întórcerea lui la Berlin. M'am și plâns aceluī prieten că, fiind primit ca legător, nu mai eram maestru ca mai nainte, ci simplu lucrător. «Nu se pôte alt-fel, îmi spuse el. Din cauza înmulțirei atelierelor mari în industrie, trebuința de maestri este mai mică de cât înainte». Inșă mi-a și povestit că, din cauza unei erori de calcul, se simte necesitatea de un supliment de 500 controlorī. El mă povățui să mă presint pentru un post de controlor. Voiū urma acest sfat.

Soția mea este primită ca supraveghetóre de bolnavi, inșă nu în stabilimentul unde se va crește mica nóstră copilă. Se đice că în principiu, pentru ca mumele să nu acorde preferințe propriilor lor copii, și ca cele-l'alte mame să nu fie gelóse, femeile nu sunt admise ca supraveghetóre decât în stabilimentele unde nu sunt copiii lor.

Acésta este fórte just, inșă Paula are să găsescă condiția cam grea. Femeile sunt în tot-deauna gata să subordoneze chestiunea de Stat dorințelor lor particulare.

Nora mea este chemată nu ca modistă, ci ca îngrijitóre de rufe. Societatea nu mai are așa multă

trebuință de modiste. Noul plan de producțiune, după cele ce le-am auzit, nu se ia decât după cerințele mulțimei. Prin urmare, dibăcia, gustul și în genere tot ceia-ce se apropie de industria de artă nu este folositor decât în limite foarte restrânse. Agnes dice că totul îi este indiferent, din momentul ce nu pôte fi unită cu Franz. «Copiii mei, le spusei, să vă gândiți că însuși Dumnezeu nu a putut face toate lucrurile drepte». «Așa, răspunse Franz, ei bine ar trebui deci ca fie-care să fie lăsat la voia lui. Nu mi s'ar fi putut întâmpla ceva mai rău în vechia societate.»

Pentru a-l liniști i-am citit diarul *Vorwaertz*, în care guvernul, în scop de a explica situația, a dat un tabloă al cererilor de posturi și a cerințelor muncii. La Berlin, s'aă presintat ca vînători mai mulți ómenii decât sunt iepuri într'o rază de 10 mile împrejurul orașului. După proporția cererilor guvernul ar putea să pue un portar la fie-care ușă, un pădurar lângă fie-care copac, un îngrijitor lângă fie-care cal. Guvernantele de copii sunt cu mult mai numeroase de cât bucătăresele, vizitii mai numeroși de cât rânđașii la grajde. Pe cât sunt numeroși chelarii și cântărețele, pe atât sunt de puținii supraveghetorii de bolnavi. Negustorii și negustoresele vin cu mulțimea; sunt nenumărați supraveghetori, controlori, inspectori, într'unii cuvânt, reprezentanți ai puterei; acrobații și saltimbancii nu lipsesc nici ei. Inșă cererile sunt foarte rare pentru greaua și penibila muncă de pavori de strade, de mecanicieni, și în genere pentru lucrările unde se întrebuintează focul. S'aă găsit și mai puținii amatori pentru curățirea lagunelor.

Ce trebuia dar să facă guvernul pentru a pune planul său de producțiune și de consumațiune de acord cu cererile făcute? Trebuia el să stabilască

echilibrul dând un salariu inferior profesiunilor pentru care este multime și un salariu superior pentru lucrările care nu sunt cercetate? Acesta ar fi fost contrariu doctrinei fundamentale a democrației sociale. Orî-ce fel de muncă folositore societății are pentru dînsa aceeași valoare, după cum Bebel a spus-o în tot-deauna. De altmintrelea, participarea mai largă a unora la venitul muncii ar favoriza inegalitatea în plăcerile vieții, sau ar permite celor mai bine plătiți să facă economii ce ar restabili indirect o clasă de capitaliști, și ast-fel tot sistemul socialist al producțiunii ar fi deranjat.

Sau trebuie egalizate condițiunile, măsurându-se în mod diferit timpul muncii? Dar atunci dependența normală a diferitelor profesiuni între ele ar fi tulburată. Jocul ofertei și al cerinței care se constituise sub vechiul regim al capitalului, nu trebuie să se producă în noua organizare. Guvernul își rezervă dreptul să atribue lucrările displăcute și să propună, după cum Bebel recomandase deja, de a stabili dese permutări în ocupațiuni. Póte că fie-care lucrător va ajunge în viitor să fie ocupat în diferite moduri la diferitele ore ale zilei.

De-ocamdată, echilibrul nu póte fi obținut decât prin tragere la sorți. Printr'o grupare a profesiunilor, s'a împreunat într'un întreg profesiunile analóge, apoi, din numérul total al candidașilor, s'a tras la sorți pentru fie-care grup în particular un numér de lucrători corespunđător cu cerințele sale și conform cu planul de organizare al guvernului. Dintre acei cari au tras numere rele, s'a ales pe cei ce vor fi destinași lucrărilor pentru care nu erau destule cereri. Mulți au fost nemulțamiși de sórta lor.

Franz declară că a fost în tot-deauna loterii de cai și de cáini, dar că se trag ómenii la sorți pen-

tru întâia oră. Suntem ore de la început fără mijloc de scăpare, de trebuie să recurgem la sortă?

«Veđi bine, ții spusei, tóte, în viitor, trebuesc din nou reorganizate. Noi suferim încă de efectele sistemului de explótare și de regimul capitalului. Dar când sentimentele democratico-socialiste vor fi pe deplin înflorite, pretutindena vei vedea că toți vor alege tocmai lucrările cele mai grele, mai periculoase și mai displăcute. Aceștia vor fi susținuți de mângâierea că, făcând aceste lucrări, ei nu slujesc ca mai nainte cupiditatea exploataților, ci aduc servicii însemnate comunității.

Copiii mei nu par a fi tocmai convinși de acésta.

VII. VESTE DE LA ȚERĂ

Toți tinerii de 20 ani trebuesc să se pregătéscă în timp de trei zile; fratele Agnesei face și el parte dintre ei. Trebuie organizată și armată guarda națională, cât se póte mai de grabă. Ministeriul de resbel, a cărui imense dependințe în Leipzigerstrasse și Wilhelmstrasse erau să fie transformate, din cauza frumóselor lor grădine, într'o instituțiune de copii (soția mea era să fie slujbașă acolo), ministeriul de resbel va păstra vechia sa destinațiune.

Circumstanțele interioare silesć pe guvern să organizeze guarda națională cât mai iute și pe o scară mult mai întinsă decât se crede. Nouele adunări provinciale cer cu stăruință ajutorul armatei pentru a pune în execuție legile noué la țară și în orașele mici. Se va stabili decí la scaunul comandamentului fie-cărui județ militar, un batalion de infanterie, un escadron și o baterie. Afară de acésta, și pentru mai multă siguranță, aceste trupe nu vor fi formate de ómeni ai județului.

Trebuie să supunem pe țeraní. Ei se opun la na-

ționalizarea, sau, după cum se țice acum în mod oficial, la *socializarea* proprietății private, pământ, case, ogrăzi, vite și toate ce-l'alte bunuri. Cutare țăran vrea cu ori-ce preț să rămână pe pământul seú, chiar cu condițiunea să muncască fără odihnă și nopțe. S'ar putea lăsa acei ómenii în liniște acolo, dar acesta ar face imposilă ori-ce organizare metodică a producțiunii la țară. Trebuie dar să impunem acelor capete încăpățanate ceea-ce este pentru binele lor cel mai mare. Indată ce noua organizare va fi de tot stabilită, țăranii vor vedea și ei ce existență plăcută democrația socială le va da în schimbul unei munci minime.

Slugile și jurnalierii de la țeră au rămas mai întâiu în ocupațiunile lor, când domeniile unde erau până atunci au fost declarate proprietate națională. Dar acum, o îndoită dorință de schimbare s'a manifestat de odată la dênșii.

Ei se grămădesc cu toții spre orașele mari, și mai cu sémă spre Berlin. Se vedea, mai sêptămănele trecute, în Friedrichstrasse, și pe bulevardul Teilor, tipurile cele mai stranie, necunoscute până acum, veniți din județele cele mai depărtate ale Germaniei. O parte dintr'ênșii veniseră cu femei și cu copii; ei aveau puține resurse, dar cereau tot ce este mai bun și mai scump ca mâncare, bêtură, îmbrăcăminte, încălțăminte. Ei au aúdiseră că aice tótă lumea face un chef himeric. Dacă ar fi numai adevêrat!

Naturalmente, toți acești locuitori ai pădurelor depărtate trebuiesc readuși cu sila în țara lor, ceea-ce provócă multă amărăciune. Atâta ne-ar mai trebui, ca guvernul să lase ca sublima organizare a producțiunii și a consumațiunii să fie tulburată de o mișcare *ad libitum* a unor provinciali. Acum s'ar arunca ca niște locuste pe provisiunile acumu-

late aice și ar lăsa la voia cerului lucrările necesare la câmp; acum, dacă le-ar trăsni prin cap, ei nu ar mai veni, și ar lăsa să se strice provisiunile pregătite în așteptarea visitei lor.

Ar fi fost mai drept, în adevăr, să se fi luat mai curând decisiunile ce s'aũ publicat acuma și prin care este oprit ca cine-va să se absenteze mult timp de la locul domiciliului său fără o autorisație specială. Naturalminte, Berlinul trebuie și în viitor să primescă emigranți și visitatori; numai acesta nu trebuie să se facă după voia fie-căruia și fără metodă, dar, după cum explică diarul *Vorwaertz*, într'un mod clar și simplu, în măsura pe care vor arăta o calcule minuțioase și conform cu planurile guvernului. Statul democratico-socialist, saũ după cum se ȃice acuma, Societatea, crede că e lucru serios obligația universală a muncelui, și nu suferă nici un fel de vagabondaj, nici măcar vagabondajul în drum de fier.

ȃiarul *Vorwaertz* publică aȃi un articol foarte mușcător contra acelor care se numesc descentraliști, adecă un partid care are mania compromisurilor și în care sunt multe lichele, drojdiele Berlinului. Acești ómenii nu pot înțelegce că reprezentanții Berlinului nu mai pot parlamenta, dar că trebuie să se supună ordinei. Unica datorie a reprezentanților este de a executa pentru Berlin în particular ceea-ce guvernul hotărește pentru totă țera. Berlinul trebuie să cheltuiască pentru populația sa, așa după cum este socotită în budget, suma ce i se atribue anual de budget pentru clădirea de case nouă, de stabilimente publice, de instituțiuni comunale, nici mai mult nici mai puțin.

Erī, cancelarul, după cum cu dreptate îl felicită «*Vorwaertz*» a vorbit din nou în Reichstag cu modul său practic de a vedea lucrurile, și a dobândit unanimitatea. Era vorba de a se ști dacă Germania de

sud trebuie liniștită prin declarația că proprietatea teritorială privată este desființată nu în folosul întregii Germanii, ci în folosul așa numitelor asociațiuni locale de producțiuni, la care s'ar ratașa toți locuitorii unei localități.

Cancelarul a ȕis : «Erorile care ne r m n de pe timpul lui Lasalle și care a  fost negate chiar de la 1891 de congresul din Erfurt, nu ar mai trebui să reînvie. Cu ac st  organizare în diverse asociațiuni productive, s'ar stabili necesarmente o liberă concurență între diferitele localități. Diferența între bunurile p m ntului după diferitele regiuni și diferitele localități ar reduce distincțiunea între bogați și săraci, și ar redeschide o ușă ascunsă capitalismului privat.

O organizare metodică a producțiunii, precum și o repartițiune normală a puterilor de muncă asupra întregii țeri, nu suferă nici un fel de concurență, nici un fel de autonomie nici personală nici locală. Democrația socială nu admite m suri pe jumătate ; ea trebuie să fie  ntreg , or să nu fie. Noi însă voim s'  realizăm în adevăr  ntreg  și pe deplin». (*Viue aprobare*).

VIII. CEA DIN URMĂ ZI  N FAMILIE.

Am fost astă-ȕi într'  situație grea, fața de aceste duo  dame, soția mea și nora mea. Era ȕiua de naștere a mamei, un aniversar scump pentru mine de 25 ani  nc ce ; de astă dată însă nu domnea veselia. Franz pl c  m ine la Leipzig ; tot m ine vor pleca și cei l' lți doi copii. Tata-mare intră m ine în stabilimentul pentru b tr ni.

Mai mult era vorba de t te acestea dec t de aniversar. Moșul începu, de cu ȕiu  să micșoreze curagiul soției mele. «Democrația socială, se văita

el, este totă nenorocirea noastră ; în tot de-auna am prevădut acesta».—Eă însă i-am zugrăvit cu culori minunate, traiul bun și plăcut ce'l aștepta în stabiliment. «Dar ce'mi pasă mie de tóte acestea, strigă el. Voiă fi silit acolo să locuesc, să mănânc și să dorm cu străinii. Fata mea nu mai va fi lângă mine ca să mă îngrijescă. Nu mai voiă putea să mă joc cu Anicuța, și Ernest nu'mi va mai povesti întâmplările de la școlă. Nu mai voiă afla nimica despre atelierul tēu. Dacă cad bolnav, voiă fi de tot părăsit. Un copac bătrîn nu trebie transplantat ; peste curênd nu mai voiă trăi.»

Noi 'l mângâiam, făgăduindu-i desè visite. «Ah ! spuse el, nu mai vor fi decât jumătăți de visite. Nu vom fi între noi, vom fi deranjați de alții.» Ne încercărăm să liniștim întristarea lui prin desmerdările Anicuței, favorita lui. Copila era cea mai veselă dintre noi toți. Cine-va îi vorbise de prăjituri multe, de frumoșe păpușe, de cătei, de cărți ilustrate și de o mulțime de lucruri minunate din domeniul feeric al copiilor. Neîncetat ea vorbea despre acestea.

Franz era calm și hotărât ; totuși nu'mi plăcea acea liniște aparentă. Mi se pare că el are o idee ascunsă. Să sperăm însă că acea idee este conformă cu principiile noastre democratico-socialiste.

Fiul meu cel mai tînăr, Ernest, nu prea arată nici el ceia-ce cugetă și simte. Cu mumă-sa el a fost fôrte desmiărdător, lucru cam neobicinuit la dînsul. El era să începă învățătura, și se arăta vesel de acesta. Copilul este fôrte dibaciă, dar nu'i plac tocmai așa mult studiile. Acum, toți copiii de vârsta lui, fără distingere, trebuesc să mai studieze încă doi ani, înainte de a primi o educație profesională.

Mama ne pregătește în tot de-auna pentru ziua aniversară a nașterei sale, o minunată friptură cu

prune «friptura noastră istorică» după cum o numea Franz glumind. «Altă dată, spuse nevasta mea punând bucatele pe masă, altă dată când veți veni să mă vedeți, nu mai voi putea să vă ofer o asemenea friptură, căci nu mai vom avea bucătărie.— Onoare fripturei tale, strigat-am; nu putem însă să-i sacrificăm idealul nostru. Vom mânca încă și în viitor friptură, poate și mai des, și cu multe alte delicatese.—Dar, răspuse ea, unul va mânca în dreapta, și celalt în stînga. Ceia ce inima pierde prin despărțire, traiul bun nu'l înlocuește. Nu regret friptura, dar viața de familie.

— Nu șunca ci dragostea, dișei glumind. Fii pe pace, scumpa mea; în viitor, ne vom iubi tot atâta și vom avea și mai multă vreme ca să n-o spunem.

— Ah! spuse soția mea, aș dori mai bine să muncesc zece și două-spre-zece ore pentru voi acasă decât numai 8 ore acolo pentru copii necunoscuți.

— Dar de ce trebuie să ne supunem la aceasta? măi întrebă încă dînsa cu amărăciune, și nora mea, care susține în tot-déuna pe soția mea când ea începe să se vaiete ast-fel, repetă și dînsa cestiunea și cu mai multă supărare. Când amîndouă încep acest duet împreună, nu măi este nici un chip de scăpare pentru mine, măi cu sémă dacă Franz nu se amestecă, după cum face, saũ când aprobă pe logodnica lui.

— Dar ce, ați uitat ore, le spusei, amintirea frumoșelor discursuri, ale d-rei W... asupra emancipării femeii, asupra egalității ce trebuie stabilită în societate între bărbat și femei? Altă dată, însă, acele discursuri vă entusiasmau, ca și cartea lui Bebel.

— Ah! D-ra W... este o fată bătrână care nu a trăit nici o dată decât în oteluri, mi se răspuse.

— Dar acésta nu împedică ca dînsa să aibă drep-

tate, măi spusei, dreptul egal la muncă și egala obligațiune la muncă fără diferență de sex, sunt fundamentul organizării socialiste. Femeia deveni independentă de bărbat prin putința de a câștiga afară din casă un salariu personal egal; nu trebuie robie casnică, nici pentru femei nici pentru servitori. În acest scop, menagiul se reduce cât se poate măi mult prin atribuțiunea lucrărilor domestice marelor stabilimente ale Societăței. Nu trebuie nici copii, nici bătrâni în casă, pentru ca inegalitatea acestor sarcini în familii să nu aducă iar clase de bogați și de săraci. Eată ce ne a învățat Bebel.

— Se poate ca toate acestea să fie foarte bine calculate din punct de vedere matematic, August, spuse moșul, dar acestea nu aduc fericirea. Omenirea nu este o turmă de oi.

— Moșul are dreptate, strigă Agnes, și atunci se aruncă în brațele lui Franz, asigurându-l că dînsa nu vrea de loc să fie emancipată de el.

Ast-fel se curmă ori ce fel de discuțiune sănătósă. Totuși aș dori că ziua de mâine, cînd ne vom despărți, să fi deja trecută.

IX. MUTAREA CEA MARE

În loc de birja care trebuia să vie ađi ca să ia pe bunicul și pe copii, o căruță de mutare se opri de vreme înainte a ușei nóstre. «Veți avea timpul să vă mutați până diseră, spuse agentul de poliție. Am ordin să încarc măi întâiú mobilele».

— «Ce însemnéază acésta? strigă soția mea speriată; credeam că obiectele de casă remân proprietate privată».

— Bine înțeles, scumpa mea dómná, spuse agentul, nici nu vom lua tot ce este în casă; societatea nu reclamă decât obiectele scrise pe acest inventar».

În acelaș timp, el ne prezintă un inventariu făcut de noi de mult, și ne mai arată un avis al *Vorwertzului* care ne scăpase din cauza emoțiunilor zilelor trecute.

De ore-ce soția mea nu putea să-și stăpânescă mirarea vedând că ni-se iaă mobilele, amplotul, care de altmintrelea era foarte politicoș, ne spuse:

— Dar, scumpă dómná, alt-fel unde am lua noi lucrurile necesare ca să mobilăm tóte stabilimentele noi pentru educația copiilor, întreținerea bătrânilor și îngrijirea bolnavilor ?

— Dar, răspuse soția mea, de ce nu vă duceți la cei bogati, cari aă case întregi, pline până la acoperiș cu mobilele cele mai frumoșe, și de ce nu le luați de acolo? — O facem și acésta, onorabilă dómná, spuse agentul cu un suris. În Thiergartenstrasse, Victoriastasse, Regentstrasse¹⁾, și în tot cartierul dimprejur, căruțele de mutare vin una după alta, fără întrerupere. Circulația, până la un alt ordin, este cu desăvârșire oprită tuturor celorlalte trăsuri.

Fie-care menagiū nu păstréză decât duoē paturī, și ca alte obiecte, nimic mai mult decât ceia ce póte încăpea în douē, trei odăi mari. Dar tóte acestea nu sunt suficiente. Gândiți-vē că guvernul, la Berlin, cu o populație de 2 milioane de locuitori, are mai mult de 900.000 persoane în vērștă de mai puțin de 21 ani care trebuiesc instalate în stabilimentele pentru copiii și casele de educație, mai mult de 100.000 bătrēni în vērștă de 65 ani și mai bine cari trebuiesc instalați. Mai trebuie încă, să înmulțim numērul paturilor în ospițiile pentru bolnavi. Dar de unde să luăm tóte acestea fără a fura? Și apoi

---

1) Stradele elegante ale Berlinului.

ce voiți a face cu paturile și cu toate aceste mobile, când moșul, copilul și fetița nu mai vor fi acasă ?

— Dar, spuse nevasta mea, când vor veni să ne vadă ?

— Vă rămân șese scaune.

— Dar odăile lor ? întrebă nevasta mea.

— Lucru cam greu, spuse angajatul, din cauza lipsei de loc în locuințele viitoare.

Înțeleseserăm atunci că scumpa mea soție, cu imaginațiunea sa cam viue, își închipuise că marea distribuire a locuințelor ne va da în cartierul din vestul Berlinului o vilă mică dar frumoasă, unde vom putea instala o odaie sau două de prisos. În adevăr, Paula nu avea nici un fel de dreptate să-și închipuie acesta, căci Bebel a scris în tot-deauna și a zis : «Menagiul va fi redus la strictul necesar».

Paula căută atunci să se mângâie cu speranța că, grație transportului mobilelor, moșul și copiii vor putea dormi în paturile lor. Alt-fel, ea ar fi dorit ca moșul să ia cu sine la stabiliment fotoliul său atât de plăcut.

Nu, nu se poate acesta, declară agentul. Toate se pun împreună, se aleg, și apoi se întrebuintează cum trebuie. Stabilimentele publice ar avea un mobilier cam straniu, dacă fie-care ar voi să-și așeze lucrurile particulare după plac.

Atunci fură vaiete noi. Bunicul primise de curând cadou de la noi fotoliul acela cu ocazia aniversării sale de naștere. El mai era încă nou și bătrânului îi plăcea atâta să șadă într'însul ! În micul pat al Anicuței, copiii noștri dormiseră unul după altul. După trebuințe, îl puneam în pod ori îl aduceam jos. Dulapul cel mare era unul dintre cele d'întâiu mobile ce cumpărasem după nunta noastră și pe care îl plătisem în rate mici. Ne-am dat atunci foarte multă ostenelă ca să complectăm menagiul nostru.

Oglinda era o moștenire de la tatăl meu. El o întrebuința de obicei ca să-și rață barba. Fiind copilă, soția mea sparse un colț, ceea-ce 'i atrase o pedepsă cumplită. Ast-fel fie-care obiect din casă are o pagină în istoria vieței noastre intime. Și acuma trebuie ca toate să dispară ca vechituri, ca să nu le mai vedem nici odată.

Dar nu ne putem opune; mobilele aũ fost încărcate. Séra, un alt agent veni să ia copiii și pe moșul. Nu îndrăznirăm a'i însoți. «Trebuie să sfârșim odată cu lacrămile și cu gemetele», spuse agentul în mod brusc. Aice el avea dreptate. Acest vechi sentimentalism nu se mai acordéază cu spiritul timpurilor noi. Acuma când frăția începe a domni în omenire și când milióne de ómení se țin îmbrățișați, trebuie ca privirea să se ridice de-asupra relațiunilor înguste și burgheze ale unui timp trecut și dispărut.

Tóte acestea le-am spus soției mele când am fost singuri. Măcar dacă odăile pe jumătate góle nu ar fi fost așa de pustie și de tăcute! Nici odată nu am fost așa singuri, din primul an al căsătoriei noastre!

Soția mea m'a întrerupt: «Cum vor fi culcați astă séră copiii și tata? Vor putea ei să dórmă în liniște? In adevér, Anicuța dormea aprópe când agentul a luat'o. Veșmintele ei aũ fost óre date în acelaș timp, și a putut ea óre să îmbrace cămașa sa de nópte cea lungă, ca să nu răcéscă? Ea aruncă în tot-d'a-una plapoma în somn și se desvêlea. Pusesem cămașa de nópte pe veșminte cu o scrisóre pentru supraveghetóre.

Soția mea nici eũ nu vom putea dormi nóptea asta. Dar trebuie să se deprindă omul cu toate.

X. MONEDA NOUĂ

Fotografii aũ fórté mult de lucru. Toți Germanii între 21 și 65 ani, toți aceia, prin urmare, cari nu

sunt întreţinuţi în stabilimentele naţionale, au primit porunca să se fotografieze. Acesta este necesar ca să se execute certificatele noi care trebuie să înlocuiască moneda şi biletele întrebuinţate până acuma.

Secretarul nostru al tezaurului, explică şi iarăşi *Vorwaertz*, a rezolvat într'un mod ingenios şi înţelept problema de a institui un mod de schimb care să împlină scopul său legitim şi în acelaş timp, să excludă stabilirea unei clase de capitalişti. Moneda nouă nu are, ca aurul şi argintul, o valoare intrinsecă; ea constă numai în poliţe asupra Statului, care de-acum înainte este singur proprietar al tuturor obiectelor ce se pot cumpăra. Fie-care muncitor în serviciul Statului primeşte la fie-care două săptămâni un certificat cu numele său şi pe copertă, fotografia proprietarului, ca vechile condicute de abonamente pe căile ferate berlineze, şi acesta pentru ca nimeni alt să nu-l poată întrebuinţa. Deja uniformitatea timpului de muncă prescris tuturor, şi egalitatea salariului împiedică ca inegalităţi sociale să nu se producă în urma diversităţii talentelor şi diferenţelor în modul de a uza de ele. Dar ca şi în producţiune, trebuie împiedicat ca diferenţe în consumaţie să nu îngrămădescă bogăţii în mâinile câtorva persoane mai economice sau cu mai puţine trebuinţe. Şi acolo o uşă ar fi putut să rămână deschisă unei clase de capitalişti care ar fi fost în situaţie să pună cu încetul sub dependenţa lor lucrătorii mai puţin economi care ar fi cheltuit întregul lor salariu.

Pentru ca certificatul în totalitatea sa, sau fie-care cupon în particular să nu poată fi cedat altor persoane, fie-care cupon, când este întrebuinţat, trebuie scos, nu de proprietarul său, ci în prezenţa sa de vânzătorul care îl primeşte ca plată, sau de un alt angajat al Statului. Cupónele care sunt reînnoite în condicuţă la două săptămâni de un delegat al

Statului, sub coperta care are fotografia proprietarului său, sunt de diferite feluri. Un cupon sați fișă de locuință va fi scos în mod regulat de portarul casei unde șade proprietarul. (Noua repartitiune a apartamentelor se va face în curând înainte de deschiderea bucătăriilor naționale, ceia ce va permite de a schimba actuala destinațiune a bucătăriilor). Un cupon de hrană va fi scos după prânzul principal, luat în bucătăriile naționale, de comptabilul stabilimentului; un cupon de pâne, când se va primi porțiã de pâne (700 grame pe zi pentru fie-care). Cupónele de numerariu care mai sunt în condicuță au o valóre nominală diferită și pot fi întrebuiņate de titularul lor după placul său, pentru ca să și procure mâncarea de dimineță și de seară, tutunul, bețurile alcoolice, pentru a plăti spălătoria, cumpărarea de haine, într'un cuvânt, tot ceia ce i va place. Tóte se găsesc în magazinele Statului și în sãlile de vânđare. Cumpărătorul nu are decât să scótã cuponul corespunzător cu prețul fixat.

De óre-ce fie-care cupon pórtã numérul certificatului și proprietarul este imatriculat în registre se póte afla, după cupónele adunate, în ce mod fie-care om a cheltuit salariul său, guvernul este deci în stare de a cunóște nu numai pelea ómenilor, dar și stomacul lor, ca să đic așa, ceia ce ușurează într'o mėsură fórte întinsã organisarea producțiunei și consumațiunei.

Cãt privește obiectele cumpărate cu acele cupóne, cumpărătorul le póte întrebuiņta singur sau să le cedeze altora. Proprietarul póte chiar după placul lui, să le cedeze prin testament, în caz de mórte.

După cum observã *Vorwaertz*, acest aranjament arată, pentru confusiunea adversarilor și calomniatorilor democrației sociale, că ea nu voește nici de cum să supprime orĩ-ce proprietate privatã și orĩ-ce

moștenire, și că dînsa nu restrînge libertatea individuală decît în măsura necesară pentru a împedica reîntorcerea capitalului privat și a exploatărei.

Acela care în timpul acelor două săptămîni, la sfârșitul cărora se reînoește certificatul sîu, nu a întrebuițat tóte cupónele sale, primește în noul certificat mențiunea reliquatului necheltuit. În adevăr și aice trebuie luate măsuri pentru ca acest excedent să nu se grămădescă pînă a forma un adevărat capital. Un total de 60 mărci se crede ca fórté îndestulător pentru a permite fie-cărui individ să și pótă cumpăra cele trebuincióse cu economiile sale. Ceia ce întrece acel total revine decî din nou în casa Statului.

XI. NOUA VIAȚĂ CASNICĂ

Marea trageré la sorți a locuințelor a avut loc și am intrat în noua noastră locuință. Trebuie mărturisit că schimbul nu ne-a prins tocmai bine. Locuiam în cartierul sud-vest al Berlinului la etagiul al treilea, în față, și ni s'a dat un apartament în aceiaș casă, la etagiul al treilea, în dos. Soția mea este cam desilusionată. Ea renunțase, în adevăr, la idea unei vile, dar tot mai spera jumătatea unui prim etagiu.

Și eü am sacrificat în tot de-auna mult locuinței. Pînă acuma, aveam pentru noi, șese căți eram, două camere mari, două de culcare și bucătăria. Cele două camere unde dormeau moșul și copiii ne sunt de prisos acuma. Nu mai avem trebuință de bucătărie, de óre-ce bucătăriile naționale vor fi deschise cu începere de mâine. Dar sperasem și eü, fără să dic nimica, vro două trei odăi frumoșe. În locul lor avem o cameră cu o singură feréstră și un fel de odaie-cămară. Camerele sunt mai întunecóse și cu

mult mai puțin înalte, și nici nu avem un antreu sau un pod.

Totuși toate au fost cu dreptate. Primăria noastră este cinstită, nu-î vorbă, și numai un hoț poate să dea mai mult decât are. După cum s'a explicat ieri în adunarea reprezentanților orașului, Berlinul, după vechiul cadastru al locuințelor, a avut până acuma un milion de odăi pentru două milioane de locuitori. Așa dat, trebuința de odăi pentru cerințele publice s'a mărit foarte mult în societatea noastră socializată. Localele deja consacrate pentru cerințele publice, coprinzându-se și prăvăliile, nu pot dar satisface decât unei mici părți ale cerințelor actuale. Sunt deja un milion de copii și de bătrâni pentru stabilimentele de educație și casele de sănătate. Ospiziile au acuma 80000 paturi.

Cerințele publice trec înaintea intereselor private. Cu multă dreptate s'a întrebuițat pentru serviciul public cele mai mari și mai frumoase case, mai cu seamă în cartierul vest al Berlinului. În cartierile centrale, s'a instalat mai cu seamă biurouri și magasi. În cartul de jos s'a stabilit bucătăriile naționale și restaurantele pentru milionul de locuitori care nu este întreținut în stabilimentele naționale. În casele din fundul ogreșilor s'au instalat spălătoriile destinate aceleași categorii de persoane. Din necesitatea de a rezerva atâtea locale speciale pentru atâtea trebuințe determinate, locuințele private s'au restrâns naturalminte.

După cum am spus-o deja, luarea în posesiune a Berlinului de guvern i'a pus la dispoziție un milion de camere în total. După ce s'a satisfăcut serviciile publice, au rămas 600.000 camere mari și mici, și câte-va sutimi de mii de bucătării și alte dependințe. Prin urmare, era o cameră pentru fie-care din milionul de locuitori de instalat în locuințele private. Pentru a

evita ori-ce nedreptăţire, aceste camere au fost trase la sorţi; fie-care persoană de la 21 până la 45 ani, bărbat sau femeie, a primit un bilet. Tragerea la sorţi este un foarte bun mijloc de a aplica principiul egalităţii când loturile sunt inegale. Democraţia socialistă ai Berlinului instituiseră deja aceste proceduri sub vechiul regim, pentru locurile la teatru.

După tragerea la sorţi a locuinţelor, s'a autorisat schimbul odăilor dobândite. Aceia cari au voit a urma cu traiul matrimonial, dar nu fuseseră favorisaţi de sorţă şi dobândiseră locuinţe separate în diferite uliţe, case sau etaje, au schimbat cu alţii. În adevăr, am cedat unui tînăr pentru o cameră întunecósă frumósă odae ce câştigasem într'o altă casă. Dar esenţialul era ca să nu mă despărţesc de soţia mea.

Trebue mărturisit că nu toate persoanele căsătorite au reuşit a face schimburi convenabile. Dar pöte că mulţi nici nu'şi au dat destulă ostenélă pentru acésta. Căsătoria este o afacere privată; prin urmare, nu se pöte cere oficial ca să se dea odăi mari speciale pentru cei căsătoriţi, şi să se reserve cele mici numai pentru becheri. Dacă s'ar proceda ast-fel, s'ar întâmpla, ca despărţenia, care trebue să remăe în tot-d'una posibilă, să fie amănată până ce s'ar goli camerele celor necăsătoriţi. Pe când acuma, din contra, dacă cei căsătoriţi iaă hotărîrea privată de a se despărţi, locuinţele lor care erau împreunate vor fi din nou separate; se împărţesc mobilele care erau comune, şi toate sunt din nou în starea lor dinainte.

Ast-fel, şi în acéstă privinţă, toate în noua societate au fost organizate în modul cel mai logic şi cel mai dibaciú. Să admirăm cât de mult aceste instituţiuni, ce garantéază ori ce libertate individuală bărbatului

și femeii, trebuie să aducă rușine aceluia cari au afirmat în tot-deauna că democrația socială este asigurarea libertății individuale !

Bine înțeles, nici pentru mine nici pentru nevasta mea, acestea nu sunt chestiuni practice. Vom rămâne credincioși împreună, în fericire și în suferințe, până la moarte. Numai în naturele slabe legăturile intime ale inimii au necesitate, ca în vechea societate, de legături exterioare pentru a nu se rupe.

Din nenorocire, mutarea ne-a mai silit să părăsim o mare parte din mobilierul nostru. Noua locuință era prea mică pentru ca să putem lua cu noi tot ce ne rămăsese după plecarea bunicului și a copiilor. Bine înțeles că am pus în amândouă odăile tot ce a încăput într'însele, așa în cât suntem cam strimtoriți în mișcările noastre. Cămara întunecată este prea mică și îngustă. Mulți alții în adevăr nu au avut mai mult noroc. Ast-fel, cu ocazia schimbării de domiciliu, s'a lăsat în strade multe mobile ce proprietarii lor nu le puteau lua în locuințele nouă. Tote aceste mobile au fost luate spre a completa cât se poate mobilierul cam incomplet al marilor noastre stabilimente naționale.

Dar noi nu voim să ne ntristăm. Este vorba de a organiza în noua societate, în locul unei existențe private, îngustă și miserabilă, o viață publică grandioasă care, prin instituțiuni cât se poate de perfecționate pentru întreținerea trupului și a spiritului, pentru petrecerile și plăcerile sociale a tuturor oamenilor fără distingere, să repartizeze într'un mod uniform între toți, avantajile de care până acuma să putea bucura numai o clasă privilegiată.

Deschiderea bucătăriilor naționale va avea loc mâine și apoi se va înființa noul teatru popular.

XII. NOUELE BUCĂTĂRII NAȚIONALE

În adevăr este un lucru admirabil: ați în întreg Berlinul, o mie de bucătării naționale, fie-care pentru mai bine de o mie de persoane, s'aun deschis cam la aceeași oră. În adevăr acela care 'și va fi închipuit că are să aibă în aceste bucătării naționale hrana de la Grand Hotel de pe timpul când o burghezime voluptoasă înghițea fără măsură bucate alese, acela trebuie să fie amar desilusionat. Bine înțeles că tot asemenea, nu se găsesc în bucătăriile societății noastre socializate, nici kelneri în frac și îmbrăcați ca prințisorii, nici liste de bucate lungi de trei coși, și alte fleacuri de acest soi.

Tote sunt regulamentate până în cele mai mici amănunte; nimeni nu este favorizat în detrimentul celor l'alți. Bine înțeles, nimeni nu 'și pôte alege bucătăria; fie-care este dator a mânca numai în bucătăria cartierului unde locuște de curând. Prânzul principal se ia de la ameză la 6 séra. Fie-care se înscrie în bucătăria respectivă, sau pentru intervalul de repaos ce i se acordă în timpul muncii, sau pentru când a terminat cu lucrul. Din nenorocire, afară de duminica, nu mă mai pot întâlni la masă cu nevasta mea, așa după cum sunt obișnuit de 25 ani, căci orele noastre de muncă sunt cu totul diferite.

Când intri în sala de mâncare, comptabilul scóte din condicuța ce ai un cupon de hrană, și primești în schimb un număr care arată seria ta. Indată ce sunt locuri libere la mese, și când îți vine rândul te duci să ieși la bufet porția ce ți se cuvine. Agenții de poliție vegheză cu multă severitate; acești agenți a căror număr este acuma de 12000, să cam prea umflă, îngâmfăți și displăcuți, în bucătăriile

naționale. În adevăr, lumea este prea desă în sălile de mâncare. Berlinul este prea îngust pentru grandioasele instituțiuni ale democrației sociale.

Seriele sunt cam amestecate. Fie-care șade la masă așa cum ese de la lucru. În fața mea, un morar era lângă un coșar; coșarul rîdea mai cu inimă decât morarul. Locurile la masă sunt cam mici, te simți strîmtorat. Masa însă nu ține mult; timpul chiar hotărît pentru acesta este măsurat cu prea multă sgîrcenie. Când minutele regulamentare au trecut sub supravegherea unui agent care stă, cu ceasul în mână, înaintea fie-cărei mese, trebuie cu ori-ce preț să cedezi locul acelora cari așteaptă la spate.

Totuși ți se umple inima de bucurie când știi că în aceeași zi, în toate bucătăriile naționale ale Berlinului, la aceeași oră se mănîncă aceleași lucruri. De ore-ce fie-care bucătărie știe exact pentru câte persoane trebuie să gătească, și că aceste persoane nu mai au plictisela de a face o alegere preferabilă pe o lungă listă de bucate, nu se mai poate întâmpla nici una din acele pierderi cari altă dată erau cauză că consomațiunea costa așa de scump în restaurantele burghezime. Această economie este un adevărat triumf pentru organizarea democratico-socialistă.

La început, ne spunea vecina noastră, bucătăresă, era vorba ca fie care să-și pótă alege diferite bucate, după plac, ast-fel în cât alegerea să devie din ce în ce mai grea, cu cât bucatele gătite s'ar fi isprăvit. Însă iute s'a convins lumea că ar fi o nedreptate față cu aceia cari nu vor putea veni decât tîrziu la restaurant, fiind reținuți la muncă în orele precedente.

Tóte porțiile sunt de acciași mărime pentru totă lumea. Am rîs fórté mult de un mîncăcios care

cerea un supliment, contrar principiului de egalitate socială democratică. Ideia de a atribui femeilor porții mai mici a fost respinsă, fiind iarăși contrarie egalității celor două sexe și obligațiunei lor egale la muncă. În adevăr, ómenii cam groși, nu se prea mulțămesc cu porția ordinară. Dar este fórte sănătos ca aceia cari s'aũ îngrășat sub vechiul regim burghez să mai slăbescă nițel acuma ; întru cât privește persoanele îngrășate din cauza vieții lor sedentare, cele 8 ore maximum de muncă le dau destul timp liber ca să mai facă puțină mișcare. De alt-mintreleá orĩ și cine póte să'și aducă de acasă ca adaos de mâncare, o cantitate de pâne óre-care. Este permis acelorã cari găsesc că porțiile sunt prea mari să cedeze o parte vecinilor lor.

Dupě cum povestea vecina nóstră, ministeriul, regulând hrana poporului, a luat de bază, descoperirile experimentale ale sciinței asupra numérului de grame necesare trupului, fie în alimente azotate, (albuminã), fie în alimente neazotate (grăsimi și hidrocarbure), ast-fel încât să'l menție în aceleáși condițiuni materiale.

În tóte zilele, fie-care persoană capătă carne (150 grame aprópe de porție), cu orez, orz sau legume (mazăre, mazăre bóbe, linte, și mai în tot deauna cartofi în abundență). Joia se dá varză și mazăre. Ceea-se gătește în Berlin în fie-care zi este anunțat pe afișuri mari. Se publică dinainte lista pentru tótă săptămâna, ca altă dată programa teatrelor.

Unde, în ce parte a lumii a fost vre-odată un popor, care, ca al nostru acuma, să fi putut da fie-căruia porția sa de carne asigurată pentru tóte zilele? Chiar un rege al Franței nu-și putea închipui un ideal mai mare decât rėsolul pentru toți țăraniĩ în fie-care Duminică. Trebuie adăoga că cu tótă acéstă bază uniformă ce Statul a asigurat'o pentru

masă, fie-care rămâne liber de a mânca séra și diminéța, la cele-l'alte mese, tot ceea ce'i va place, însă bine înțeleș în limitele certificatului seș mo-netar.

Niméruí nu-í mai lipsește pâne! nimení nu mai este fără asil! Hrana asigurată pentru tótă lumea, în tóte ȓilele! Ideia că am atins deja acest țel este atât de frumósă încât ea trebuie să ne facă să ui-tăm multe incomodităȓi ce noua organisare aduce totuși cu sine. Trebuie mărturisit că porȓia de carne ar putea fi mai mare. Inșă, guvernul nostru, fiind prudent, nu voia să dea la început mai multă hrană decât se consuma până acum în termen mediú în Berlin, la prânzul principal. Mai têrȓiú, tóte vor fi la noi mai în abundenȓă și mai mărețe, crescând treptat cu nouele instituȓiuni care se vor perfecționa, când starea de tranșiȓe va dispere.

Un singur lucru mă oprește în entusiasmul meú; întristarea buneí mele soȓii. Ea a devenit fórte ner-vósă din ȓi în ȓi. De 25 aní de când suntem că-sătoriȓi, nici odată nu am avut atâta certe ca acuma, de la stabilirea nouéi organisărei. Nici bucătăriile naȓionale nu-í convin... «Acésta este, spune dênsa, mâncare ca la casarmă, și nici de cum bucătărie burgheză. Carnea este prea móle, sosurile prea slabe, etc.» Când știe cu 8 ȓile dinainte ceea-ce va tre-buí să mănânce în fie-care ȓi, ea perde ori-ce poftă. Și cu tóte acestea, de câte ori nu s'a plâns acasă că nu mai știe ce să ne gătésca, din cauza scum-pirei lucrurilor! Ce bucurie avea când, duminca, nu mai avea de gătít nimica, de óre-ce ne duceam la birt! Dar așa sunt femeile! ele aú în tot-deauna ceva de spus în contra bucatelor când nu le gătesc ele înseși.

Sper că atunci când va fi vedút numai odată pe copíi și pe moșul în stabilimentele unde se găsec, și

îi va fi găsit sănătoși și veseli, ea își va redobîndi acea liniște sufletescă ce nu o părăsea nici odată, chiar în timpurile cele mai grele ale căsătoriei noastre.

XIII. UN INCIDENT SUPĂRĂTOR

Cancelarul nostru nu mai este atît de iubit ca mai 'nainte. Imi pare cu atît mai rău cu cît nu vîd un bărbat de Stat mai capabil, mai energic, mai activ, un democrat-socialist mai practic. Însă, trebuie recunoscut că nu toți sunt așa deștepți ca mine. Orî cine crede că are ceva de spus în contra noiei organisiării, orî-cine se simte desilusionat în așteptarea sa, aruncă ocară asupra cancelarului nostru. Multe femei sunt supărate pe el de la marea mutare și de la instalarea bucătăriilor naționale. Se dice chiar că un mare partid de reacțiune se formează între femei. Bine înțeles, soția mea nu este amestecată ; cel puțin așa sper ; nici Agnes.

S'a și răspîndit sgomotul perfid că cancelarul este un aristocrat. El nu'și curăță ciubotele singur și lasă unei slugi grija să-î scuture hainele ; și tot aceiași slugă îi aduce acasă mîncarea de la bucătăria unde ar trebui să mănânce. În adevăr acestea ar fi infracțiuni grave la principiul de egalitate ; însă nu se știe bine dacă acele invinuiți sunt adevărate. În sfârșit, nemulțămirea ce partidul «Tinerilor» întreține în adins, s'a manifestat în public într'un mod fôrte urât și fôrte blamabil. Pe vechia piață a castelului, noul monument alegoric în amintirea faptelor mari ale Comunei din Paris, în 1871, a fost inaugurat ieri. De atunci, piața a fost în tot-deauna plină de curioși cari privesc acest minunat monument. Tocmai într'o zi când piața era plină de lume, cancelarul întorcîndu-se de la o plimbare la Thiergarten, trecea pe podul castelului, ca să intre prin

pórta cea mare. Deja din împrejurimile Arsenalului, se auđiră fluerături, țișete și tărăboi. Póte că gendarmii călări, din nou înființați, arátase cu prea mult zel în a face loc trăsorei cancelarului. Sgomotul mergea crescând cu cât se apropia trăsura. Se auđeau strigate de: «Jos aristocratul! jos burghezul! jos omul sätul! — Afară din trăsura! — În gârlă trăsura!» Negreșit că mulțimea era iritată de vederea unei trăsuri private, lucru devenit fórt rar acuma.

Cancelarul, la care se observa o suparare conținută, saluta totuși cu liniște aparenta pe toți, și lăsa ca trăsura să înainteze la pas spre pórtă castelului. Când da să ajungă, de odată i se aruncă noroi și tot felul de murdării, după cum se pare, de niște femei. Chiar eú l'am vedút scuturându-și haina și împedicând pe guardi să șarjeze pe aceste femei. Fapte de acest soiú sunt nedemne de democrație și nu ar trebui să se producă. Am auđit ađi că se pregătesc mari ovațiuni cancelarului.

XIV. CRISĂ MINISTERIALĂ

Cancelarul și-a dat demisiunea. Toți ómenii cu mintea sănătósă nu pot decât regreta acésta, mai cu sémă după incidentul de ieri. Cancelarul trebuie să fie cam supărat și enervat. Nu ar fi de mirare, în adevăr, căci el are de o sută de ori mai mult de cugetat și de lucrat de cât vechii cancelari ai burghezimei. Lipsa de recunoștință a mulțimei l'a supărat fóte mult; incidentul de la pórtă castelului a fost cea din urmă picătură care a făcut să debordeze vasul.

Totuși, cauza crisei ministeriale a fost cuestiunea curățirei ghetelor. Se știe acuma că cancelarul presintase deja de mult ministerului un memoriú de-

taliat asupra acestui subiect, și că ministerul amâna în tot-deauna hotărîrea sa. Acuma el cere o soluțiune imediată, și publică memoriul său în *Vorwaertz*. El reclamă în acest document, ca să i se acorde un tratament special. El nu pôte să trăiască fără a fi slujit de alt cine-va. Durata maximum de 8 ore pentru ziua de lucru, nu i se pôte aplica lui, afară numai de casul când s'ar numi trei cancelari cari în timp de 24 ore, să guverneze fie-care 8 ore.

Cancelarul explică că pierdea în fie-care dimineață mult timp și putere cu curățirea ciubotelor și a veșmintelor, cu măturarea odăiei, cu aducerea dejunului său, etc... și că prin urmare afaceri de Stat importante, ce nu se puteau trata decât de dânsul, ar fi suferit întârzieri însemnate. Ca să nu se arate înaintea ambasadorilor puterilor străine, cu haine fără nasturi (se știe acuma că cancelarul este becher), a fost silit să se ocupe el singur de reparațiunile ce nu puteau aștepta ca să fie date stabilimentelor naționale de răcomodaj: el ar fi câștigat mult timp prețios, pentru binele general al comunității, dacă o slugă i-ar fi făcut toate aceste lucruri. El adaugă că nu a voit să mănânce în bucătăriile naționale ale quartierului, din cauza numeroșilor petiționari cari îl venau literalmente. În sfârșit, el pretinde că nu s'a plimbat la Thiergarten decât atunci când nu mai putea, din cauza lipsei de timp, să ia aer în alt mod.

Tote acestea par a fi foarte drepte, dar totuși nu se pôte tăgădui că moțiunea cancelarului vatamă principiul egalității sociale și că ar putea readuce sclavagiul prin domesticitate. Căci ceia-ce cancelarul cere pentru dânsul, toți cei-l'alți miniștri și directori de minister, pôte chiar consilierii referendari, directorii marelor stabilimente naționale, primarii și magistrații municipali ar avea tot același drept

să cêră acest lucru. Pe de altă parte, este regretabil ca mașina statului, când atâtea lucruri în marea noastră organizare depind de funcțiunea ei regulată, să fie oprită din cauză că cancelarul trebuie să cöse nasturi și să curețe ghetetele sale înainte de a primi în audiență.

În ori-ce caz, acesta este o cuestiune cu mult mai importantă decât mulți și-ar putea da séma la prima vedere. Nu'mi pot încă închipui ca un cancelar, atât de remarcabil și un democrat socialist atât de înțelepe, să găsească în acest punct sfârșitul carierei sale.

XV. EMIGRARE

Crisa ministerială provocată de cuestiunea curățirei ghetelor mai duréază încă. Până ce s'o sfârși, s'a pus în aplicare o lege deja promulgată de mult asupra obligațiunei universale la muncă, așa precum vechia organizare se răzima pe obligațiunea universală a serviciului militar. Precum altă dată nu se ierta persónelor care nu atinseseră limita vârstei pentru serviciul militar să emigreze fără autorisație nici acuma nu este ertat să emigreze acelora cari sunt în vârsta obligațiunei la muncă. Ca să se permită bătrânilor înaintați în vârstă, și copiilor mici de a emigra, noi consimțim la acesta; dar emigrarea nu se pôte ierta acelora cari datoresc Statului educațiunea și instrucțiunea lor, când mai sunt încă în vârstă de a munci.

La începutul organizărei noi, aprópe numai rentierii treceau granița cu familietele lor. Capacitatea lor la muncă intra, în adevăr, în planurile noastre; dar acești rentieri, cari nu știaū alt-ceva decât să iscălêscă cecuri și chitanțe, erau în realitate așa de puțin folositori, în cât se putea renunța la concur-

sul lor. Era suficient ca să se ia măsuri pentru a-î impiedica de a lua cu dênşii parale sau valori. Trebuia încă să tolerăm emigrarea pictorilor, sculptorilor şi a mai tuturor scriitorilor. Stabilirea industriei, într'o proporţie mare, nu place acestor domni; ei se feresc de a munci în ateleerele comune, sub supravegherea Statului şi pentru folosul lui. Aşa dar, să plece! Sunt încă destui poeţi cu bună voinţă cari încalecă pe Pegaz în momentele lor libere pentru a celebra democraţia socială. Cât priveşte pictorii şi sculptorii, li se cerea numai să nu mai pue operele lor de artă la picioarele financiarilor, dar să le consacreză comunităţii; dar acesta nu convine acestor sclavi ai lui Mammon!

Însă emigrarea sculptorilor are de consecinţă că nu s'a putut încă aşeza pe bulevardul Teilor (*unter den Linden*) multe statue ale eroilor noştri. Chiar statuele nemuritorilor luptători, Stadthagen şi Liebknecht, nu sunt încă terminate. Ca despăgubire avem, pentru a orna sălile noastre de întrunire, o mulţime de tablouri luate de la salónele burghezilor.

Domni scriitori cari critică tóte, şi a căror profesiune este de a răspândi nemulţămirea în popor, sunt cu totul de prisos într'un stat care se reazimă pe voinţa majorităţii populare. Deja Liebknecht proclamase acest nemuritor principiu: «Orî cine nu se supune voinţei majorităţii şi distruge disciplina, trebuie să plece!» Aşa dar, cu atât mai bine dacă aceşti domni plec cu voia lor!

Nu era necesar de a opri emigrarea pentru acei indiviđi. Dar este straniu că chiar ómeni folositori, cari au învăţat ceva, trec graniţa în număr mereu crescând, şi să se ducă în Elveţia, în Anglia şi în America unde democraţia socială nu a isbutit încă să domnescă. Arhitecţi, ingineri, chimişti, medici, profesori, şi şefi de industrie, modelori, con-

tramaestri, emigréză în mulțime. Faptul se explică printr'un orgoliu deplorabil : acești ómeni își închipuesc că sunt ceva superior, și nu pot suferi de a primi un salariu egal cu acela al lucrătorului simplu și cinstit. Inșă Bebel scria deja cu dreptate : «Fie-care om este ceia-ce societatea l'a făcut. Ideile sunt un product zămislit de spiritul timpului în capul indiviđilor.» Trebuie să spunem că spiritul timpului rătăcit era rău în vechia societate : de acolo aceea vanitate.

După ce tinerimea va fi crescută în casele de educație ale democrației sociale și va fi pătrunsă de nobila ambițiune de a consacra tóte puterile sale comunităței, vom putea să ne lipsim de acești aristocrați ; până atunci datoria lor este de a rămâne în Germania. Prin urmare trebuie să aprobăm măsurile strașnice luate pentru împedizarea emigrărei. Este necesar să apărăm granițele, mai cu sémă cóstele mării și hotarul Elveției ; armata activă se va mări în acest scop cu numeroase bataliÓne de infanterie și cu numeroase escadrÓne de cavalerie ; păsitorii granițelor au primit ordinul de a întrebuința armele lor fără cruțare contra fugarilor. Dorim ca energicul nostru cancelar să ne mai rămăe încă mult timp !

XVI. SCHIMBARE DE CANCELAR

Dorința mea nu s'a împlinit. Cancelarul și-a menținut demisiunea și s'a ales în locu-i președintele Reichstagului. Ministerul, care și el a avut schimbări parțiale, nu s'a putut hotărâi în unanimitate să pue slugi la dispoziția cancelarului pentru conveniențele personale ale vieței sale private, și sub răspunderea sa, de óre-ce nu se putea prevedea consecințele unei atare infracțiuni la principiul ega-

lităței. Cu ce ușurință edificiul social se poate doborî, dacă din construcțiunea lui logică cade o singură piatră! Bebel scrie deja în considerațiunile sale asupra acestei cuestiuni a curățirei ciubotelor: «Munca nu necinstește, chiar când constă în curățirea ghetelor. În America, mai mulți ofițeri din vechia nobilime, au învățat'o». Guvernul era dispus să urmeze, pentru soluțiunea acestei dificultăți, direcțiunea indicată de Bebel și să cerceteze cu sollicitudine mijlocul de a curăți ghetele și hainele cu mașina. Dar canceiarul nu a primit să fie servit de mașine.

Așa dar, el s'a retras. Succesorul lui, ales de comitetul legislativ, trece de un om cu caracter mai puțin energetic și mai conciliant; nu'i place să se strice cu nimeni și el vrea să satisfacă pe cât se poate toate dorințele.

Noul cancelar s'a arătat ași cu ostentațiune în bucătăria quartierului său; a mâncat cu seria corespundătoare numărului său, și s'a plimbat pe jos pe *unter den Linden*, având la subțioare un mare pachet de veșminte pe care le duce la stabilimentul de reparațiune a quartierului pentru ca să le dea de curățit și de racomodat.

XVII. IMPRESIUNI DE ATELIER

Am avut plăcerea să obțin ași postul de controlor pe care prietenul meu din comisiunea industrială m-il făgăduise de mult. Prin urmare nu mai trebuie să lucrez ca legător la atelier. Numai dacă fiul meu Franz, la Leipzig, ar putea și el să părăsască masa de imprimat! Nu fiind-că desprețuim ocupațiile noastre profesionale dar lucrurile stau pentru fiul meu ca și pentru mine. Cele ce se petrec acum în ateliere nu ne convine de loc. Nu se mai muncește pentru a'si

câştiga pâinea. Cu tóte că Schiller a fost un burghez, aceste versuri ale lui mi-au plăcut în totdeauna :

«Ceia ce face gloria omului — și inteligența ce i-s'a dat spre acest scop — este că simte în sufletul său ceea ce mâna sa execută».

Din nenorocire camaradii noștrii din ateliere nu simt mult. S'ar putea dice că atelierele nu sunt acuma alt-ceva decât locuri unde se pierde timpul. Cuvântul de ordine este acesta : a merge încet pentru ca vecinul să pôta urma. Nu se mai face lucru cu đioa, fiind-că nu se potrivește cu egalitatea salariilor și durata muncei. Cu un salariu asigurat, îmi scrie Franz, se dice acuma : Dacă munca nu se face ađi, se va face mâine. Aplicația și zelul trec de naivitate și prostie. Dar apoi, la ce bun ? Nu vęd nici un folos ca să fii muncitor în loc de a fi leneș. Nimeni nu 'și mai croește singur tericirea ; trebuie să suferi sórta ce ți-o impun alții». Așa vorbește Franz. Acum are mai multă dreptate decât odiniórá.

Nu'si póte închipui cine-va cât material și câte instrumente se stric acuma prin nebăgare de sémă și negligență. Nu știu ce ași fi făcut, când eram maestru, dacă ași fi avut lucrători ca aceia cari lucrez acuma. Ó dată nu m'am putut stăpâni ; mi-am pierdut răbdarea și am rostit un mic discurs care nu era rău :

«Colegi, societatea așteptă ca fie-care să'si împlinescă datoria. Nu mai avem acuma decât 8 ore de muncă ; voi sunteți toți vechi democrați-socialiști. Bebel al nostru a exprimat odiniórá speranța că, în noua organizare, o atmosferă morală ar împinge pe toți spre emulațiune. Gândiți-vę, camaradi, nu mai muncim pentru exploatatori și capitaliști, dar pentru societate ; fie-care dintre noi datorește tot societăței».

«Bine predică, îmi strigaă toți. Ce păcat că nu mai avem trebuință de preoți. Bebel ne-a făgăduit patru ore de muncă pe ăi dar nu opt. Societatea este mare. Ce folos să'mi bat capul și să mă obolesc pentru o societate de 50 milioane de ómenî, când cei-l'alți 49.999.999 nu sunt așa de nebunî? Și ce ași putea să'mi cumpăr cu a cindecea milionă parte din prisosul ce ar produce munca mea, presupunând că acea parte mi-ar reveni mie?»

Și apoi începură să cante în cor: «Dacă societatea nu-ți mai convine, caută'ți alta».

De atunci, bine înțeles, nu am mai deschis gura. Din nenorocire, s'a întâmplat acelaș lucru lui Franz. Acolo, ăiarul este rar tipărit la ora exactă, cu tóte că sunt pentru fie-care tóie cu jumătate mai mulți compositori decât odiniórá. Cu cât serata înaintéză, cu atât se bea mai multe butóie de bere și cu atât se înmulțesc greșelile de tipar.

Se întâmplase ca Franz să înlocuiască pe paginatorul pune în pagină care era bolnav, și el ceruse în mod politicos să fie ceva mai multă liniște în atelier; de-o-dată întreg personalul începu să cante *marselieza*, insistând mai cu sémă asupra cuvintelor «jos tirania!»

Sunt ca altă dată contrameștri și primî lucrători, în ateliere, dar ei sunt aleși de lucrători și depuși de dênșii când nu mai sunt bine vėduți de subordonații lor. Așa dar nu îndrăznesc să se strice cu instigatorii nici cu majoritatea. Aceia cari, ca Franz și ca mine, nu împărtășesc acéstă purtare. sunt rău vėduți. Acum colegii lor, acum contrameștri lor îi maltratéză. Și totuși nimeni nu póte să părăsescă atelierul seă precum nici soldatul plutonul unde este maltratată de un sub-ofițer.

Fostul cancelar a înțeles'o bine, dar nu a putut să facă nimica. Legea penală e dictată sub influența

sa contra infracțiunilor la datoria muncii stă afixată în fie-care atelier cât nu o rupe nimeni. O listă întrégă de pedepse amenință lenevia, nebăgarea de sémă, neglijența, insubordinația, necuviința față cu superiorii; aceste pedepse sunt suprimarea certificatului de bani, a porțiunii de carne, chiar a prânzului întreg, închiderea într'o casă de corecțiune. Dar când nu e nici unul care să se plângă, nu e nici judecător.

Directorii de ateliere sunt aleși și ca contramaestrii, și nu îndrăznesc nici ei să se strice cu alegătorii lor. Afară de acésta, procedura este atât de complicată în cât este greu de a obține o condamnare.

Nu de mult, câți-va zidari, aũ fost denunțați de public fiind-că se odihneau prea mult și examineau prea minuțios fie-care pétră întrebuințată la lucru; altă dată, întreg personalul unui atelier, a fost transferat dintr'un oraș într'altul. Dar, în regulă generală, aceste deplasări nu aũ loc decât pentru motive politice. De aceia, partidul «Tinerilor» cere acuma ca inamovibilitatea judecătorilor să se întindă tuturor lucrătorilor.

De altmintrelea, deplasarea nu este un leac suficient. Fie-care regăsește pretutindeni, după principiul egalității sociale, acelaș salariu, aceiași hrană, aceiași locuință. ce le a părăsit. Pentru mulți nemulțămii, deplasarea este o schimbare plăcută; numai bătrânii sufer de acésta, fiind-că ei nu se despărtesc ușor de nevestele și de copiii lor. Dar Roma nu s'a clădit într'o singură zi. Ce însemnéază acest spirit de egoism care domnește în ateliere, dacă nu detestabila moștenire a unei societăți în care fie-care caută să întrécă pe cei-l'alți? Școlile noastre nouă, nouele noastre case de educație vor crea în viitor și peste curând o atmosferă morală în care

copacul democrației sociale va da ramure frumoase, aducând umbră și fericire întregii omeniri.

XVIII. SUPĂRĂRI DE FAMILIE

Era o duminică, dar nu o duminică de altă dată. Soția mea obținuse în sfârșit voie să meargă să vadă pe Anicuța, ați după amiază : regula stabilimentelor mari nu permite vizitele rudelor decât pe rând. Ce bucurie simțise nevasta mea la idea numai de ași revedea copila ! Ea înfășură cu îngrijire într'o basma bombónele și jucăriile pe care Anicuța le iubea, ca să i-le ducă ; însă, spre marea ei supărare, fu silită să lase pachetul la intrare. Copiii nu pot avea jucării în particular, acesta nu se potrivește cu educația în sensul egalității sociale. Tot așa e și cu prăjiturile și cu bombónele ; s'ar ivi atunci certe și lupte, și s'ar tulbura regularitatea prânzurilor. Soția mea nu cunoștea încă toate aceste dispoziții nouă, căci, în stabilimentul unde este, ia este ocupată la bucătărie, nu la copii.

Buna mea nevastă își închipuise că bucuria Anicuței, revădend'o, va fi mai viue, mai mare, mai expansivă. In acest nou mediu, copila a fost mai puțin familiară decât înainte. In adevăr despărțirea nu a fost încă prea lungă ; dar, pentru copii mici, se poate dice : ochii ce nu se ved, se uită. Afară de acesta, din nenorocire pentru Anicuța, idea de a revedea pe mumă-sa fusese intim legată cu aceia a bombónelor și a jucăriilor ce trebuia să-i aducă ; mama ei venea însă cu mâinile góle. Anicuței îi plăcea mai bine să urmeze cu jocurile ei cu cei-l'alți copii decât să primescă desmierdările mumei sale. Soția mea o găsește cam palidă și schimbată. Schimbarea de traiu și de hrană poate să fie cauza. In acest stabiliment, ca și

în cele-l'alte, toate se fac încă în mod economic și exploatarea pe o scară întinsă nu permite ca fie-care să fie tratat cu îngrijire. De altmintrelea, copila se schimbă des la față; și dacă Anicuța ar fi la noi, mumă-sa, cu experiența ce o are, nu s'ar îngriji. Dar la distanță lucrurile stau alt-fel; mumă-sa se gândește ușor la o bătă ce nu o poate combate.

Afară de acesta, soția mea a fost foarte supărată de o conversație cu una din supraveghetorele stabilimentului. Acesta din urmă întrerupse în mod brusc plângerile sale asupra despărțirii copiilor mici de părinții lor, zicându-i: «În toate zilele auzim ast-fel de vaiete. Chiar vaca, care nu are inteligență, se consolază curând când i-se ia pruncul ei. Dar cu cât mai mult femeile, care aparțin speciei gânditoare, ar trebui să facă tot ca și vaca!»

Soția mea voia să se plângă la direcție de grosolană a acestei femei. O îndemnai să n'o facă, căci acesta ar putea să se răzbune pe spinarea Anicuței. Acea femeie nu a avut nici o dată copii, și nu mai poate găsi un bărbat, cu toate că profitase în multe rânduri de emanciparea femeii ca să facă singură propuneri de căsătorie.

Soția mea nu se întorsese încă de la stabiliment, care este foarte depărtat, când veni bunicul. Bătrânul suise cu greutate scările înguste și întunecose ale noului nostru domiciliu. Ani fost fericit că soția mea nu era de față, căci plângerile tatălui său ar fi întristat-o și mai mult.

În adevăr el nu se plângea decât de lucruri de nimic și accesorii. Dar bătrânii țin la mici obiceiuri cari sunt împedicate cam brusc. Sănătatea, zicea el, nu mai este așa bună; el simte dureri pe ici, junghiuri pe colo; nu am văzut nici o schimbare exteriură, dar mi-se pare că acumă moșul are mai mult timp ca să se gândească la sineși decât mai nainte,

în cercul nostru de familie, unde era distras de o mulțime de lucruri. Îi plăcea să fie lângă mine în atelier și căuta să fie folositor. Ceia ce făcea nu avea nici o importanță, dar era ocupat. Pentru bătrâni, răgazul nu este un bine, căci munca, cât de mică se fie, are un interes în traiul lor, îi lăgă de present, îi preservă de o decadență fizică și morală prea timpurie. Nu puteam să las să se întorcă singur la stabiliment bătrânul, care era foarte iritat de absența mobilelor noastre în noua locuință, așa dar am plecat împreună cu dânsul.

Din nenorocire, Ernest a venit să ne vadă pe când plecasem cu bunicul și soția mea nu să întorsese încă. A găsit ușile închise. A povestit fiului vecinului nostru, vechiul său camarad de jocuri, că o nostalgie gróznică îl împinsese să ne vadă într'un moment de libertate ce obținuse. El tot nu se póte obicinui cu stabilimentul unde învață. El vrea să fie lucrător; nu vrea să învețe decât ceia ce se referă la meseria lui; sunt convins că el ar fi în adevăr un bun lucrător. Dar ministrul nostru al instrucțiunei publice crede, ca Bebel, că ómenii sunt născuți cam toți cu aceeași inteligență, și că, prin urmare, toți sunt datorii să primescă, până la 18 ani, când începe educația practică, aceeași educație intelectuală, fundamentul necesar a viitóreii egalității sociale.

XIX. PETRECERI POPULARE

Acuma pe tóte piețele publice ale Berlinului a cîntă musica. Noul cancelar știe cum se câștigue iubirea poporului. În fie-care teatru, sunt duoë representații gratuite pe ți, și trei duminica. Bine înțeles teatrele lăsate de burghezime poporului muncitor sunt cu mult prea mici; alte mari localuri,

bisericii spre exemplu, au fost dar întrebuințate pentru plăcerile poporului. Intru cât privește bisericile, mai sunt încă câteva persoane care se scandalisază și nu se pot lăsa de prejudecăți ce le vin de la educația lor. Inșă bunurile bisericesti sunt bunuri naționale, și bunurile naționale, după legea fundamentală a Statului, formulată din luna Octombrie 1891, la congresul din Erfurt, nu pot fi întrebuințate pentru cerințe bisericesti și religioase.

Bine înțeles, nu se joca în toate teatrele decât piesele care laudă pe toate tonurile noul regim, și care amintesc într'un mod strașnic infamia exploatatorilor și a capitaliștilor de odinioară. In adevăr, toate acestea devin cam monotone, ele însă întăresc sentimentele cele bune, lucru ori-cum necesar din când în când.

La început, fie-care era liber să meargă la teatru unde și cum voia, dar și aicea, concurența nerușinată a fost înlocuită de o organizare metodică a plăcerilor populare. Piesele clasice ale democrației sociale erau jucate în fața băncilor goale, pe când în teatrele cele Palte un ac nu ar fi căzut jos; erau adevărate bătălii pentru locurile cele bune. Ași consilierii municipali repartisază reprezentațiile în serii între diferitele cartiere și strade. După aceia, directorii de teatre lasă să se tragă locurile la sorți de persoane anumite pentru fie-care reprezentație, așa cum s'a făcut la Berlin în 1889 pentru teatrul popular democratico-socialist.

Inșă, fericit în dragoste, nenorocit la joc; am făcut experiența cu această ocașie. Soția mea și cu mine, am tras la sorți în trei rânduri unul după altul locuri atât de próste în cât soția mea nu audea nimica și eu nu vedeam nimic. Trebuie să mărturisesc că dânsa nu prea aude bine și că eu nu prea ved

bine : două lucruri cari, la teatru, nu se prea unesc cu egalitatea socială.

Numerose întruniri publice pentru danțuri organizate de municipalitate, au avut loc în toate serile. Admiterea este fixată în acelaș mod ca pentru reprezentațiile teatrale; tineri și bătrâni au cu toți dreptul de a lua parte. Reforma danțului în sensul democratico-socialist oferea câte-va dificultăți. Se pune în practică egalitatea socială dată femeilor făcând să alterneze mereu pe rând când domni și când damele. Bebel a spus: «Femeia primește și face propuneri de căsătorie»; dar când s'a încercat să se pue în aplicație acest principiu permitându-se amânduror sexuri să facă invitațiuni pentru fie-care danț, în curând s'a lăsat acest sistem, de óre-ce el amenința de a schimba buna ordine într'o confușiune sgomotósă.

Diarul *Vorwaertz* a publicat în acéstă privință o serie de comunicări interesante, în care se discuta cu subtilitate și cu adâncime cestiunea următoare: există pentru danț, în societățile socialisate un drept al femeilor asupra bărbaților și a bărbaților asupra femeilor?

Din obligațiunea egală la muncă, a scris o damă în *Vorwaertz*, decurge dreptul la un salariu egal. Deci, jocurile organizate de Stat fac parte din răsplata muncii. Dar dacă, pentru o damă, nu se poate admite joc bine organizat fără cavaler, este cu atât mai evident că fără dame nu este nici o plăcere pentru cavaleri.

În consecință, onorabilul autor al articolului propunea să se întrebuițeze tragerea la sorți pentru a se forma părechile la fie-care danț, conform principiului egalității sociale, fără distingere de tineri și de bătrâni, de frumoși și de urâți. «Tot ast-fel precum, în societatea socialisată, nimeni nu stă fără

lucru, nici fără adăpost, nu va mai fi în întrunirile pentru dans damă fără cavaler».

Însă într'un alt articol, un profesor de drept natural modern, a arătat că dintr'o asemenea organizare a danțurilor, s'ar putea ajunge la grave consecințe logice, să se admită, de pildă, dreptul Statului de a regula căsătoriile prin calea tragerei la sorți între toți bărbații și toate femeile.

Tot ast-fel precum căsătoria este un contract privat, pus în afară de intervenirea orî-cărui funcționar, legătura momentană stabilită între un dănțuitor și o dănțuitoare trebuie să păstreze caracterul unui contract privat; ordonatorii jocului nu trebuie prin urmare să se amestece în angajamente, nici prin calea tragerei la sorți nici alt-fel.

În adevăr trebuie să fie multe dame pentru care egalitatea socială atrage după sine suprimarea orî-cărei distingere între cei căsătoriți și cei necăsătoriți. Acum în urmă, aceste dame s'aun unit cu partidul «Tinerilor», cu toate că cea mai mare parte dintre ele sunt cam înaintate în vîrstă. Intindînd pînă și la femei dreptul de sufragiū, s'a cam contribuit să se întărească opoziția pentru alegerile viitoare la Reichstag.

Noul cancelar a început să pregătască aceste alegeri Primele instituțiuni ale Statului democratico-socialist au dat atîta de lucru guvernului în cât el nu putuse încă să se ocupe de ele. Dreptul de alegere activ și pasiv, este acordat tuturor, fără distingere de sex, de la 20 ani în sus. După hotărîrea luată la congresul din Erfurt în octombrie 1891, sistemul votului proporțional este pus în vîgore; adecă se va forma circumscripții electorale întinse pentru numirea mai multor deputați, și fie-care partid va avea în Reichstag un număr de

representanți proporțional cu numărul de voci obținut de dânsul.

XX. EXPERIENȚE SUPĂRĂTOARE

Soția mea și cu nora mea vegheză foarte târziu noaptea ca să cöse ceva în ascuns. Este vorba de o rochie nouă pentru Agnes.

În calitate mea de controlor, și strict vorbind, aș fi dator să le denunț tribunalului penal pentru supra-producțiune prin prelungire a duratei maxime de muncă. Însă, ele nu fac parte din cele 50 persoane supuse controlului meu.

Aceste două dame vorbesc foarte mult cât lucrez împreună. Dacă am înțeles bine, ele nu au găsit în magazie ceia ce căutau și o fac înseși transformând alte veșminte.

Amândouă se plâng împreună de magaziile noi. Etalaj, reclamă, trimitere de cataloge, toate acestea au încetat; nimeni nu mai poate, fi înștiințat, dic ele asupra noutăților și asupra prețurilor. Vândătorii puși de Stat vorbesc tot atât de puțin cât și împiegații de căi ferate. Concurența magazielor între ele bine înțeles că nu mai există; fie-care prăvălie vinde numai un fel de marfă. Așa cere organizarea producțiunii și consumațiunii.

Așa dar este foarte indiferent vândătorului să se cumpere ori nu. Mulți vândători iaă un aer posomorît îndată ce ușa prăvăliei se deschide, intrerupându-i poate în mijlocul unei citiri sau a unei conversațiuni interesante. Cu cât ceri să'ți arate mai multe lucruri și faci prin urmare mai multe întrebări asupra calității și solidității stofei, cu atât ei se arată mai reütăcioși. În loc de a'ți aduce marfa cerută dintr'o altă parte a prăvăliei, ei spun că n'o au.

Dacă ceri haine gata (căci nu este permis să se confecționeze, chiar pentru trebuințele personale, afară de orele maxime de muncă) te afli într'o nenorocire complectă. Incercarea se face ca pentru miliție; trebuie cu orî-ce preț ca numărul ales să'ți convină. Dacă comanđi haine, și la încercare ele nu sunt tocmai potrivite, îți trebuie o elocuență enormă pentru a convinge pe vîndător să ți le îndrepteze. Dacă nu reușești, ești silit să le ieși așa cum sunt sau să faci un proces autorității administrative competente.

În adevăr, procesele se fac acuma fără multă cheltuială. După cum decretase deja congresul din Erfurt, în octombrie 1891, justiția și asistența judiciară sunt gratuite. În consecuență s'a înmulțit numărul judecătorilor și al advocaților; dar nici aceștia nu sunt îndestulători, căci plîngerile asupra insuficienței și imperfecțiunii obiectelor date de atelierele naționale, asupra defectelor locuințelor și a hranei, asupra grosolanei purtării a vîndătorilor și celor-l'alți împiegați, sunt tot atît de numeroase ca și picăturile de apă în mare.

Deci, cu ședințe de 8 ore pe zi, tribunalele nu reușesc să satisfacă cerințele, cu tôte că advocații nu caută de loc să trăgăneze procesele. Din contra, lumea se plînge că de cînd li s'a suprimat onorariul și de cînd ei au devenit funcționari publici, nu mai ascultă pe clienții lor și caută să expedieze tôte cauzele de odată, și cu cea mai mică ostenelă posibilă. Așa dar, cu tôte că justiția este gratuită precum și apărarea, mulți cari nu caută în procese numai un fel de petrecere, se hotărăsc a suferi cu răbdare tôte nedreptățile pentru a scăpa de supărare și de pierdere de timp.

Este întristător de a vedea cît de mult se înmulțesc atentatele la proprietate, cu tôte că aurul și argintul

sunt suprimate. În calitate mea de controlor, văd acum în culise multe lucruri ce mi scăpau altă dată din vedere. Numărul pungășiilor este de șapte ori mai mare decât înainte. Impiegați de ori ce fel vând marfa furată de la Stat în schimbul unei retribuții personale sau a unui serviciu óre-care; sau își fac slujba fără a scóte, după cum le este datoría, sau a depune la casă, cuponul ce cumpărătorul trebuie să'i dea. Înșelând asupra cuantitátei și cuálitátei obiectelor vândute, ei se încercă să compenseze ceia ce lipsește și nu póte fi represintat de cuponul corespundător.

Se întâmplă fórté des furturi de certificate de bani. Fotografiiile de pe certificate nu au putut, în masa transacțiunilor, să împedice întrebuințarea cupónelor de terțe persóne. Fágăduința și darurile de tot felul, celor ce au influență, pentru a obține locuri sau un fel de muncă plăcută, se fac chiar de funcționarii cei înalți. În tóte conferințele nóstre cu controlorul șef, ni se atrage atențiunea, în interesul controlului, asupra acestor manopere rușinóse.

Până acum, mă legănasem cu speranța că lucrurile vor fi ameliorate când fasa de tranșiție va trece. Dar, nu mai pot rămâne orb : réul crește din ți în ți. Unul dintre colegii mei voia să mi'l explice ađi în modul următor : de când ómenii nu mai pot, prin sirguintă și într'un mod legal, să'si ridice condițiunile de existență de-asupra nivelului uniform impus tuturor, tot gândul le este ca să'si procure într'un mod nelegal acea ameliorare a sórtei lor, ced munca nu le dá.

XXI. FUGA

Am petrecut câte-va ȃile gróznice. Duminică, fórté de diminéțá, Franz sosi de la Leipzig, mer-

gînd la Stettin unde pretindea că este transferat. Cu cât soția mea arătase puțină surprindere la sosirea lui, cu atât se arătă foarte emoționată la plecarea lui; plîngea cu o adîncă durere, 'l îmbrățișa cu o dragoste nespusă, și nu voia să se despărteze de dînsul. Franz își luă ziua bună de la mine par'că nu mai era să mă vadă. Pe Agnes, logodnica lui, nici nu-am văduț'o; ei voră să mērgă împreună la gara drumului de fier pentru Stettin.

Mercuri, citeam nevestei mele, cu o voce indiferentă, în *Vorwaertz*, vestea că niște emigranți fugari măi fuseră încă împușcați pe cōstele mării de grăniceri. Soția mea înspăimântată, strigă: «Unde?» Când i-am rēspuns: «In portul de la Sassnitz», ea cădu leșinată. Am reușit cu multă greutate s'o aduc cu încetul în fire. Imi povesti că Franz și Agnes plecaseră împreună duminică, nu pentru Stettin, dar pentru Sassnitz și Rügen, ca să părăsescă Germania pe acolo. Jurnalul explica că emigrații fugari se opuseră cu tărie cînd corabia daneză venind de la Stettin fu supusă visitei, la oprirea sa la Sassnitz, de guarda graniței, și că fugarii fură cu sila reađuși pe uscat.

Trecură cāte-va ore teribile pentru noi, între durere și temere, pānă ce un număr al diarului *Vorwaertz* publică numele morșilor și a rānișilor. Franz și Agnes nu erau pe acea listă. Dar ce sōrtă avuseră?

Atunci soția 'mī spuse tot ce se 'ntîmplase. Chiar înainte de plecarea lui de la Berlin, cu ocașia serbării zilei de naștere a mumei sale, Franz îi comunicase neștrămutata lui hotărîră de a părăsi cāt măi curānd Germania, unde starea lucrurilor îi era nesuferită. El rugă cu insistență pe mama lui să nu'mi spue nimica, cāci se temea de rezistența mea, din causa respectului meu pentru lege. Soția mea se

'ncercă în zadar să'l oprască; el persistă în hotărîrea sa și sufletul mamei nu mai opuse nimica stăruințelor fiului. De mult soția mea pusese la o parte câte-va monede de aur a căror existență n'o cunoșteam. Acastă sumă servi lui Franz ca să plătescă locul seă în corabia străină.

Agnes se mai opunea. Era gata, la trebuință, să urmeze pe Franz ori unde, dar nu vedea necesitatea de a se despărți de tóte cele-l'alte ființe ce le iubea aice. Inșă din ce în ce propria ei situație deveni mai penibilă, lucru ce 'l aflu numai ađi. Tînera copilă, liniștită și cu minte, lucra înainte în casa părintescă și ducea lucrurile gata la marea prăvălie de mode pentru care lucra. Acuma însă era silită să munțescă într'unul din stabilimentele mari de cusătorie ale Statului și să stea tótă ăiua închisă într'o sală comună cu niște femei dintre care multe aű moravuri necuviinciose. Multe vorbe și porniri ciudate o indignaseră, cu drept cuvânt. Plângerile și reclamațiunile ce le făceau erau în detrimentul ei. Grație frumuseței sale, unul dintre șefii stabilimentului nu'î dădea liniște, și fiind respins cu o óre-care violență, se rěsbună făcendu-ı fel de fel de șicane în privința muncei. S'ar fi putut întâmpla aceleași lucruri odinióra, însă atuncea găseai scăparea căutând de lucru într'o altă casă, pe când ađi mulți directori consideră lucrătorii ca niște sclavi supuși lor fără nici o apărare. Inalții funcționari o știű, dar mulți dintr'înșii nu fac o mai bună întrebuițare a puterei lor, și judecă prin urmare cu multă indulgență plângerile și reclamațiunile ce le parvin. Așa dar părinții și logodnicul feței amenințate în onórea ei nu mai aű alt mijloc de cât principiul legitimei apărări. Ast-fel fapte grave ca omorul, devin consequența unei atare stări

de lucruri, după cum îl aflăm dilnic în întrunirile noastre de controlori.

Agnes, care este orfană, nu are nici un apărător la Berlin. Scrisorile și plângerile sale neîntrerupte disperară pe Franz la Leipzig, și 'i întăriră hotărîrea de a nu mai întârzia cu executarea planului său de fugă. Agnes nu mai voia acuma nici o întârziere. Soția mea îi dete ajutor în cele din urmă nopți ca să facă hainele necesare pentru călătorie și să pregătască tot. Ast-fel ajunserăm la duminica hotărîtore a căror evenimente ne ținură atâta timp într'o grósnică temere. În sfârșit după 8 zile, primirăm de la copiii noștrii o scrisore din Anglia. Pescarul la care dobândiseră un adăpost la Sassnitz era rudă depărtată cu nevasta mea. Populația acestei cöste a mării este în genere opusă stărei noi de lucruri, fiind-că aũ perdut acuma slujba puțin ostentore și förte danică de băiași. Societatea socialistă nu permite băile de mare decât acelora căroră medicii le ordonă, după o examinare amănunțită a unei comisiuni speciale.

Pescarul nostru avu prudența de a se opune intențiunei ce aveau copiii noștrii de a fugi într'una din corăbiile care sunt de cât-va timp supuse unei speciale supravegheri. În momentul tocmai când atențiunea grănicerilor era fixată asupra acelei corăbi, pescarul îi conduse cu barca lui până la Stubbenkammer și reuși să-i depue într'un vas englez care se întorcea de la Stettin în Anglia. Englezii, a căror comerț suferă mult de noua organizare a Germaniei, sunt în tot-deauna dispuși a aduce supărări guvernului socialist, primind pe emigranții fugari. Agnes și Franz sunt dar bine sosiți în Anglia și ađi ei aũ și plecat pentru America. Bieții copii! Cât aũ suferit! Și biata mea soție care atâta timp a tăcut temerile sale! Ce-ași mai putea să fac

pentru dânsa ca să-i răsplătesc acea bunătate de mamă !

XXXII. NOUA SCHIMBARE DE CANCELAR

Nemulțămirea a ajuns la culme la țară când s'a aușit de concertele date în piețele publice ale Berlinului și de reprezentațiile teatrale gratuite. În toate localitățile mici, se cere egalitatea socială și obligația de a plăti în mod egal pe toți aceia cari fac o muncă egală precum și stabilirea pretutindenă a aceluiași petreceri în sarcina comunității. Însă locuitorii sătenii sunt deja lipsiți de luminatul cu gaz, de lămpile electrice și de încălzitul cu calorifere.

Vorwaertz s'a încercat să potolască spiritele prin frumoase descrieri a foloșelor traiului cămpesc, prin considerațiuni idilice asupra petrecerilor în sînul naturii și a plăcutei influențe ce are aerul curat de la țară. Dar acestea au fost luate drept batjocură. Dar unde sunt petrecerile în sînul naturii când plouă, și când ninge? Dar unde este aerul curat în locuințele înguste și în grajdurile pentru vite? Toate comunicările trimise ȋiarului erau pline de plângeri de acest soi. — «Nu era alt-fel odinioară! răspundea ȋiarul. — «Bine înțeles, mai spuneau încă sătenii, dar odinioară toți aceia cărora nu le mai plăcea țera, puteau să se mute în oraș, pe când acuma țaranul a ajuns rob al pământului până ce'i va place guvernului să'l mute din loc; prin urmare sătenii au dreptul să se bucure la țera de aceleași lucruri ca orașenii, în virtutea principiului: Drepturi egale pentru toți.»

Cancelarul nu a știut cum să scape. În adevăr este ceva mai greu de a governa decât de a curăți ghete și haine. Organizarea petrecerilor populare

era singur lucrul ce reușise. Dar, cu cea mai mare bună-voință din lume, nu se putea stabili în fie-care colț de stradă o sală de concert, un circ și un teatru. Cancelarul avu idea de a trimite în fie-care duminică câte-va sutimi de mii de Berlinezi să se bucure în sînul naturei afară din oraș, și să aducă un număr egal de săteni în teatrele din Berlin. Din nenorocire, timpul a fost prea nepotrivit pentru această potrivire socială. Când ploua, Berlinezii, cu tóte că sunt fórte iubitori de păduri și de câmpii, nu voiaū a se supune acelor petreceri umede, pe când sătenii luaū cu plăcere locul Berlinezilor în petrecerile populare.

Așa dar, cancelarul supărând de o potrivă pe Berlinezi și pe săteni, a fost silit să'și lase scaunul, temându-se ca nemulțămirea excitată în contră-i să nu exerciteze o influință defavorabilă asupra alegerilor Reichstagului. S'a suspendat tóte petrecerile gratuite; Berlinul este fórte nemulțămît de această suspendare. Ca odinióră, nu se mai póte pētrunde în teatre decât plătindu-se în schimbul unui cupon scos din condicuță.

Secretarul Tesaurului a fost ales ca să succedez cancelarului. El trece de un om hotărît, și de un bun calculator. Acest din urmă punct este cu atât mai important cu cât se vorbește în ascuns despre lipsa de echilibru între cheltueli și venituri în societatea noastră socialistă.

XXIII. COMPLICAȚII EXTERIOARE

Se adună din nou cu grabă și se pune în stare de serviciu întréga flotă de rēșboiū, lāsată de vechiul guvern. Armata activă, care pentru menținerea ordinei interióre și supravegherea hotarelor a fost în sfârșit mărită până la 500.000 ómeni, are să se

mai mărescă încă sub influența noului cancelar, în vederea pericolelor exterioare ce ne amenință.

Intr'un discurs rostit înaintea Comitetului legislativ de ministrul afacerilor străine pentru a justifica aceste măsuri, oratorul a arătat că din nenorocire supărările, complicațiile, greutățile mereu crescânde cu puterile străine, silesc a recurge la asemenea precauțiuni.

Nu e vina ministrului afacerilor străine. În Statul socialist, acest minister servește de intermediar în toate schimburile de marfă cu străinătatea. El prin urmare trebuie să negocieze prin note diplomatice asupra tuturor plângerilor ce se ivesc din calitatea defectuoasă sau din darea în primire neexactă a mărfurilor exportate. Certele ivite prin relațiuni de afaceri întrerupte sau schimbate, sau printr'o concurență supărătoare, certe odinioară inevitabile în domeniul comerțului privat, se ivesc adî de la Stat la Stat. Acesta este inherent instituțiunilor nouă.

Dar, spune cu drept cuvânt ministrul afacerilor străine, conștiința democrației sociale internaționale, simțimentul fraternității tuturor popórelor ar trebui să producă aici rezultate cu totul diferite de greutățile de care suntem din nenorocire înconjurați; ar trebui să rezulte concordia, concilierea, pacea. În adevăr, nu ne putem mira de deplorabilul spirit al Englezilor, acești coconași de la Manchester, cari, cu veriî lor, Americanii, nu voesc să audă de democrația socială. Ei nu pot uita că continentul socialist european, anulând toate titlurile de valóre asupra Statului, toate acțiunile, etc., a scăpat ast-tel de orî-ce datorie față cu Englezii cari aveau valori continentale. Dar acești ómeni lacomi de bani ar trebui și ei să înțelégă că Germania, prin această anulare, a pierdut mai multe miliarde decât a câștigat, căci toate titlurile austriace, ungare, rusesci, italiene,

etc. care erau în mâinile Germanilor, au fost declarate nule și fără valoare de guvernele socialiste ale acestor țări.

Din nenorocire, aceste guverne nu voesc a recunoște că, într'un înalt simțiment al caracterului internațional al democrației sociale am primit fără murmur să nu ni se mai plătescă dobândile titlurilor noastre străine. În egoismul lor neconsiderat, ei merg până a nu voi să ne cedeze decât cu bani gata sau în schimbul imediat a altor mărfuri, acele din articolele lor de care Germania are trebuință și a căror valoare o plăteam mai înainte cu cupónele noastre de dobândi. Plata cu bani gata nu a adus nici o supărare guvernului nostru cât timp el a putut să dea pentru a balanța socotelile, aurul și argintul monetizat și ne monetizat ce ne au devenit de prisos. Dar după ce ne-am lipsit ast-fel de tot metalul nostru prețios, întâmpinăm cu Statele socialiste vecine tot aceleași greutateți ce le avusesem cu domniile Englezii și cu Americanii, ca să le trimitem ca de obicei obiectele noastre manufacturate și să primim de la ei în schimb ceia ce ne trebuie ca grâu, lemne, in, cânepă, păpușoi, lână, bumbac, petrol, cafea, etc. În societatea socialisată, ei nu mai au trebuință de produsele manufacturate germane precum mode și confecțiuni, broderii, altițe, bibiluri, șaluri, mânuși, pian, cristale fine și alte fleacuri de acest soi. De când s'a stabilit egalitatea socială, propria lor producțiune este foarte îndestulătoare pentru aceste articole.

Domniile Englezii și Americanii, din cauza ostilității lor față cu democrația socială, spun mereu că obiectele manufacturate germane, și în special produsele metalurgice și textile, chiar până și colțunii și jucăriile de copii sunt fabricate acum cu atâta imperfecțiune și neglijență în cât nu mai vor să

dea acelaș preț ca mai nainte și se gândesc să și-le procure de aiurea. Cu toate acestea, guvernul nostru de abia își scóte cheltuielile, din cauza măririi producțiunei. Ori-ce încercare de înțelegere internațională pentru adopțiunea unei durate maxime a zilei de muncă, nu a isbutit, de óre-ce guvernele socialiste, în egoismul lor național pretind că, în acéstă cuestiune, trebuie ținut séma înainte de toate de condițiunile particulare ale fie-cărei țeri în privința climatei, caracterului locuitorilor, etc.

Ce trebuie să facă guvernul nostru? Dacă, de la socializarea Germaniei, nu mai avem trebuință de mătase și de vinul din străinătate, acéstă economie nu póte compensa miliardele pierdute asupra exportărei nóstre. Așa dar nu este de mirare ca notele diplomatice să ea în fie-care și un caracter mai înțepător. Deja la est și la vest, s'a înscințat că Germania, dacă nu mai póte hrăni populația ei ar trebui să cedeze unele părți ale teritoriului său statelor vecine. S'a și discutat cuestiunea dacă nu s'ar putea și dacă nu ar fi bine ca să se ea dinainte cu sila acele teritorii, ca niște lucruri amanetate, pentru a garanta datoriile acumulate ce Germania a contractat față cu vecinii săi.

Afară de acésta, străinii loviți prin anularea titlurilor de valori germane, căută să se despăgubéscă confiscând mărfurile și vasele germane pretutindenī unde au ocașie s'o facă. Ajutóarele date emigrațiilor germani în fuga lor, de bastimentele străine, sunt mereu cauza unor desbateri supărătóre.

Intr'un cuvânt, speranța că stabilirea democrației sociale are să fie sinonimul păcei vecinice între popóre amenință să devie tocmai sinonimul certei și a rěsbóelor. Comitetul legislativ, conchide ministrul, nu și póte ascunde necesitatea de a pune din nou

flota în stare de război și de a mări în același timp efectivul armatei active până la un milion de oameni.

XXIV. AGITAȚIE ELECTORALĂ

În sfârșit alegerile pentru Reichstag vor avea loc Dumineca viitoare: s'a ales pentru acest scop o zi de repaos, cum se cuvine. În societatea socializată, rezultatul alegerilor are o importanță de o sută de ori mai mare decât odinioară. Așa, totul depinde de organizarea guvernului: munca lucrătorilor, mâncarea, băutura, locuința, îmbrăcămintea, etc.

Acăsta se vede bine după programele și manifestele electorale. Multe grupuri politice se prezintă cu reclamațiuni de tot felul. Mulți cer modificări la regulamentele de brutărie, augmentarea porției de carne, o bere mai bună, cafea mai tare (actualmente din cauza complicațiilor exterioare nu se mai dă decât cicoare în loc de cafea), locuințe mai mari, încălzitul mai bun, luminatul mai viu, veșminte mai ieftine, rufărie mai bine spălată, etc.

Multe femei sunt foarte nemulțamite că cererea lor de a alege jumătate din deputați într'un colegiu electoral separat li s'a refuzat ca fiind reacționară și cu tendință la constituirea unei caste. Femeile se tem că, dacă ele votează cu bărbații în circumscripții electorale comune, multe dintre ele vor da votul lor candidaților de sex bărbătesc, și de ore-ce este puțin probabil ca bărbații să susție candidaturi de femei, nu vor trece destui deputați de sexul lor.

Pe de altă parte, un mare număr de femei, fără considerație pentru vârsta lor, fac cauză comună cu partidul «Tinerilor» care, pentru ași asigura concursul lor, înscriu în mod formal în programa lor dreptul la căsătorie. Ceva mai mult încă, «Tinerii»

cară se reazimă pe cartea lui Bebel și se dăc «*pură Bebeliană*», cer dăoa de muncă de 4 ore maximum, o schimbare septămănală în felul muncei, o rotațiune mensuală pentru tôte funcțiunile înalte până la aceia de cancelar inclusiv, apoi o lună de vacanțe vara, cu călătorii la băi, și restabilirea petrecerilor gratuite.

Partidul guvernului propriu dă se presintă cu multă asigurare, cu tôte că programa lui nu ese din generalități. El soméză tôte partidele precedente să se unescă ca niște bună patrioți pentru a forma marele partid al ordinei în contra unei facțiuni de negațiune și de răsturnare care se târăe în întuneric și caută a se insinua sub numele seducător de partid al libertăței. Acest partid al libertăței cere măi cu sémă restabilirea dreptului părinților de a crește copiii lor, suprimarea bucătărielor naționale, libera alegere a profesiunilor și dreptul de a o schimba, precum și un salariu superior pentru lucrările măi grele. Fie-care trebuie să pricépă că atare cerințe aduc pagubă egalității sociale și ar fi apte prin urmare să mineze bazele Statului socializat. Realizarea acestor dorințe, dăce partidul guvernamental, ar conduce fără smintélă la restabilirea proprietăței private și a moștenirei, la domnia capitalului și la sistemul exploatărei, așa cum existau în vechia societate.

Agitația electorală, care este moderată, nu respunde multiciplității programelor și manifestelor electorale; ea era mult măi viue măi nainte. Este adevărat că, conform hotărârei congresului din Erfurt (Octombre 1891), tôte legile care limitédă libertatea de a exprima o părăre și dreptul de întrunire sunt abrogate. Dar la ce servește libertatea preseii când guvernul este în posesiunea tuturor tipografiilor? La ce bun libertatea de întrunire când

tóte sálile de întrunire aparțin guvernului? Tóte partidele se pot servi pentru adunările lor electorale de localurile publice, în cazul când ele nu aũ fost pregătite pentru alt ceva; dar trebuie să observăm că generalminte nu sunt locale libere pentru partidele de opoziție. Diarele guvernului sunt silite să primescă, în privința alegerilor, tot felul de inserțiuni; dar, de óre-ce, cu sistemul de certificate, comitetele electorale nu pot aduna bani, nu este nici un fel de fond pentru a plăti aceste inserțiuni și pentru a plăti cele l'alte cheltueli electorale. In această privință, în vechea societate, partidul democrato-socialist era incontestabil mult mai bine avantajat. El dispunea de foarte multe parale pentru alegeri și știa să le întrebuițeze cu dibăcie.

Partidele de opoziție se plâng în particular că nu se găsesc decât puținí ómení cari să îndrăsnescă a se pune fațăș în contradicere cu guvern, fie ca candidați la Reichstag, fie numai ca oratori în întrunirile electorale. In adevăr, fie-care póte fi transferat de guvern, fără altă forma de proces, fie într'o altă profesiune, fie într'o altă localitate. Cu organisarea nóstră, resultă din aceste deplasări, schimbări în condițiunile de existență, care pot fi fórté simțitóre pentru bêtrâni și pentru persónele de o vârstă matură. Este adevêrat că'ți este învoit să reclamí contra unei deplasări arbitrare. Dar cine póte proba că deplasarea nu era necesară și justificată de schimbări în condițiunile de muncă care reclamă o altă repartizare a lucrătorilor.

După cum o constatăm din di în di în conferințele nóstre de controlori, o efervescință periculósă agitá din ce în ce mai mult spiritele în oraș și la țară. Aí impresiunea că nu ar trebui de cât o mică lovire exterioră pentru ca să isbucnescă o revoluție grozavă în favórea restabilirei vechiului

regim. Se aude că la țară, ici și colo, s'a ivit conflicte violente între populațiune și armata însărcinată să stabilească organizarea socialistă. Guvernul nici nu este sigur că toți soldații vor fi credincioși. De aceia nu s'a restabilit încă garnosina la Berlin, cu tóte că s'a mărit mult armata. Din contră, poliția, care este complectată pe cât se póte, cu democrați socialiști aleși în tótă țara, a fost mărită până la 30.000 ómeni. Afară de guarda călare, s'a dat poliției și artilerie și soldați de geniú.

Alegerile Reichstagului se fac prin buletine de vot stampilate de guvern și depuse într'un plic închis. Dar cu o organizare ce aduce intervenirea guvernului în tóte circumstanțelele vieței, cu publicitatea existenței, cu sistemul de control la care fie care individ este supus se pare că mulți nu au destulă încredere în secretul votului pentru a vota conform convincțiunelor lor. Tot așa era odinióră în multe ocași, pentru funcționari; ađi însă toți sunt funcționari ai comunităței.

Resultatul alegerilor este prin urmare cu totul nesigur. Dacă voința poporului se exprimă în adevăr, vom avea un Reichstag în sensul restaurării vechiului regim. Dacă, din contră, frica este mai mare, Reichstagul va fi un instrument orb în mâinile guvernului. Eú însumi nu știú încă cum voiú vota. Mě tem să nu fiú supraveghiat mai de aprópe din cauza fiului meú fugar. Póte că voiú pune un buletin alb.

XXV. VESTE TRISTA

Anicuța, iubita nóstră copilă, a murit! Cum își póte închipui cineva că acéstă mică ființă care se juca lângă noi cu atáta veselie și dragoste, zace acum nemișcată și fără viață; că acéstă gură care

cânta așa de voios a rămas mută, și acești ochi sunt închiși, acei ochi cari aveau raze de lumină atât de frumoase când la Crăciun copacul împodobit lucea pe masa noastră, ori când pe o măscioară o mică lumînare aprinsă lumina turta obicinuită la ziua ei onomastică!

Tocmai ați era aniversarul ei de naștere. Sărmana mea soție se dusesse dimineața la stabiliment pentru a încerca să-și vadă copila măcar un moment. Veselă și, surîsul pe buze, ea întrebă de Anicuța. După o tăcere (soția mea fu silită să repete numele și adresa), primește ca răspuns niște cuvinte reci anunțându-i că copila ei a murit în zori de zi și că s'a trimis această veste părinților.

Soția mea cade pe un scaun, leșinată; apoi dragostea de mamă îi dă o putere supranaturală. Ea nu poate să creză că Anicuța, copila ei, să fi murit: trebuie să fie o eroré. Intră iute în camera mortuară, după supraveghetóre, și vede sărmana mică ființă culcată în lungă-i cămașe de noapte roșie. Tóte chemările, tóte sărutările, gemetele mamei sunt zadarnice și n'o pot deștepta.

Cum a putut această perfidă bôlă să aducă o catastrofă așa de grabnică? Nimeni nu știe. Copila a răcit, probabil noaptea. La noi chiar se descoperă mereu noaptea, dar într'un stabiliment ochiul mamei nu vegheză cu atențiune la fie-care pat, în mijlocul atâtor copii. Ventilația reglementară introduce neconținut un curent de aer rece în dormitor. Póte că copila nu s'a șters îndată și cu îngrijire după bae; în stabilimente așa mari, multe lucruri să fac într'un mod cam somar.

Póte că schimbarea în felul de hrană a făcut-o mai sensibilă și mai slabă decât era la noi. Dar la ce bun să căut și să-mi bat capul acum; nimic nu va readuce la viață pe biată Anicuța.

Cum va putea să sufere această lovitură sërmana mea nevastă? Era atât de surprinsă și suferea atât în cât am fost silit s'o trimit acasă într'o trăsură. Chiar eă nu am sosit decât mai târziu.

Anicuța era copila noastră cea mai mică, singură fată născută după băeți. Ce nu am visat noi și nu am sperat pentru dënса când era să fie mare?

Ernest, bravul meu băiat, nu va afla această tristă veste decât mâine. Bunicul nu trebuie s'o afle. El nu revăduse pe Anicuța de când ne despertisem. De acum înainte el nu are să'i mai povestească acele minunate povești ce le știa și i le spunea, când o ținea pe genuchi și când dënса cerea mereu să afle din nou despre istoria Copitei Roșie.

Franz și Agnes, în America, nu bănuiesc nimic, de această nenorocire. Ei nu vor primi scrisórea mea decât după ęece zile! Franz iubea cu multă dragoste pe mica lui soră; îi aducea mai în tot-d'a una ceva când se întorcea de la lucru. Mica șirétă o știa bine și alerga îndată pe scară să'l în-tâlnescă când îl auęea că vine. Dar tóte acestea sunt sfârșite, precum sunt atâtea altele de câteva luni!

XXVI. RESULTATUL ALEGERILOR

Față cu o asemenea durere oră-ce politică pare indiferentă și absurdă. Când suferim în present, nu ne pasă de viitor.

Franz avea dreptate în aprecierea ce făcea despre rezultatul alegerilor. Scrisórea lui cea din urmă imi spunea că într'o societate în care nu mai este pentru individ nici o libertate personală nici economică, forma guvernului, fie-cea mai liberală, nu póte asigura nici o independență politică. Acela care, în tóte circumstanțele vieței sale private, depinde

de guvern cât depindem noi toți acuma, nu p^ote avea decăt în casuri f^orte rare, chiar cu scrutinul secret, curagiul s^a voteze într'un sens displăcut autorității. În organizarea n^ostră socialistă, dreptul de alegere nu p^ote avea mai multă importanță practică pentru noi decăt pentru soldați într'o casarmă sa^u pentru osândiți într'o temniță.

El avea dreptate; partidul guvernului, fără încercări particulare, fără nici un alt mijloc de intimidare decăt deplasarea șefilor partidului libertății și a partidului «Tinerilor», practicat bine înțeles pentru motive politice întru scopul de a face exemplu, și cu t^otă nemulțămirea ce domnește, a obținut mai mult decăt dou^e tr^eimi a voturilor.

E^u însumi, strivit de nenorocirea ce a lovit familia mea, am votat pentru partidul guvernului, contrar intențiunii mele de la început. Căci, ce am putea noi deveni, în dispozițiunile n^ostre actuale dac^a am mai fi încă despărțiți prin trimiterea mea într'o localitate depărtată?

Este straniu că tocmai la ț^eră, unde domnește cea mai mare nemulțămire, cele mai multe voturi a^u fost pentru guvern. Negreșit că la ț^eră, unde fie-care individ p^ote fi mai bine supravegheat decăt în mijlocul populațiunii compacte a unui oraș mare, mai puțin îndrăznește cineva să manifesteze opoziție într'o circumstanță ca ac^esta. Și apoi, tocmai în districtele cele mai agitate, măsurile militare a^u speriat mai mult populația.

Chiar la Berlin, partidul guvernului a avut minoritatea, ast-fel încât majoritatea deputaților aparțin partidului libertății, de ore ce Berlinul, în sistemul alegerilor proporționale, nu form^ează decăt o singură circumscripție electorală.

«Tinerii» nu a^u reușit, și cu t^ote că a^u fost susținuți de partidul femeilor în fav^orea dreptului

universal la căsătorie, ei nu au reușit decât cu un singur candidat. După cum se vede opinia popoului nu dorește să vadă mai mult desvoltarea Statului democratico-socialist. Chiar unicul deputat al partidului «Tinerilor» a fost ales numai fiind-că partidul libertății a crezut că trebuie să'l susție din cauza energiei opozițiunii sale personale contra guvernului.

Partidul libertății său a amicilor libertății, dacă se calculează pentru întregimea țerei, a obținut aproape o treime a voturilor, cu toate că guvernul a eăutat prin toate mijlocele să'l zugrăvescă ca fiind partidul revoluționar și al răsturnării sociale. El datorește acest succes relativ mai ales sprijinul alegătorilor de sex feminin cari, în genere, au avut în alegeri o activitate mult mai mare decât domniile din sexul tare, și cari nu ascundeau dispozițiile lor nefavorabile organizării noastre, mai cu seamă limitelor aduse economiei domestice și vieții private. De când amânarea pentru a denunța desfacerea unei căsătorii a fost redusă la o zi, s'a vădut multe femei abandonate ocupate cu distribuirea buletinelor de vot și împingând la urne pe alegătorii leneși.

O singură damă a fost aleasă în Reichstag: soția noului cancelar. Acastă damă nu face parte din partidul guvernului, ea s'a prezentat ca independentă. A asigurat, în discursul său electoral, că în tot-de-auna a avut obiceiul să spue francamente gândul ce are, soțului ei actual, precum făcuse și față cu toți soții ce avuse până acuma, și că prin urmare, în Reichstag, va vorbi francamente, când, după părerea sa, interesul popoului o va cere. Partidul guvernului nu a crezut necesar de a combate candidatura soției cancelarului, fie de politeță, fie pentru a arăta în mod fățiș adevărul drepturilor de egalitate ale femeilor în alegeri.

XXVII. UN MARE DEFICIT

În toate lunile avem un excedent de un miliard de mărci¹⁾ a cheltuelilor asupra veniturilor, a consumațiunii asupra producțiunii, în economia națională. Noul cancelar a deschis ședința Reichstagului cu această îngrozitoare declarațiune. Este chiar foarte extraordinar că s'a putut ascunde acest lucru până după alegeri. Dar este timp acuma să se dea explicațiuni și să se aducă leacul potrivit răului.

În adevăr, de mult deja, se putea observa în toate părțile societății că lucrurile nu mergeau bine. Când cine-va voia să cumpere o marfă cu certificatul său, ampoiatul îi răspundea prea des că provisiunea era tocmai epuizată și nu poate fi reînnoită în curând; în realitate, marfa lipsea, după cum se vede acuma, nu din cauza prea multor cereri dar din cauza unei prea slabe producțiuni. Era greu să și procure cineva chiar veșmintele cele mai necesare cu certificatele de bani. Pentru cele l'alte obiecte, trebuia să te mulțamești cu lucruri stricate și învechite, dacă voiai neapărat ceva. În sfârșit, prețul articolelor aduse din străinătate, ca cafeaua, petrolul, orezul, era colosal de exagerat.

Poporul însă nu duce o viață destrăbălată. Pentru prânzul principal, porțiunea de carne este tot ca înainte, de 150 grame; e schimbată totuși în acest sens, că se socotește ca greutate totală și ósele și grăsimea. S'a și redus foarte mult lista legumelor până n'nratât că se dă numai mazăre, cartofi și bame. Pentru aniversarul lui Bebel, se aștepta o porțiune de carne mai considerabilă și un pahar de vin gratuit; nu s'a dat nimic. Chiar sarea și piperul

---

1) marc = 1 fr. 25.

sunt mai rare. Multă lume se plânge că bucatele nu au nici un gust, că ele provocă un desgust foarte mare, chiar aceleia ce are o fómé straşnică. La ora de masă se aude numai de vërsat şi de dureri de stomac.

Cu tóte că după semne cunoscute, nu putem aştepta, ca populaţia să se înmulţescă foarte mult, din cauza angajamentului luat de Stat că va creşte copiii, nu se mai clădesc case în Berlin. De multe ori, reparaţiunile cele mai necesare sunt amânate. Nu se mai aude de ameliorări, de reînnoiri a maşinelor sau a materialului, de augmentaţiune a stabilimentelor industriale sau a mijlócelor de transport.

Provisiunile pentru consomaţiune par reduse la minimum. Nu mai sunt stocuri însemnate decât pentru articolele puţin sau deloc cerute, sau cari erau odinioară exportate şi nu mai găsesc amatorî în străinătate, mai cu sémă în statele socialiste. Ast-fel sunt articolele de modă, broderiile, mânuşele, vinul, mătasa, pianele, pluşurile, etc. Se vinde acuma tóte aceste mărfuri în Germania cu preţuri mai mici decât costul producţiunei, şi numai ca să se scape de ele.

Cu tóte acestea, se pare că tocmai în aceste din urmă timpuri, deficitul s'a mărit în loc sa se micşoreze. Provisiunile de materie prime, sau auxiliare, nici nu mai sunt îndestulátore pentru a asigura mersul regulat al producţiunei. Străinul nu mai vinde mărfuri pe credit Germaniei şi nu dă nimic decât în schimbul unei valori echivalente.

Totuşi nu se póte dice că guvernul să fi regulat consomaţia cu uşurinţă. După cum mesagiul seü a explicat-o foarte bine, la deschiderea Reichstagului, guvernul calculase că valórea totală a producţiunei, atât ca bogătií materiale cât şi ca prestaţií de servicii, coprinđenduse producerea colectivă deja exis-

tentă, se urca înainte de Revoluție, până la 17 sau 18 miliarde de mărci pe an. Guvernul nu socotise o augmentație posibilă a acestei produceri ca rezultatul noii organizări; el presupuse numai că va rămâne tot așa de considerabilă cu stabilirea unei durate maximum de 8 ore pentru ziua de muncă. Pe aceste baze s'a evaluat importanța consumațiilor ce putea să acorde poporului. Chiar în aceste condițiuni, și cu toate restricțiunile libertății personale și economice, majoritatea populațiunii s'a vădut până acuma într'o stare mai rea decât fusese înainte de marea Revoluție.

Dar iată că se vede că în Statul socializat, producțiunea a fost redusă la o treime din cea ce era odinioară, adecă s'a scădut de la 18 la 6 miliarde, pe an, de la 1½ miliard la ½ miliard pe fie-care lună. Ceia-ce face în patru luni o pierdere tot atât de mare că cea pe care a suferit'o Franța când a plătit contribuție Germaniei după marele resbel de la 1870.

La ce vom ajunge cu toate acestea? Cum vom putea scăpa? Se așteptă cu o temere extremă viitoare ședință a Reichstagului în care cancelarul va explica cauzele deficitului.

XXVIII. VESTE DIN FAMILIE

Tot singur mă găsesc în locuința mea, ceia-ce nu mi-se întâmplase de când eram flăcău.

Biata mea soție este tot la spital. Medicul m'a rugat să mărginesc vizitele mele la strictul necesar, ca să nu-i dau atâtea emoțiuni. Căci când mă vede, se aruncă cu pasiune în brațele mele, în tocmai ca și cum m'ar fi vădut după mari primejdii. Apoi avem scenele cele mai mișcătoare până ce ne putem despărți și până ce mă lasă să mă întorc acasă. După

conversațiile noastre, cu cât ea se gândește mai mult la noi toți, cu atât suferă mai mult și se îngrijește mereu. Iși închipue că suntem expuși la fel de fel de persecuții și de pericole; se teme mereu că nu are să ne mai vadă. Durerea pricinuită de mórtea copilei noastre și de întâmplările relative la fuga lui Franz cu Agnes nu póte să dispară.

Am voit să consult în această privință pe fostul nostru medic, care cunoște foarte bine temperamentul ei, și care o căută de la căsătoria róstră. El revenea tocmai de la un ténăr sinucis pe care nu reușise să'l readucă în viață. Imi spuse că 'i pare foarte rău dar că cele 8 ore de durată maximă a zilei de muncă erau trecute. Prin urmare nu mai putea să ne dea nici un sfat medical până a doua zi, cu cea mai mare bună-voință și cu tot prieteșugul lui pentru noi. De două ori deja un ténăr coleg, care nu putea să remită biuroului de comptabilitate națională destule cupóne pentru a dovedi că exercitase medicina un timp corespunzător cu ziua de lucru, îl denunțase ca fiind în contravențiune cu durata legală de muncă, și prin urmare pedepsit aspru pentru supra-producțiune.

Bětrânul medic, cu ocazia vizitei ce'mi făcuse, vorbi cu mine de înmulțirea gróznică a sinuciderilor în societatea socialisată. L'am întrebat dacă un amor nenorócit era cauza acestui din urmă. El declară că nu, cu tóte că asemenea accidente se întâmplă ca mai nainte; căci Statul nu póte împedica pe nimeni de a refuza oferte pentru căsătorie. Bětrânul, carele fusese odinioară medic militar, căuta să'și dea sémă în alt mod de creșterea sinuciderilor. El spunea că în armată, sinuciderile proveneau în mare parte din faptul că mulți tineri, cu tóte că nu le lipsea nimic ca hrană, îmbrăcăminte, locuință, nu se puteau deprinde cu disciplina ce-i impunea o

silă neobicinuită. Și totuși ei aveau perspectiva de a fi liberi după doi sau trei ani și de a regăsi libertatea acțiunii. Prin urmare, nu trebuie să ne prindă mirarea, crede el, dacă acum restricțiunile aduse libertății personale pe tot timpul vieții, de noua organizare a producțiunii și a consumațiunii, unită cu egalitatea socială, reduc pentru mulți, și nu tocmai pentru cei mai răi, plăcerea de a trăi până într'atât că ei nu mai ved un alt mod de a scăpa din această existență unită, uniformă, pe care nici o încercare a voinței n'o poate modifica. Bătrânul medic avea multă dreptate.

Veste bună îmi sosește din America, de la Franz și de la Agnes. Acesta este singur punctul luminos în viața mea. Ei au părăsit deja otelul unde erau instalați la New-York după căsătoria lor, și au reușit ași crea o locuință a lor, dar foarte moderată. Franz, grație capacității sale și solidelor sale calități, a devenit un tipograf important. Agnes lucrează într'un magazin de mode a căror afaceri au devenit foarte înfloritoare în America de când concurența germană a încetat. Cu economie, ei își crează cu încetul întreg menagiul lor. Franz este foarte întristat de mórtea micii lui surióre, și mă rogă foarte mult să-i trimet pe Ernest; el vrea să se însărcineze cu creșterea lui.

Ernest, în casa de educație unde este, se găsește într'o stare de plâns și 'mi sfâșie inima. Nu se aude vorbind decât rău de aceste stabilimente, mai cu sémă de acelea unde sunt băeții cei mai în vârstă, de la 18 la 21 ani. Ei știu că, când vor ajunge la 21 ani, toți fără deosebire, vor găsi la ieslele naționale rațiunea uniformă pregătită pentru totă lumea, și că nu vor putea în nici un caz să se urce până la ceva mai bun. Mai știu încă că chiar dacă s'ar fi pregătit cu gust și cu dragoste pentru

o profesiune, ei nu ar avea nici cea mai mică garanție s'o dobândescă, nici măcar o profesiune analogă. Ei întrebuintează așa dar cam fără excepție timpul acordat pentru educație, în disipațiunile cele mai variate; ast-fel în cât acum din urmă s'a luat măsură de disciplină care nu puteau fi mai aspre chiar într'o casă de corecțiune.

Cu toate acestea, nu îndrăznesc să sugerez lui Ernest ideea de a fugi. Chiar dacă ași cunoște un mod sigur de a trimite copilul printr'o corabie străină, și dacă Franz ar putea garanta într'un mod ore-care cheltuelile de drum, nu ași îndrăzni, fără consimțimântul soției mele, să fac un pas, de o însemnătate atât de hotărîtoare pentru viitorul copilului nostru minor. Și apoi, o atare comunicare, în starea în care se găsește soția mea acuma, ar fi pentru dînsa o lovitură de mörte.

XXIX. O ȘEDINȚĂ FURTUNOASĂ LA REICHSTAG

De la desbaterile asupra afacerii casei de economie, nu mai fusesem la Reichstag, din piéta Bebel. Pe atunci, alegerile generale nu avuseră încă loc; democrații socialiști, cei înainte de revoluție, erau deci singuri între dînșii, căci se declarase toate celelalte mandate nule și ne-avenite, ca resultând din domnia capitalului. Astăzi, adversarii democrației sociale cari au fost aleși, umpleau partea stîngă a săleii, adevărat aprópe o treime din Reichstag.

Singura damă alésă la alegerile din urmă, soția cancelarului, luase loc în mijlocul primului rang. Acéstă damă, o persoană impunătoare, cu un aer hotărît, dar îmbrăcată cu o ore-care cochetărie, urma discursul soțului său cu mare atențiune, dând câte odată semne de aprobare și câte odată scuturând

buclele părului ei ornate cu funde roșie. Sub impresiunea ce produsese declarațiunea enormului nostru deficit, partidul guvernului era abătut în mod manifest, pe când opoziția antisocialistă, partidul libertății arăta mult avânt. Tribunele erau pline până într'atâta că un măr ar fi putut să cadă la pământ, și mai cu sémă garnisite de femei. O agitație vizibilă domnea în auditoriu.

Ordinea zilei purta: «ochire asupra stărei economice.» În discuțiunea ce se angajă asupra cauzelor deficitului și pe care mă încerc s'o reproduc aici în scurt, cancelarul luă mai întâi cuvântul:

Cancelarul. — Nu trebuie nici să rîdem nici să plângem, dar trebuie să înțelegem faptul care a determinat o scădere a două treimi în valoarea producțiunii în Germania, comparată cu starea ce preceda marea transformare a societății noastre socialiste (deputatul din Hagen, la stînga, strigă: *Poftim!*). Da, D-le deputat, pentru a menține ordinea în interior, am fost siliți să avem o poliție de deuce ori mai mare: pentru a sprijini poliția, a împedica emigrarea și a garanta hotarele în contra străinilor, am fost siliți să îndoim armata activă și flota. Apoi, anularea creanțelor noastre asupra Statelor socialiste vecine a adus încetarea plăței dobândilor capitalului german ce era plasat acolo, precum și o scădere în venitul nostru. Exportațiunea noastră în străinătate a fost redusă într'un mod extraordinar de transformarea societății în Statele socialisate, și de ura Statelor rămase burgheze pentru felul de producțiune a democrației.

Pe de altă parte, ved ca o cauză de scădere în producțiune, exempțiunea tinerilor și a bătrânilor de la obligațiunea la mumă. (*Ascultați! ascultați!* la stînga), precum și reducerea duratei muncii. În-

terzicerea orî-cărei munci cu ziua a contribuit și ea la scăderea producțiunei. Din nenorocire, grație efectelor demoralisătoare a vechiului regim (*oh! oh!* la stînga), conștiința datoriei ce are fie care de a munci, acel fundament indispensabil a societăței socialisate, nu este încă destul de respândită pentru ca să ne vedem dispensați de a ridica pînă la 12 ore durata maxima a zilei de muncă, așa cum îl vom propune îndată. (*Sensație*). Apoi, pînă ce echilibrul va fi restabilit, vom ordona munca obligatorie, nu numai de la 21 la 65 ani ca pînă acum, ci de la 14 la 75 ani! (*Ascultați! ascultați!* la stînga), rezervându-ne totuși de a ușura situațiunea tinerilor inteligenți ca să 'și urmeze educațiunea, precum și celor în vîrstă ca să 'și păstreze sănătatea.

Vom putea asemenea să stabilim o hrană mai simplă și mai puțin costisitoare și care să contribue foarte mult a scădea deficitul nostru (*Agitație la stînga*). S'a studiat cu de-amănuntul acum din urmă modul de a reduce porțiua de carne, la prânzul principal, de la 150 grame pînă la 50 grame de carne sau grăsime de fie-care cap, mărind proporțional rațiunile de legume și de cartofi.

Deputatul din Hagen: La Plotzensee! ¹⁾

Președintele: D-le deputat, te rog să încetezi cu întreruperile D-tale. (*Aprobări la dreapta*).

Cancelarul, (*urmând*). — Se știe că sunt multe persoane onorabile, vorbesc de vegetariani, cari nu cred de loc carnea indispensabilă și o cred chiar din contră foarte vătămătoare organismului omenesc. (*agitație la dreapta*).

Dar ne vom sili mai cu sémă să realizăm mari economii punënd, printr'o desvoltare logică și con-

---

1) Penitențiar lingă Berlin.

tinuă a egalităţii sociale, hotare înguste voinţei individuale şi jocului orb al ofertei şi al cererei, care adî încă împedică producţiunea şi măreşte conso- maţiunea. Societatea produce, spre exemplu, ali- mente, unelte de menagiu, veşminte ; deci publicul cere în capriciul său egoist, ce se numeşte gust, modă ori alt-ceva...

Sotia cancelarului: — O ! o ! o ! o !

(Căncelarul se opreşte şi bea un pahar de apă ca să aibă timp de a stăpâni nerăbdarea ce-î aduce în mod vizibil această întrerupere).

Cancelarul.—Dîc că acuma modac apriciósă cere prea des, nu obiectele fabricate de noi, dar tocmai cele care ne lipsesc sau pe care le am produs în cantitate prea mică pînă acuma. Mărfurile acumu- late de societate nu se vînd, se învechesc, se strică, într'un cuvînt nu îndeplinesc scopul lor, şi acesta numai fiind-că Domnii şi Dómnene X, Y, Z au gusturi diferite. Oare drept este să ne supunem ten- dinţelor individualiste ale acelor persóne, punîndu-le la dispoziţie lucruri diferite pentru aceleaşi întrebuiţări, ca hrană, locuinţă, îmbrăcăminte, aşa în cât domnul şi dómna X, să se hrănescă, să se îmbrace şi să locuască alt-fel decît domnul şi dómna Z?

Cu cât producţiunea ar deveni mai puţin costi- sitóre, dacă, în loc de a o înmulţi ast-fel s'ar putea reduce pînă la un număr restrâns de obiecte, sau mai bine încă pînă la un singur obiect pentru fie- care lucru determinat ! Ori ce pierdere prin insufi- cienţă de scurgere s'ar evita şi dacă s'ar hotărî dinainte că domnii şi dómnele X, Y, Z vor trebui să se hrănescă, să se îmbrace, să locuască toţi în acelaş mod, prescris de Stat !

Aşa dar, dómnelor şi domnilor, guvernul are să vă propue în curând, pentru hrana, să supuneţi la rîndul lor prînzul de dimineţă precum şi cel de

sără regulamentarei ce se aplică de la origină prânzului principal de la miédă-đi. Egalitatea socială va cere și socializarea menajului, pentru tóte obiectele ce-ı vor fi necesare, ca paturı, mese, scaune, dulapuri, rufărie și altele de acest soiü. Punënd în tóte locuințele un mobilier aparținënd Statului și destinate să rămăe acolo, vom scăpa pe particulari de grijele și de perderile ce resultă actualminte din mutările lor.

Ne vom apropia și mai mult încă, decât am făcut-o până acuma, de principiul egalității sociale pentru locuințe, cu tóte diferențele situațiunilor lor, prin tragerea la sorți a tuturor apartamentelor la fie-care trei luni. Ast-fel, norocul de a avea un apartament la etagiul I, pe stradă, se va presinta fiecărui de patru ori pe an (*Ilaritate la stınga; aprobări isolate la drepta*).

Tot ast-fel, în viitor, se va face pentru tótă lumea îmbrăcăminte din o singură stofă, de o singură culóre și după un model unic tóte strict determinate dinainte, și care se vor purta un timp fixat.»

Soția cancelarului. — Nicı odată! nicı odată! (Damele din tribune își manifestéză și ele opoziția).

Președintele: Nu este permis tribunelor de a da semne de aprobări sau de nemulțămire.

Cancelarul. — Vě rog să nu vě înșelați asupra sensului cuvintelor mele. Egalitatea în costum nu trebuie să mERGă până a exclude ori ce diversitate. Din contra voim a propune semne diferite pentru a distinge în mod exterior damele și domniı din provinciile, din orașele, din profesiunile diferite. Acęsta va ușura fórtē mult controlorilor Statului supravegherea indivizilor. (*Ascultați! ascultați!* la stınga). In consecuență, ne va fi suficient să stabilim în viitor un supraveghător peste 30 persoane, în loc de unul peste 50, ca acuma, și serviciul de

supraveghere nu mai va avea trebuință de a fi mărit pentru a asigura observarea exactă a tuturor regulamentelor relative la prânzurile dimineții și serei, la îmbrăcăminte și la locuință: Statul nostru va deveni tipul statului bine ordonat. (*Strigăte la stînga: A Statului tiranic!*)

(Președintele agită clopoșelul și cere liniște).

Cancelarul: Acesta este programul nostru! Dacă îl aprobați, sperăm, prin aplicarea lui energetică, nu numai că vom umple în curând deficitul economiei noastre naționale, dar că vom înălța încă națiunea noastră până la fericire și la bucurie, pe fundamentul egalității sociale, după aceea vom reuși treptat să învingem influența pernicioasă a vechiului regim asupra moralității populațiunii. (*aprobări la dreapta; fluerături energice și repetite la stînga*).

Președintele: Ar fi bine, conform cu cererile ce s'a făcut din mai multe părți ca, înainte de a începe discuțiunea propunerilor domnului Cancelar, să se permită membrilor adunării să-i adreseze câte-va cuestiuni scurte asupra punctelor pe care unii dintre ei le-ar găsi obscure sau necomplete în programul ce a presintat.

Cancelarul: — Sunt gata să răspund imediat la toate întrebările ce mi se vor adresa.

Un deputat al guvernului cere D-lui Cancelar să se explice mai cu detalii asupra organizării prânzurilor de dimineță și de sêră, și să arate dacă măsurile propuse vor avea o influință asupra sistemului certificatelor de bani.

Cancelarul. — «Sunt recunoșcător onorabilului deputat că atrage atențiunea mea asupra unor omisiuni ce am făcut. Porțiunea zilnică de pâine pentru adulți va fi de-acum înainte redusă de la 700 la 500 grame, pentru a împedica o supragreutate a organelor de digestiune. Este un fapt experimentat

acuma că amidonul, așa cum se găsește în proporție mare în pâinea neagră, intră ușor în fermentațiune, ceia ce provocă catarul intestinal și diarhea. Osebit de porția de pâne care trebuie să fie suficientă pentru cerințele dîlnice, fie-care adult va primi la dejun 10 grame de cafea nearsă și un decilitru de lapte bătut. Cu acesta se pôte face o porție de o jumătate litru. Noi credem că această combinație are să îndrepteze în mod suficient acțiunea iritantă și vătămătoare a cafelei. (*Ilaritate la stînga*).

Séra, vom da fie-căruî adult 3 sferturi de litru de supă, făcînd să alterneze supele de făină, pe orez, de pâne, de cartofi; din când în când, această supă va fi înlocuită cu un sfert de litru de lapte bătut. La cele trei mari sêrbători politice, la aniversarele lui Bebel, lui Lasalle și lui Liebknecht, se va avea la prînzul principal 250 grame de carne și o jumătate litru de bere

Am mai uitat să spun odinióră că odată pe sêptămînă, în locul celor 50 grame de carne după amiază, saũ la prînzul de sêră, se va da o scrumbie.

Acestea nu sunt decît propunerî cari așteptă aprobarea Domniilor Vóstre. Basând ast-fel hrana pe principii simple și naturale, vom avea încă puțința de a exporta în străinătate tóte substanțele alimentare și tóte bêturile costisitoare și cătate ce le am propus pînă acuma, precum, de pildă, legumele delicate, vênatul, păsări de curte, peștiî cei rari, șunca, vinurile, în proporția în care aceste producțiuni vor mai exista încă în viitor. Sperăm că vom fi ast-fel în stare de a balanța valórea alimentelor ce vom aduce din străinătate pentru observarea regimului nostru ce l'am arătat, precum, de pildă, grăul și cafeaua.

Cât privește certificatul de bani, se vede apriét că marea augmentare a predărilor în natură trebuie

să aibă de consecuență o scădere proporțională a cupónelor care represintă numerariu. Avem intențiunea de a preda încă în natură încălzitul și luminaatul fie-cărei odăi în proporția determinată de bugetul nostru. Tot așa, stabilimentete năstre de spălătorie vor spăla rufele de acum înainte gratis, bine înțeleș în limite ce nu vor putea fi întrecute. În atare condițiuni, noi credem că facem bine, dând încă fie-căruî adult câte o marcă (1 fr. 25) la deședile, pentrn tutun, sopen, îmbrăcăminte de fantasie, diversele obiecte, petrecerile, călătoriile, într'un cuvânt tot ce va putea încă dori. (*Ilaritate la stînga*). Intrebuințarea acestei mărci nu va fi supusă nici un control din partea societăței. Vedeți prin acésta că suntem fórtede departe de a pune stavile voinței individuale în domeniul seű adevărat legitim.»

Un deputat al partidului libertăței întrébă pe cancelar, în ce mod crede că va putea, prin stabilirea celor 12 ore de muncă pe di, să previe cea mări mare slăbire ce ar resulta în executarea munciei, precum și ce atitudine are să aibă guvernul în cuesțiunea creșterei populațiunei.

Cancelarul : — Căt privește delictete contra datoriei munciei, augmentarea duratei orelor de muncă ne-ar putea sili să complectăm sistemul penal adăogând suprimarea patului, temnița întunecósă, și la caz de recidivă, bătaia. (*Se strigă în tribune : Huideo !!*)

(Președintele amenință că va da porunca să se goléscă tribunele, dacă cu tóte avertismentete sale, cine-va va mări face manifestări).

Cancelarul : — Vė rog să mă înțelegeți bine ; că privește bătaia, nu vom sfătui mări mult de 30 bețe Voim numai ca sentimentul socialist al obligațiunei

muncei să pătrună bine chiar în sufletul aceloră cară opun o rezistență fizică.

Cât privește creșterea populațiunei, rămânem credincioși principiului lui Bebel: Statul nostru consideră ori-ce prunc ca un ôspe bine-venit în democrația socială. (*aprobări la dreapta*). Totuși, și aice, trebuie limite, și nu am putea tolera ca o creștere exagerată a populațiunei să pue în primejdie echilibrul economiei naționale, când măsurile ce v'am propus îi vor fi stabilit. Vom putea pôte, după cum sperăm a o demonstra mai cu amănunte comisiunei budgetului, să regulăm într'o proporție întinsă creșterea populațiunei, regulând în acest scop hrana conform indicațiunilor atât de prețioase lăsate de Bebel în această privință. Căci Bebel a spus'o cu dreptate: «Socialismul nu este alt-ceva decât sciința aplicată, pe tôte terenurile activității omenesci, cu o deplină consciință, și cu o deplină cunoscință a lucrurilor.» (*Viue aprobare la dreapta*).

Președintele: — De ôre-ce nu se mai fac alte cuestiuni D-lui cancelar, putem acuma începe discuțiunea după ordinea zilei. Voi da cuvântul în mod alternativ oratorilor celor două mari partide, dreapta și stînga, și voiü începe cu stînga. D. deputat din Hagen are cuvântul.

Deputatul din Hagen: — Nu am nici o dorință de a pune întrebări D-lui Cancelar asupra amănunțelor programului său, căci rezultatele practice ce le-am vădut ca consecințe a organizărei socialiste, precum și cele ce le mai așteptăm încă, după indicațiunile onorabilului cancelar, sunt foarte îndestulătoare ca să ne umple inima de ură și de desgust pentru regimul ce democrația socială l'a impus Germaniei. (*mare agitație la dreapta; viue aprobare la stînga*). Cruda realitate întrece chiar relele ce un

vechiu deputat al circumscripțiunii mele le prevedea ca rezultate ale aplicării programului socialist. (*La dreapta; o! o! o! omul plin de erori! o! o! cel care mănâncă pe socialiști*).

Ved că domni de la dreapta nu au uitat scrierea deputatului defunct Eugen Richter asupra erorilor democrației socialiste¹⁾. Facă cerul ca să fi lăsat de atunci erorile voastre pentru a pricepe adevăratele legi ale lumii economice. Deficitul anual de 12 miliarde înaintea căruia vă aflați adă este bancruta socialismului. (*Murmure violente la dreapta*). Și D-vastră, D-le Cancelar, ascundeți realitatea când căutați a impune acest deficit mai întâi dușmanilor democrației sociale.

Germania numără acuma mai mulți soldați și polițai de cât a avut vre-odată. E lucru firesc, de orice supuneți acțiunii Statului toate împrejurările vieții private ori publice: sunteți dar siliți a înmulți numărul agenților Statului. Comerțul nostru de export a scăzut într'un mod desastros; unde este óre cauza, dacă nu în transformarea producțiunii și consumațiunii la noi și în statele socialiste vecine?

Tóte acestea, însă nu sunt îndestulătoare ca să explice a patra parte din deficit. D-nul Cancelar îl atribue în parte micșorării duratei de lucru. Inșă media acelei durate înainte de Revoluție nu era nici de 10 ore pe zi, și prin o evoluție linistită, pacinică, fără să aducă nici o pagubă producțiunii, ea ar fi putut să scadă singură treptat. Causa care a adus scăderea producțiunii nu este atât micșorarea muncii cât inferioritatea ei; cauza este trân-

---

1). Aice este vorba, bine înțeles, de o scriere a deputatului Eugen Richter, asupra «erorilor democrației sociale» publicată la sfârșitul anului 1890 și trasă în număr de 50.000 exemplare! (N. Trad.)

dăvia care acuma a pătruns în toți. (*o! o! o! la dreapta*). Ați, munca, ca în secolele trecute, nu este considerată decât ca o sarcină, o robie. Egalitatea salariului pentru servicii diferite, neputința de a ajunge prin aplicare și talent la o condiție mai bună, toate acestea distrug dorința și puterea de a munci.

Ceva mai mult, munca este mai puțin productivă decât odinioară, de ore-ce, cu întreprinzătorul privat, ați suprimat direcțiunea îngrijită care împiedică risipirea materialului și puterilor, și care regulază producțiunea după cerințe. Capilor voștri de industrie le lipsește orî-ce interes propriu, le lipsește acel stimulant pe care concurența particularilor îl făcea să se simtă mai înainte până în atelierele Statului.

Deficitul actual vă arată că întreprinzătorul nu era un exploatator nici o muscă nefolositoare, și că munca, chiar incontinuuă, când nu este condusă într'un mod metodic, poate fi o risipire de putere și de materiale. Acel deficit vă arată că industria pe o scară întinsă, așa cum ați stabilit-o pretutindeni după un model unifotm, chiar în casurile când ele nu convin, poate micșora producțiunea.

Unde am ajuns? În silințele văstre pentru a compensa nefolósele producțiunii socialiste, ați ajuns la niște restricțiuni a libertății personale și economice care fac ca Germania să se asemene cu niște ocne mari! (*Sgomot violent la dreapta, aplause la stînga și în tribune; președintele amenință că are să dea afara lumea din tribune dacă mai manifestează*). Obligația egală la muncă, durata egală a muncii, participarea silită la o muncă determinată, toate acestea nu existau altă dată decât în stabilimentele penitențiare. Și acolo chiar se recunoștea un merit superior lucrătorului silit și dibaci. Individii au în societatea voastră locuințe ce li se im-

pun, precum se impun temnițele osândiților. Mobilele aparținând Statului, ce voiți a așeza în ele, vor complecta asemănarea. Familiile sunt divisate. Dacă nu v'ar fi frică de stingerea democrației sociale, a'ți despărți cu desăvârșire bărbații de femei ca în temnițe.

În societatea vóstră, fie-care trebuie să ea hrana prescrisă la orele fixate, cu aceiași regularitate ca pentru muncă. Cu dreptate am strigat: Plotzensee! când D-nul Cancelar a desvoltat programul său cu-linar. În acest stabiliment penitențiar, bucatele erau póte mai bune, dar de sigur că nu erău mai rele. Pentru a complecta asemănarea cu temnițele și cu ocnele, ni se dă și aceleași costume. Avem deja supraveghetori în persóna controlorilor, și a grănițarilor cari împedică pe bieții osândiți la democrația socială să scape trecând peste hotare. În ocnele nóstre de odinióră, durata muncii era de 10 nu de 12 ore pe zi. Bătaia ce sunteți siliți a stabili ađi pentru a impune acele 12 ore de muncă, se credea chiar de prisos în multe din acele stabilimente. Cel puțin în ocne, era speranța unei grațieri care putea redeschide ușa libertății chiar osânditului pe viață; dar acuma, în societatea vóstră, suntem osândiți pe viață, căci nu aflăm altă scăpare decât sinuciderea (*Agitație*).

Vă încercați a dovedi tóte acestea vorbind de tranziție. Nici de cum! Cu cât democrația socială va domni mai mult, cu atât situația va deveni mai rea. Până acuma nu ați coborât decât cele d'înteu trepte care conduc în abis; lumina zilei de care vă depărtați, vă mai luminéază încă. Orî-ce cultură, orî-ce experiență, orî-ce dibăcie la muncă, orî-ce civisație vă vine din trecut. În stabilimentele de creștere ale democrației sociale, tinerimea și găsește perderea ei, nu fiind-că 'i lipsește timpul său mij-

lócele de a se instrui, dar fiind-că în rangurile ei nimeni nu are interes să'și impue o cultură fără folos pentru viitor. Trăiți acuma din capitalul de educație ce v'a rămas de la vechiul regim. Dar nu mai puteți economisa nimic pentru întreprinderi noi, pentru ameliorări, drumuri, construcțiuni, etc. Din contra, lăsați să se piardă ceea-ce există; vă lipsesc mijlócele de a le repara fiind-că, cu câștigul întreprindătorului, ați suprimat dreptul la dobândă care împingea odinióră pe particulari, să formeze fără încetare capitaluri noi. Ori-ce progres economic și științific a încetat cu perderea liberei concurențe; pe când altă-dată interesul personal punea în joc sagacitatea și imaginațiunea fie-cărui și rivalitatea multor concurenți pe aceeași cale îndrepta tóte silințele iuidivduale în folosul comunităței.

Măsurile propuse de D-nul Cancelar nu pot reuși a acoperi deficitul de 12 miliarde precum nici în penitențiare, pe când existaă, o organizare a producțiunei și a consomațiunei analogă cu organizarea nótră socială nu reușea să acopere măcar o treime din cheltuelile obicinuite ale acestor stabilimente. In curând, cu tot programul D-luí Cancelar, vă veți găsi în prezența unui nou deficit mai mare decât cel de acuma. Prin urmare să nu vă prea bucurați de tóte nașterile care măresc democrația socială. Din contră, ar trebui să vă gândiți la mijlócele de a organiza în tóte părțile o scădere a cifrei populațiunei. Chiar cu stările sărace pe care D-nul Cancelar este rugat să le prevază, Germania, cu instituțiunile sale actuale, nu póte întreține mult timp decât o populațiune rară și presărată. Tot aceia este situația statelor socialiste vecine. Legea crudă a conservațiunei va sili ici și colo pe membrii democrației sociale să se ucidă reciproc până la exterminarea acestuí prisos de ómeni

pentru care nu este loc în Europa decât într'o civilizație analogă cu aceia pe care a'ți distrus'o distrugând vechiul regim.

Până acum, pe cât am cunoscință, speranța lăi Bebel că se va schimba prin irigare pustietățile Saharului în țări roditoare și că se va putea transporta acolo prisosul democrației sociale europene, nu prea este încă aprópe de realizare. Asemenea nu vęd ca excedentul populațiunei germane se arata dorința de a se stabili în nordul Norvegiei și în Siberia, după cum Domnul Bebel, pe când măi trăia, avea bunătatea să i-o făgăduiască ca un raiu. (*Ilaritate la stânga*).

Nu știu dacă măi este cu puțință de a se opri pe calea abisului în care națiunea este târită. Revoluțiunea a distrus deja bogății în valóre de măi multe miliarde; ar trebui să măi sacrificăm multe alte miliarde pentru a repara desorganizarea economiei naționale.

Pe când, în vechia Europă, grație silințelor vóstre, mergem spre ruină, dincolo de mări se înalță o comunitate din ce în ce măi bogată și măi puternică, care se sprijinește pe proprietatea privată și libera concurență, comunitate a căror cetățeni nu aũ fost nici odată serios fascinați de erorile democrației sociale.

Fie-care ți, ce ne întârđie de la scăparea țerei nóstre din acéstă nenorocită orbire, fie-care ți ne apropie de prăpastie! Așa dar, jos ocnele democratico-socialiste! trăiască libertatea!» (*aprobări sgotóse la stînga și în tribune; fluerături violente și agitatie grozavă la drepta.*)

Președintele chiamă la ordine pe orator din cauza expresiunilor cu care a terminat discursul seũ, și ordonă să se dea afară tótă lumea din tribune, de

óre-ce în mai multe rânduri repetase avertismen-tele sale.

Din cauza evacuării tribunelor, care nu se făcu decât cu multă greutate, am fost silit să părăsesc locul meu; prin urmare nu pot spune nimic din cele petrecute în urmă în şedinţă. Însă se ştie că guvernul dispune în Reichstag de o majoritate servilă şi devotată, aşa încât adoptarea propunerilor cancelarului se va face fără nici o îndoială. Supărarea soţiei cancelarului în contra regulamentelor noui asupra costumului, nu va schimba nimica.

XXX. AMENINŢĂRI DE GREVĂ

Noul program al cancelarului, pentru a acoperi deficitul a fost primit mai pretutindenî la Berlin cu dispreţ şi cu bătae de joc. Nimeni nu pôte să prevadă consecuenţele. De mult există un fel de agitaţie particulară printre lucrătorii metalurgi, mai cu seamă printre constructorii de maşine. Ei se laudă că au făcut cea mai mare parte din revoluţie şi că sunt acuma înşelaţi amar în realisarea făgăduinţelor democraţiei sociale. Înainte de revoluţie, li se făgăduia în tot-deauna productul integral al muncii lor. Acéstă s'a scris în mod formal în *Vorwaertz*. Şi acuma ei primesc acelaş salariu ca toţi cei-l'alţi.

Dacă li s'ar distribui valórea totală a productelor şi a materiilor auxiliare, ei ar avea de primit, după cum đic, de mai multe ori suma ce primesc acuma. În zadar *Vorwaertz* a căutat să-i facă a înţelege ca se înşel. Democraţia socială, đice *Vorwaertz*, nu a făgăduit lucrătorilor de fie-care meserie în particular venitul integral al meseriei lor; ea a făgăduit totalităţei muncitorilor venitul total al muncii naţiunei. Ceia ce ese din atelierile de

metalurgie nu provine numai din munca lucrătorului, dar și din cooperarea multor mașine și unelte costisitoare. Tóte acestea nu sunt productul lucrătorilor ocupați în mod trecător în atelierie. Societatea furniséză acest capital industrial, și pentru acest motiv, ea are dreptul, asupra venitului capitalului, la tot ce întrece salariul egal acordat tuturor lucrătorilor comunităței. Lucrătorii metalurgi nu voesc să admită acésta. Ei cred că dacá Statul, său societatea, absórbe acuma dividendele ce acționarii reclamaú odinióră ca venit al capitalului lor, nu este nimic schimbat în situația lor. Nu era necesar de a face marea Révoluție.

De când se vede în perspectivă munca obligatorie, timp de 12 ore pe și lucrătorii metalurgi sunt și mai iritați. A munci 12 ore pe și lângă foc și metale, nu este acelaș lucru ca supravegherea de copii și așteptarea în prăvălii.

Intr'un cuvânt ei cer productul integral al muncei lor și dece ore de muncă pe și cel mult. Ei aú avut deja întruniri mari nóptea în Iungerheide și la Mühlheide, pentru a delibera asupra mijlócelor de întrebuițat ca să li se satisfacă reclamațiunile prin silă. Se vorbește de o grevă de 40000 lucrători metalurgi și constructori de mașine cari se află ocupați în Berlin.

XXXI. AMENINȚĂRI DIN STRĂINĂTATE

Nici în Rusia nici în Franța, guvernele socialiste nu mai pot răbda greutățile interne. Ei caută prin urmare să îndrepte în contra vecinilor supărările populațiunilor. Tripla alianță a fost îndată desființată de guvernele socialiste. Actualminte Austro-Ungaria este amenințată de Italia în Istria și în Tirolul italian; momentul pare favorabil pentru Franța și

Rusia ca să atace Germania. Amândouă Statele au adresat ministerului nostru al afacerilor străine note identice; ele cer ca, în termen de zece zile, să se plătescă datoriile comerciale acumulate de Germania.

Dar ce caută Franța în această afacere? Nu avem alte datorii către dânsa decât pentru prețul câtorva milioane de sticle de șampanie ce am bătut în primul moment al veseliei noastre, după Revoluție, înainte ca consomația să se fi regulat de Stat. Dar Rusia a avut perfidia să cedeze Franței o parte a creanțelor sale pentru a motiva o acțiune comună. Datoriile noastre către Rusia se urcă acuma la peste un miliard de mărci, cu toate că nu am luat decât grâu, lemne, in, cânepă, ce importam deja odinioară și de care nu ne putem de loc lipsi pentru întreținerea noastră. Obiectele manufacturate ce predam altă dată Rusiei și Franței pentru a balanța socotelile noastre, ne au fost mai toate înapoiate acum de curând ca defectuoase și inferioare prețului lor. Odinioară am fi putut da ca plată Rușilor valori din țera lor sau cupoane din aceste valori; erau destule în Germania. Acuma, lipsindu-ne și titlurile și metalele prețioase, nu ne putem achita în nici un fel.

Cinstiții noștri vecini o știu foarte bine; ei au lăsat să se pricépă în notele lor că în cazul unei mai mari întârzieri în plata datoriilor noastre, ei vor fi obligați să ocupe *manu militari* ca a manet o mare parte a marelui ducat Posen și a Prusiei orientale, precum și Alsația-Lorena. Amândouă Statele au declarat de altmintrele că sunt gata să intre în negocieri pentru liquidarea datoriei, dacă Germania ar voi să renunțe în mod definitiv la posesiunea acestor provincii. Oare acesta nu este o obraznicie fără seamăn?

Germaniei nu-i lipsesc soldați pregătiți, cu arme și cu munițiuni. Vechiul regim ne-a lăsat sub acest

raport o moștenire bogată. Din nenorocire, producțiunea scăzând, și consumațiunea epuizând proviziunile căilor ferate, ne lipsește cărbunele pentru transporturile militare, pe când forterețele și inten-dențele trupelor de campanie se plâng de lipsa de carne, de făină, de ověz, pentru întreținerea armatei.

Totuși Francezii și-au anexat marele ducat de Luxemburg; sorta acestui ducat rămăsese în suspendare de la disoluțiunea Zollvereinului. Un partid a profitat de nemulțămirea excitată de ruperea vechilor relațiuni comerciale cu Germania, pentru a chema pe Francezi. Aceștia au intrat numai de cât prin Lonwy. S'a vădut deja cavaleria franceză pe hotarele Luxemburgului și a Germaniei, în fața orașului Trier.

XXXII. GREVA ȘI RĂSBOIUL ÎN ACELAȘ TIMP

Toți lucrătorii metalurgi ai Berlinului și din împrejurime sunt în grevă de ađi diminéță, după ce li s'a respins cererea relativă la plata integrală a muncii.

Guvernul a hotărît îndată să nu li se dea de mâncare nici diminéța nici séra. În toate bucătăriile naționale amploiații au primit porunca să li se re-fuze certificate monetare. Același ordin a fost dat în toate restaurantele și prăvăliile unde lucrătorii metalurgi sunt datorî, după regulamente, să și procure mijlócele de existență. Aceste stabilimente vor fi păzite de numeroase detașamente de poliție. Se speră că prin aceste măsuri, se va putea supune pe greviști prin fôme în scurt timp, căci bucățile de pâne și remășițele ce soțiile și prietenii lor vor putea să opréscă pentru dênșii asupra propriilor porțiuni, nu le vor ajunge mult timp.

Trebue adăogat că ađi dimineață rațiunile de pâne aű fost micșorate cu jumătate pentru întręga populațiune, și rațiunile de carne suprimate de tot. Se speră că prin aceste mijlóce se va putea economisa destul ca să se aprovizioneze forterețele hotarelor : căci, în acest timp, s'a început ceia ce dușmanii noștri numesc luarea ca amanet a Germaniei. Cavaleria franceză a trecut din marele ducat Luxemburg în Germania, a trecut Mosela și a tăiat liniile drumurilor de fer Metz-Thionville și Trier-Sarrelouis. Alte corpuri ale armatei franceze, răzimate pe Longwy, Conflans, Pont à Mousson, Nancy și Lunéville, aű trecut granița lorenă, pentru a asedia Metz și Thionville și pentru a merge până în direcțiunea orașului Mörchingen. Se đice că aceste douě forterețe nu sunt aprovizionate decât pentru opt đile cel mult. Tot în aceeași stare sunt orașele Koenigsberg, Thorn și Graudenz, contra cărora colónele rusești sunt îndrumate ca să și le aproprieze ca amanet. Se pare că această armată are intențiune de a lua Prusia orientală, în acelaș timp prin est și prin sud, și că voește a ocupa această provincie în îndoitul scop de a apropia linia de atac a Rusiei contra Germaniei și de a împedica armata germană să și procure cai. Landwehrul și Landsturmul, în Prusia orientală, alerg la hotare. Din nenorocire se vede acuma că lipsesc echipamentele cele mai necesare pentru Landwehrul și Landsturmul, căci o mare parte a cibotelor și a cămeșilor aű fost întrebuințate, după marea Revoluție din cauza insuficienței producțiunei, pentru trebuințele populațiunei civile.

Nu mai voiű putea redacta acest jurnal intim cu atâtea aměnunte, de óre-ce, de mâine, prelungirea đilei de muncă până la 12 ore, intră în vigóre. Voiű închide dar acest caet și voiű trimite tot lui

Franz și Agnesei la New-York. Aș dori ca să'l păstreze bine pentru urmașii lor, ca amintire a acestor vremuri furtunoase ! Sunt și eu tractat acum ca suspect politic, și nu sunt garantat în contra unei perchisițiunii și unei confiscări a hârtielor mele.

XXXIII. CONTRA-REVOLUȚIE INCEPE

Greviștii nu se lasă. Mă dusesem să văd pe bunicul la Bellevue, unde este stabilimentul pentru bătrâni. Acolo am auzit că lucrătorii metalurgi, cari se adunaseră în vechile ateliere Borsig, caută să ea magazinul de pâne stabilit în fața castelului Bellevue, pe cel l'alt mal al Spreei, între rîu și calea ferată. Tóte ieșirele care duc la piața mare unde sunt magaziile și provisiunile sunt închise. Lucrătorii voesc a trece peste zidurile cele înalte, dar posturile de poliție stabilite înăuntru trag în ei, și-i aruncă jos.

Atunci lucrătorii urcă povârnișul căei ferate de unde se vede în interiorul pieței unde sunt situate magaziile, între povârniș și Sprea. Ei scot șinele, smulg firele telegrafice, dar focurile soldaților îndreptate de la ferestrele magaziilor, aruncă din nou la pământ mulți răniți și morți.

Atunci, lucrătorii se aședă la etajele superioare ale caselor din strada Luneburg, în dosul povârnișului căei ferate. Intre ferestrele acestor case și cele de la magaziile cu provisiuni începe un foc violent ; garnisona magaziilor este inferióră în număr, dar dispune de arme mai bune și de munițiuni mai abondente.

În acest timp, cete noue de lucrători ai căilor ferate caută, de pe cheul Helgolandului, să pătrundă în incinta pieței unde se află magaziile. Însă, fără știrea lor, un sprijin al poliției a trecut răpede prin grădina de la Bellevue, a ocupat podul pedestrilor

adăpostit de podul căei ferate, și de acolo deschide un foc teribil contra mulțimelor adunate, mai toate fără arme, care stau pe cheul Spreei.

Cu țipete teribile de răsunare, această cetă de ómeni fuge, lăsând la pământ morți și răniți în mare număr. Acuma, se ȳice că artileria poliției a fost chemată pentru a bombarda, de la malul opus al Spreei, strada Luneburg.

Părăsesc această scenă sângerósă ca să mă întorc acasă, în cartierul sud-vest al Berlinului luând un drum ascuns, prin pădurea Thiergarten. Pretutindenea ómenii se adună în grupuri iritate. În cartierul meu nici un desordin nu a avut încă loc, dar se aude că lucrătorii metalurģi au reușit să se facă stăpâni pe magazinele de la Tempelhof și din strada Copernic. Multe arme și munițiuni le-ar fi căduť în mâni în diferite locuri. Nu se póte afla nimic sigur; totuși se șoptește că revolta se întinde din ce în ce mai mult pe malul drept al Spreei.

Poliția fusese mărită în aceste timpuri din urmă, până la 30000 ómeni. Ea se compune din democrați socialiști fanatici, aleși în totă țera. S'a mai adăogit mulți călăreți și artilerie. Dar ce pot face aceste detașamente împrăștiate în Berlin, dacă populația de 2 milioane de locuitori se revoltă întrégă în mod general? Praful fără fum permite să se tragă din ascunđetóre mai ușor ca mai nainte; armele actuale favoriséză pe aceia cari ocupă pozițiuni adăpostite în case.

Trupe de infanterie cu pas mare și trupe de cavalerie în treapăt mare merg mereu spre Bulevardul Teilor (Unter den Linden) prin cartierul sud-vest. Puterea armată parcă se adună în centrul Berlinului, împrejurul castelului și pe bulevardul Teilor, Cine știe cum se vor sfârși toate acestea?

Am găsit pe bunicul într'o stare gróznică de

ramoliment, și cu totul fără nici o pricepere. Lipsindu-î cercul său intim al familiei, și cele ce l'interesa, facultățile sale intelectuale au scăzut răpede. Imi repeta mereu acelaș lucru, niște cuestiuni la care răspusesem deja și confunda toate persoanele, ba chiar și generațiile familiei. Ce tristă bătrânețe!

XXXIV. VESTE INGROZITAORE

Eată ziua cea mai tristă din viața mea! M'am dus să ved pe soția mea; dânsa nu m'a recunoscut; divaga! Tulburarea spiritului ei, consecuența morței Anicuței, emoțiunile și sguoirile lunei trecute, i-au dat o nebunie fără leac, spune medicul. Dânsa crede că este supusă unor persecutări diabolice și ași va fi transportată într'un ospițiu de alienați.

— Timp de 25 ani, am împărtășit bucuriele și durerile noastre și am trăit în unirea cea mai intimă de spirit și de suflet. A vedea soția mea iubită fără minți și a nu fi recunoscut de dânsa, este de o sută de ori mai crud decât de a fi despărțiți prin morțe!

Afară, sgomotul crește din toate părțile. Dar ce'mi pasă mie de toate acestea, în durerea mea? Se vorbește de lupte sângerose și nenorocite în Prusia orientală și în Alsația-Lorena. Trupele noastre, după marșuri silite, nehrânite, fără îmbrăcăminte, nu au putut opune o lungă rezistență, cu totă bravura lor. Revolta Berlinului devine din ce în ce mai generală. Revoluția a triumfat deja pe tot malul drept al Spreei, și pe malul stâng, în cartierele și în mahalalele situate dincolo de canalul Landwehr. Revoltații primesc din provincie ajutoare din ce în ce mai considerabile. O parte a trupelor ar fi chiar trecut la dênșii.

Așa dar revoluția a trecut peste cercul de lu-

crători metalurgi cu reclamațiunile lor particulare. Ea amenință acuma existența regimului democratic socialist. Și eu sunt desperat că am contibuit atâția ani pentru a aduce triumful acestui regim care ne a ocărmuit lunile din urmă. Făcusem acésta numai fiind-că speram un viitor mai bun pentru urmașii mei; credeam că fac bine. Copiii mei voi-vor să 'mă ierte participarea mea la niște evenimente care au cauzat perderea mamei și suroreilor și au distrus tótă fericirea nóstră casnică ?

Trebue cu ori-ce preț să vorbesc cu Ernest ; simt necesitatea de a'l vedea ; vreaū să'l opresc de a eși pe strade, unde tinerii sunt atrași de agitația acestor zile. Nu 'mă lipsește timpul, diuoa, ca să mă duc la stabilimentul unde este crescut. Fiind bănuit, am perdut locul meu de controlor și am fost însărcinat cu curățirea stradelor nóptea. Să dea Domnul A Tot-Puternic ca să nu fim siliți a executa acésta muncă în sânge !

XXXV. ULTIMUL CAPITOL

D-lui tipograf Franz Schmid, la New-York

Scumpul meu frate !

Fii tare și stăpân pe tine, căci am să 'ți spuī o veste tristă. Bunul nostru părinte nu mai trăește. A fost și dēnsul o victimă inocentă a marelui revoluțiunii care de mai multe zile bāntuie Berlinul.

Tata venea să mă vađă la stabilimentul de educație unde eram, ca să mă opréscă de a mă amesteca în tulburările de stradă. In vecinătatea stabilimentului nostru, era o luptă contra poliției ; el n'o știa probabil. O parte a soldaților se adăpostise în stabilimentul nostru ; adeversarii lor erau ascunși. Probabil că unul dintre ei a cređut că tatăl

nostru este un trimis al guvernului. Un foc tras de la o feréstră l'a atins și el a murit în stradă după câte-va momente. A fost un minut grozav pentru mine când mortul a fost adus în vestibulul nostru și când l'am recunoscut.

El a fost victima dragosteii sale de părinte pentru mine. El devenise democrat socialist din iubirea copiilor săi; dar se lăsase acuma de toate erorile sale.

Tatăl nostru ți-a scris deja trista stare a bunicului. În grozava mea durere și în sigurătatea mea, tu numai, iubite frate, ai rămas singura mea gândire și singura mea adăpostire.

Când voiă pune această scrisóre la poștie, voiă fi trecut deja granița germană, în spre Olanda, unde nu este păzită. Acolo voiă putea întrebuița banii ce mi-ai trimes.

Aicea toate sunt răsturnate. La hotare lupte sângeroase; înăuntru, anarhia și o soluție completă. Vei ști cum s'au întâmplat toate acestea prin jurnalul intim al tatălui ce'l am cu mine și pe care el l'a scris până în ajunul morței sale.

În durerea și în doliul meu, vă sărut cu dragoste pe tine și pe Agnes.

Fratele tău rămas singur

Ernest.

INDEX

Pag.

Introducere: Ce înseamnă socialismul în România?

Prefața edițiunii franceze

Unde duce socialismul: I	Sărbarea izbândeii	41
	II Legile nouă	43
	III Nemulțămiiți	45
	IV Alegerea profesiunilor	47
	V O ședință a Reichstagului.	48
	VI Fixarea muncii	53
	VII Vestea de la țară	58
	VIII Cea din urmă și în familie	61
	IX Mutarea cea mare	64
	X Moneda nouă	67
	XI Noua viață casnică	70
	XII Noile bucătării naționale	74
	XIII Un incident supărător	78
	XIV Crisă ministerială	79
	XV Emigrare	81
	XVI Schimbare de cancelar	83
	XVII Impresii de atelier	84
	XVIII Supărări în familie	88
	XIX Petreceri populare	90
	XX Experiențe supărătoare	94
	XXI Fuga	96
	XXII Nouă schimbare de cancelar	100
	XXIII Complicații exterioare	101
	XXIV Agitație electorală	105
	XXV Vestea tristă	108
	XXVI Resultatul alegerilor	110
	XXVII Un mare deficit	113
	XXVIII Vestea din familie	115
	XXIX Ședință sgomotoasă în Reichstag	118
	XXX Amenințări de grevă	120
	XXXI Amenințări din străinătate	123
	XXXII Greva și rebelul	125
	XXXIII Contra-revoluție începe	127
	XXXIV Vestea îngrozitoare	129
	XXXV Entimul capitolului	131

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
2007

